Cumhuriyet

PARASIZ EK

KİTAP

❑ Turhan Selçuk, Haslet'in karikatür albümünü anlatıyor..... *3. sayfada*

❑ Atilla Dorsay'dan, sinemanın yüzüncü yılında iki önemli sinema kitabı ..... *9. sayfada*

❑ Enis Batur'la şiir, aşk ve editörlük üzerine Cihan Oğuz konuştu..... *10. sayfada*

❑ Yücel Kayıran, Ahmet Oktay'ın "Medya ve Hedonizm"ini değerlendirdi..... *14. sayfada*

Yaşamın alev halinin anlatıcısı Cemal Süreya

Feyza Perinçek ve Nursel Duruel'in hazırladığı Cemal Süreya belgesel kitabı, şairin yaşamında, şiirindeki esrarın izini sürüyor. Şiirle yaşam arasında nedensellik bağı kuran kitap, Süreya'nın sürgünlerini, kadınlarını ve ülkelerini keşfediyor.

SENNUR SEZER

Kimdir ozan? Şiirlerinden bize yansıyan mı? Dostlarının anlattığı mı, yoksa resmi tutanakların belirttiği kişi mi? Bu soruyu bu günlerde Cemal Süreya yüzünden soruyorum kendime. Olümünden sonra öyle çok anı yayımlandı ki, dostlarımın çoğunun ölümünde olduğu gibi tıkanıp kaldım. Kimi kez onun anısına saygısızlık saydığım anışlarda açtım ağzımı. Yararını da tez gördüm, bir daha çağırmadılar. Şimdi önümde iki kitap var. Biri Süreya'nın bütün şiirleri, Sevda Sözleri. Diğeri Feyza Perinçek ile Nursel Duruel'in yazdığı bir yaşamöyküsü:) Cemal Süreya Şairin Hayatı Şiire Dahil. Here iki kitap da, Cemal Süreya'nın hakkında yazılanların, söylenenlerin, onun yazdıklarının unutulup gitmemesine yönelik bir titizlikle hazırlanmış. Sevda Sözleri'nde onun yarım kalan şiirleri, Şairin Hayatı Şiire Dahil'de notları, desenleri, fotoğrafları yer alıyor. Cemal Süreya'nın görüntüsünü oluşturan mozayik eksiksiz gibi.

Cemal Süreya, arşivi bir kurum tarafından korunan şanslı yazarlardan. Ölümünden hemen sonra kitaplığıyla dosyalarını oğlu Memo'dan satın alan 2000'e Doğru Dergisi, arşivinin düzenlenmesi işiyle Feyza Perinçek ile Nursel Duruel'i görevlendirmiş. Onlar, arşivi düzenlerken, Süreya'nın yakınlarıyla da konuşmuşlar. Sonra "bir değil, birçok Cemal Süreya" ile tanışmışlar. "Şair, denemeci, dergici, maliyeci olarak bilinen yönleriyle olduğu kadar, hayatının ve kişiliğinin bilinenden çok bilinmeyen yönleriyle farklı Cemal Süreya'lar". Perinçek ile Duruel, oluşturdukları kitabı şöyletanımlıyorlar:

"Doğruluk derecesi birkaç kaynaktan sınanmamış tek satır girmedi kitaba. Ancak, hayatının akışını izlerken ortaya çıkan bazı boşlukları gidermek elimizde değildi. Çelişkili durumlardaysa kimi kez dikkate almadık, kimi kez de yorumu okura bıraktık. Cemal Süreya, "Yanılma Payı" başlıklı yazılarından birinde, şairin hayatının şiire dahil olduğunu; şiir okurunun, şairin yapıtına yansımamış hayat bölümünü de o yapıtın bir parçası saydığını söylüyordu. Biz bu kitapla, Cemal Süreya'nın hayatıyla şiiri arasındaki bağı daha görünür hale getirmeye çalıştık. Aslında Cemal Süreya, özellikle günlüklerinde, somut bilgiler dışında ipuçlarını da bırakmıştı. Ayrıntıya girdikçe, hayatının şiiriyle bağlantısı kendiliğinden ortaya çıkıyordu." (Sunuş/Cemal Süreya-Şairin Hayatı Şiire Dahil)

Cemal Süreya için yapılan bu çalışma, iyi niyetli ve başarılı bir çalışma. Elbet, Tomris Uyar'ın şu uyarısını da doğruluyor:

"Tanıdığı kaç kişi varsa, o kadar Cemal Süreya vardır. Hepsi değişik. Belki temel ögeleri aynı kalıyor: Politikaya, edebiyata, espriye tutkusu; çalışkanlığı, dürüstlüğü... Çok değişken biri. O yüzden ben bir tane Süreya biyografisi düşünmem. Üç tane yazılabilir. Üç tane apayrı." Bu iyi niyetli çalışmadaki kimi eksikleri de, yeni baskılarda düzeltilebilir umuduyla göstermek istiyorum:

1) 1955 yılında İstanbul'a gelişinde, Yeditepe'de tanıştığı kişileri sayar C.Süreya: Hüsamettin Bozok, Orhan Kemal, Agop Arad, Edip Cansever ve Muzaffer Buyrukçu. Duruel ile Perinçek, bu kadrodan yalnızca Muzaffer Buyrukçu'nun hayatta olduğunu belirterek, onunla konuşurlar. Oysa, Yeditepe dergisi yönetmeni ve o gün evine gidilen Hüsamettin Bozok da yaşamaktadır. Ve belki C.Süreya ile yazışmaları vardır. (s. 109)

2) Cemal Süreya'nın İstanbul'da uğradığı, içki de içilebilen yerler, s. 318'de şöyle sıralanmış: Kadıköy İskelesi'ndeki Merkez Kıraathanesi (sonraki adı Vagon), Olimpiyat, Fıçı; Moda'da Koço; Mühürdar'da Koço, Mühürdar'da Kıyı Balık; Re Cafe; Cağaloğlu'nda Gazeteciler Lokali, Yazarlar Sendikası Lokali, Yeni Çınar; Beyoğlu'nda Asmalı Mescit, Todori, Ankara'da Körfez Lokantası.

Bu listede bir düzeltme gerekiyor, Cağaloğlu'nda Gazeteciler Cemiyeti'nin yemek yenip, içki de içilen bir lokali var. Cemal de pazartesileri buraya uğrardı. Doğru. Ancak Türkiye Yazarlar Sendikası'nın böyle bir lokali yok. Sen-

Devamı 4. sayfada. ☛

D Ü N Y A Y I D E Ğ İ Ş T İ R M E K İ S T E Y E N L E R E , K İ T A P .

İçinizdeki Şiiri hep taze tutun!

Şiir Dizisi

Kuzeye Giden İnce Yol/Matsuo Başô • **Gençlik Aynıları**/Zafer Şenocak • **Periler Ölürken Özür Diler**/küçük İskender • **Mağrur Olma Padişahım**/Roni Margulies • **Alt'sız Kimlik Kitabı**/Mustafa Irgat • **Kayıp Ruhlar İsimsiz Adalar**/Levent Yılmaz • **20 Ş.**/Necmi Zeka • **Yirmi5 Aprll**/küçük İskender • **Eski Mısır'dan Şiirler**/Talât Sait Halman • **Siyaha Elveda**/Gültekin Emre • **Sofokles'in Antigone'si**/Bertolt Brecht • **Unutulmuş Şiirler Antolojisi**/Haz.Reşit İmrahor • **1945 Sonrası Fransız Şiiri Antolojisi**/Haz. Levent Yılmaz • **Gece Yazı (Çeviri Şiirler)**/Oktay Rifat - Samih Rifat • **Voices Of Memory (Selected Poems)**/Oktay Rifat • **Varduman**/Salâh Birsel • **Gluseppe Ungaretti-Profil**/Haz. Işıl Saatcıoğlu • **İkaros'un Uçuşu**/Güven Turan • **Yarım Damla (Almanya'daki Türk Şiiri)**/Haz. Gültekin Emre • **Modern Türk Şiirinin Doğası**/Ebubekir Eroğlu • **Kıbrıs Türk Şiiri Antolojisi**/Haz. Mehmet Yaşın • **Türkiye Şiirleri**/Richard McKane • **Seçme Şiirler**/Louise Glück • **Seferi**/Salih Ecer • **Yürek ki Paramparça (Çeviri Şiirler)**/Cemal Süreya • **Şiirler - 1948-1972**/Behçet Necatigil • **Bütün Yort Savul'ları**/Ece Ayhan • **Son Şiirler**/Ece Ayhan • **Batık Kent**/Sabahattin Kudret Aksal • **İtalyan Hermetik Şiiri Antolojisi**/Haz. Işıl Saatçıoğlu • **Seferis-Profil**/Haz. Cevat Çapan • **Toplu Şiirler**/Ahmet Oktay • **Toplu Şiirler**/Güven Turan • **Romeo ve Romeo**/Ahmet Güntan • **Şiirli Değnek**/küçük İskender • **Şiir ve Yaşam**/Ali Cengizkan • **Şiirler 1938-1958**/Behçet Necatigil • **Necroscopium**/Ömer Arakon • **İlân-ı Şiir**/Serhan Ada • **Eski Yağmurları Dinliyordum**/Arif Damar • **Sonra İşte Yaşlandım**/Gülten Akın • **Şiir Atlası 2**/Haz.Cevat Çapan • **Babam Benden Hiç Birşey Anlamıyor**/Barış Pirhasan • **Lodoslar Kenti**/Füruzan • **Sevda Sözleri** /Cemal Süreya • **Şiirler 1938-1993**/Sabahattin Kudret Aksal

Yakında Çıkacaklar:

Aşağı Üsküdar/Ali Asker Barut • **Şiiri Düzde Kuşatmak**/Gülten Akın • **101 Bir Dize**/Güven Turan • **O Günler**/Boris Posternak • **Gözüm Seğirdi Vakitten**/Ahmet Oktay • **Söz Acıda Sınandı**/Ahmet Oktay • **Çiçek Dünyalar**/Sami Baydar • **Hey ! Jack, Gary, Allen, Alp !**/Hakan Aslan • **Şiir Üzerine Notlar**/Gülten Akın • **Bütün Eserleri**/Ercümend Behzad Lâv

YKY

YAPI KREDİ YAYINLARI

Galatasaray 80050 İstanbul Tel: (0212) 293 08 24 (4 hat) Fax: (0212) 293 07 23

MIRAGE

OKURLARA

Nursel Duruel ve Feyza Perinçek, Cemal Süreya üzerine bir kitap yazma düşüncesine, Cemal Süreya arşivi üzerinde çalışırlarken varmışlar. Arşivdeki karmakarışık malzemenin sistematik bir biçimde düzenlenmesi, Cemal Süreya ile ilgili her türden bilgi ve belgenin toplanması, olabildiğince geniş bir arşiv kurularak günün ve geleceğin araştırmacılarına sunulması amacıyla bir de çalışma grubu oluşturulmuş. Bu grupta Doğu Perinçek, Hulki Aktunç, Orhan Alkaya, Tuğrul Tanyol, Nursel Duruel ve Feyza Perinçek yer almışlar. Uzun ve yorucu bir çalışmadan sonra düzenlenen bilgi ve belgelerin ışığında kitap için çalışmaya başlamışlar Duruel ve Perinçek. Bununla yetinmeyip Süreya'nın dostları ve yakın çevresiyle söyleşiler yapmışlar. Sonuç olarak "Cemal Süreya-Şairin Hayatı Şiire Dahil çıkmış ortaya. Yazarları kitap için şunları söylüyorlar: "Elinizdeki kitap, Cemal Süreya ile okurunu başka bir bağlamda yeniden buluşturuyor. Hayatıyla şiiri arasındaki sımsıkı örgünün ilmeklerini sökmeye çalıştıkça, onu tanıdıkça şiirlerini daha mı çok seviyor insan? 'Şairin hayatı şiire dahil' sözü belki de en çok kendi hayatında doğrulanıyar Cemal Süreya'nın." Cemal Süreya'yı yakından tanımak isteyecek okurlar için bulunmaz bir fırsat Duruel ve Perinçek'in kitabı. Bol kitaplı günler!....

TURHAN GÜNAY

Cumhuriyet
KİTAP

İmtiyaz Sahibi: Berin Nadi ◇Basan ve Yayan: Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş. ◇Genel Yayın Yönetmeni: Orhan Erinç◇ Genel Yayın Koordinatörü: Hikmet Çetinkaya ◇ Yazıişleri Müdürleri: İbrahim Yıldız (Sorumlu) , Dinç Tayanç ◇Yayın Yönetmeni: Turhan Günay◇ Grafik Yönetmen: Dilek İlkorur ◇Reklam: Medya C

Haslet Soyöz'den nefis bir karikatür albümü: Haslet

Okuyun bu çizgileri

Haslet Soyöz'ün albümü, kronolojik bir derlemeden çok, Haslet'in kendi arşivinde kalmayı başarabilmiş eserlerinden derlenmiş. Bu derleme Haslet'in ilk karikatüründen son çizgilerine değin göstermiş olduğu gelişimi çok iyi ortaya koyuyor.

TURHAN SELÇUK

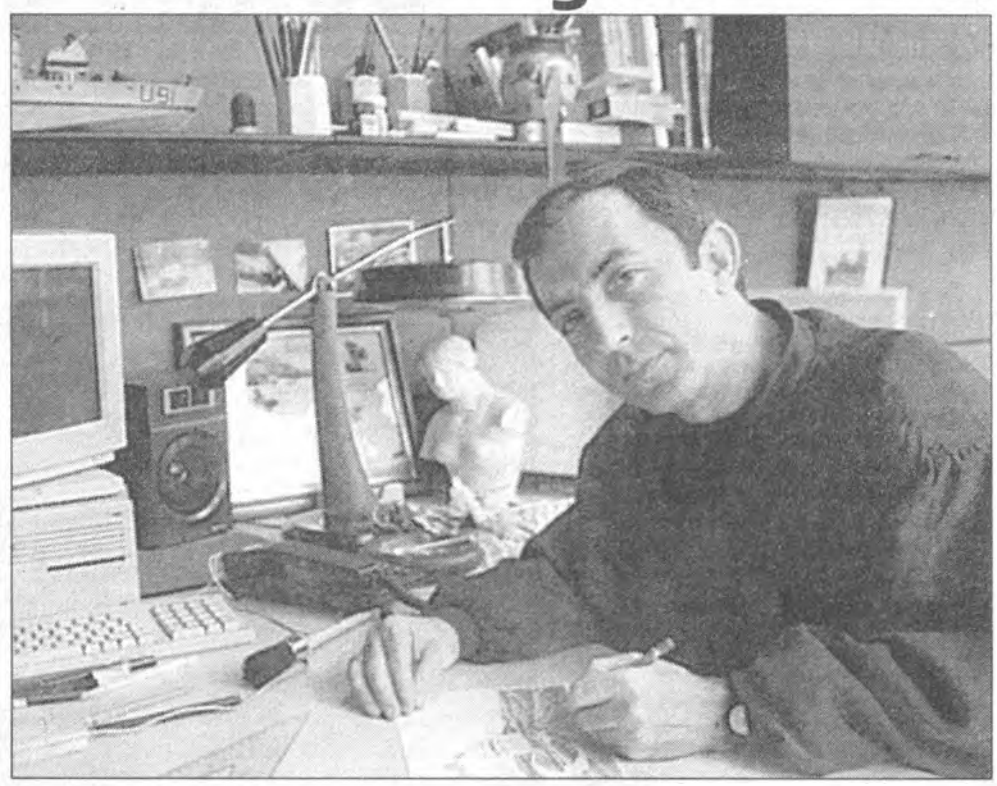

İlhan Selçuk, "Karikatür, mizahın soyutlanmasında, çizginin geometrisine varmaktır" diyor. Çağdaş karikatür sanatının bundan daha güzel bir tanımı olamazdı diye düşünüyorum.

1950'lerin başında Batıdan esinlenerek karikatürü "çizgiyle mizah", "grafik mizah" diye tarif etmiştim. Karikatürün bu evrensel tanımı günümüzde hâlâ geçerlidir.

Bu tanımla birlikte, çağdaş karikatür sanatına paralel yapıt üretenbir mizah çizerleri ordusu yetişti Türkiyede...

Bunlardan on, onbeş kadarı basınımızın baş köşelerini tuttular... Yeni bir kan aşılanmıştı Türk çizgi mizahına, zaman içinde sayıları giderek azalmaya başladı, bu çizerlerin kimisini yitirdik, kimisi çekilmek zorunda kaldı...

Bir süre önce modern Fransız karikatürünün öncülerinden Sine ile sohbet ediyorduk, konu buydu... Fransa'da da, 1950'lerde mizah alanında bir patlama olmuş, ondan sonra uzun bir dinginlik dönemi başlamıştı... Sine böyle düşünüyor ve Türk karikatürüyle paralellik kuruyordu...

Bugün, "grafik mizah" tanımı içinde, kısıtlı da olsa, değerli yapıtlar üreten bu genç sanatçılar ordusu, salt yurtiçi, yurtdışı yarışmalarla yetiniyorlar ama başını zorlayamıyorlar. Bu neden böyle?... Üzerinde ayrıca durulacak bir konudur...

Böyle bir konumda, Haslet Soyöz ayrıcalığı olan birkaç mizahçizerimizin başta gelenidir. O, yılmamış, savaşmış, uğraş vermiş ve Türk basınında hak ettiği saygın yeri almıştır.

Haslet, çok yönlü bir sanatçıdır.

Milliyet'te her gün yayımlanan siyasal karikatürleri "grafik mizah"ın mükemmel örnekleridir. Söylemek istediğini, eleştirilerini okurlara çizgiyle ulaştırır....

Günlük çizgi bantı "Küçümen", Aziz Nesin'in "Şimdiki çocuklar harika" dediği tipin ta kendisidir... Oturduğu yerden pek kalkmaz, hoplamaz, zıplamaz ama boyundan büyük laflar eder, günlük siyasete bile bulaşır, "Baba"ları, "Ana"ları eleştirir... Kimbilir belki de, gelecekte Aziz Nesin'in, Rıfat Ilgaz'ın bıraktığı boşluğu dolduracaktır akılcı "Küçümen"...

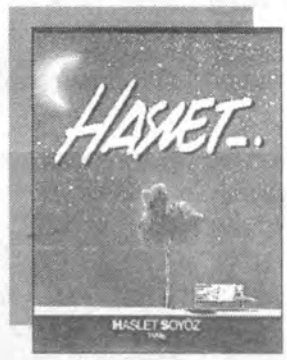

Günlük karikatür "Çizgiyle"sinin, günlük çizgi bant "Küçümen"inin yanı sıra, Haslet'in usta işi siyasal portreleri de dikkatleri çeker "Milliyet"te...

Çizgi roman deneyimleri de, vardır Haslet'in... Bir tanesini görme olanağım oldu. Teknolojik ürünler, uçaklar, gemiler grafik sanatın en mükemmel örnekleri olarak yansıtılmıştı bu romana... Basınımızda niye yayınlanmadı, anlamak mümkün değil. Kendisi niye üzerinde durmadı acaba?..

On parmağı, on marifetli dostum Soyöz'ün son uğraşlarından birisi de çizgi film alanında. Çizgi romanı örneği onlar da, henüz piyasaya çıkmış değil. Televizyon ekranlarına yansıdığı gün büyük bir beğeniyle ve ilgiyle izleneceğine inanıyorum...

Bu denli geniş bir alanda çalışmalarını aralıksız ve başarılı bir biçimde sürdürebilmek için salt yetenek yeterli değil, sanatçının mesleğini çok sevmesi de gerekir...

Ben, "çizgiyle mizah" okur-yazar olmayanların bile anlayabileceği evrensel bir dildir ve okunabilir diyorum... Değerli sanatçı dostum Haslet'in kendine "has" çizgileri de, böyle okunabilir çizgilerdir.

Soyöz, bu dili iyi biliyor, iyi kullanıyor...

Onun için sayfaları çevirelim ve okumaya başlayalım Haslet'in çizgilerini...Bir siyasal roman gibi, bir toplumsal hikâye gibi, bir eleştiri yazısı gibi... ■

Haslet / *Haslet Soyöz-1996/ Milliyet Gazetesi Yayını / 256s.*

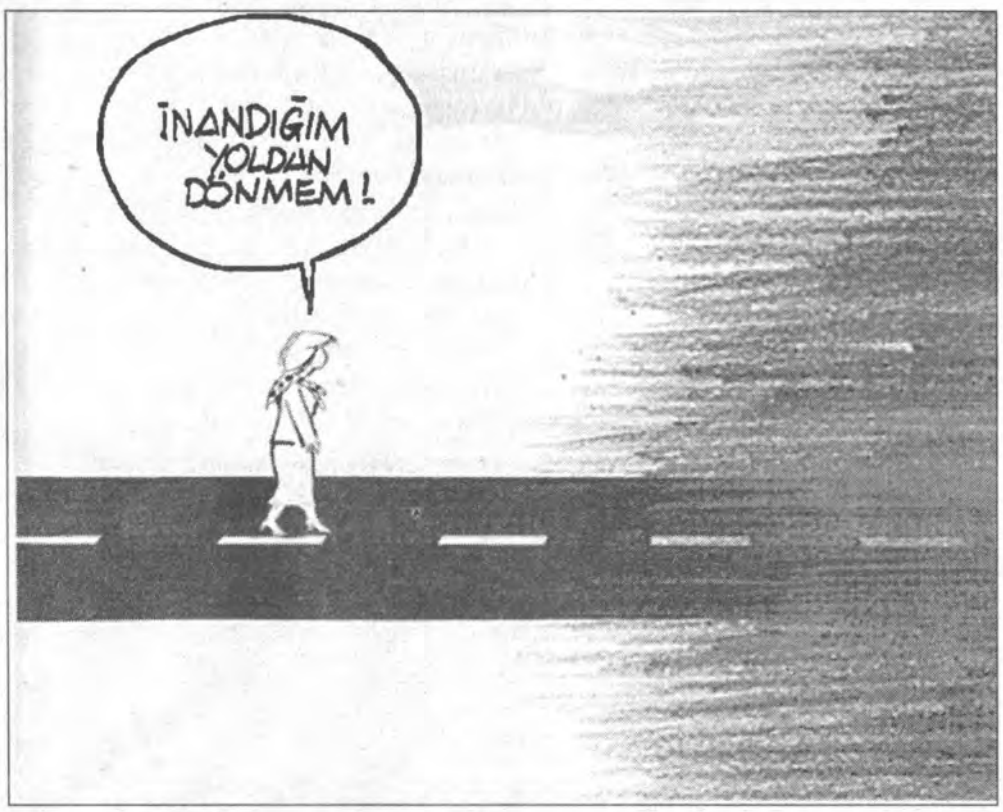

Yaşamın alev halinin anlatıcısı

Cemal Süreya

dika'nın Cağaloğlu'nda olduğu dönemde bile, bir lokali olmadı. Cemal, hatırladığım kadarıyla Sendika'ya üye de değildi. Acaba, Edebiyatçılar Birliği'nin Çiçek Pazarı'ndaki, içki de içilebilen lokali mi, yoksa Nişantaşı'ndaki ticari bir kuruluş olan Yazarlar Evi mi anlatılmak istenmiş. Asmalı Mescit bir semt ama bu adı taşıyan bir yer anımsamıyorum. Belki bir dönemin Nil'i ya da Bohem'i anlatılmak isteniyor. Fisher de olabilir. Cemal, Tomris, Ülkü'nün arasıra uğradığı küçük Alman lokantası da.

Bu ayrıntılar önemli mi? Belki..

Cins Şairim Ben

Cemal Süreya'nın ilk kitabı Üvercinka 1958'de yayımlanmış ve Yeditepe Şiir Armağa'nı almıştı. İkinci kitabı Göçebe'nın yayın tarihi 1965. Türk Dil Kurumu 1966 yılı ödülünü alır. (O yıl ödülün bir tek kitaba verilmesi kararı alınmıştır. Para ödülü de bu yüzden geçen yıllardan farklıdır. Uygulanmasından cayılan bu düzenleme de, Perinçek-Duruel'in yazdıklarında yanlış alıntılanıp açıklanmış) Beni Öp Sonra Doğur Beni (1979), Güz Bitiği ve Sıcak Nal (1988, Behçet Necatigil Şiir Ödülü) Süreya'nın son şiir kitapları. Bütün şiirleri 1984'te Sevda Sözleri adıyla kitaplaştı. Onun imzasının bulunduğu kitap dökümleri yapıldığında, özellikle ölümünden sona kitaplaşanlar da eklendiğinde, düzyazı kitaplarının ve çevirilerinin şiirlerinden daha çok olduğu görülür. Bu Cemal Süreya'nın şairliğini örtemeyen bir olgudur. Çünkü Cemal Süreya, denemelerinde, politik portrelerinde şiirindeki tavrını sürdürür: zeki ve alaycıdır.

Cemal Süreya'nın şiirinin anahtar sözcükleri, espiri ve yergidir. Cinsellik de bu sözcüklerin sınırlarıyla girer şiirine, utangaçlığını örtmek için:

Bilinir ne usta olduğum içlenmek zanaatında
Canımla besliyorum şu hüznün kuşlarını
Sen kalabalıkta bulup bulup kaybettiğim kimya
Yokluğun gayri şuradan şuraya geldi
Bir günler şölenlerle egemen ülkende
Şimdi iri gagalı yalnızlıklar dönüyor
N'olur ağzından başlayarak soyunmaya
Bir kez daha sür hayvanlarını üstüme üstüme
Çık gel bir kez daha yıkıntılardan
Çık gel bir daha beni bozguna uğrat
(Ülke)
Sen son kokladığım gül: adın zambak
(Sen başladın artık, her şey geçsin gitsin)
Sen incelikler antolojisi, uyut beni
(Sesin bir cibinlik gibi soluğumu kessin)
Bir kez daha diyeyim: Özenle katlanmış mendil gibisin
Sil beni n'olur kırk yıllık kirim pasım gitsin
(Gitsin Efendim)

Cemal Süreya'yı anlatan en doğru tanımlama kendi şiirindedir:

"Çok şükür büyük şair değilim
Ama, bir sır söyleyeyim mi kulağına:
Cins şairim ben!
Çıkar giderim,
Nişancı bir şairim
Gözünden haklarım imgeyi"

Kendisi için yapılan hiçbir değerlendirmeyi de beğenmediğini söylemekten çekinmez:

"Şiiri de büyük şovlarla yazmıyorum
Ama alevimi kimse görmüyor da
Dumanlarım (tanık şairler) önemseniyor"
(Dikkat Okul Var)

Belki de haklıydı Cemal Süreya, o cins bir şairdi. Yaşamını ve yaşananı bir şaka gibi işleyip şiirine, "Varto depremini düşün, yardım olarak Batı'dan/Gönderilmiş bir kutu süttozunu ve sutyeni/Adam süttozuyla evinin duvarlarını badana etmişti/Karısıysa saklamıştı ne olduğunu bilmediği sutyeni", şiir olabilecek ayrıntılarla yaşamıştı. "Gelin gibi kızararak" kadınların karşısında, aşık olduğunu saklayarak ya da aşklarını dostluğa kırgınlığa dönüştürerek... Para kazanmak için edebiyatın geçerli bir yol olduğuna inanarak. Bir şaka gibi. Hep olağanüstü öneriler taşıyarak gazetelere. Ve önerilerinin cidiye alındığını görmeden. Çalışmalarının karşılığını istemekten sıkılarak.

Bir gün "Mülkiyeli"leri saymıştı da, "iki yoksul çıktı bu okulu bitirenlerden" demişti. "İki yoksul yaşayan şair: Sezai Karakoç'la ben". Mülkiye sözündeki "mülk" sözünün yurt anlamına geldiğini düşünmekten belki. Bilgisini paraya çevirmeyi bilememişti.

Cemal Süreya, hep şair olarak yaşadı. Bütün şiirleri de, ayrıntılı bir yaşamı da kitaplaştı şimdi. Okur, kitap dışında bıraktığı şiirlerle kitaplaştırdığı şiirleri karşılaştırıp, onun şiirde hangi ayrıntılara dikkat ettiğini kavrayabilir. Yaşamında önem verdiği kimi küçük ayrıntıları da saptarsa onun bir başka portresini çizebilir. Her okur için bir başka yüzü vardır çünkü cins şairlerin. "Geveze dualardan sıyrılmış/Taptaze bir ses gibi". ■

* **Sevda Sözleri/** *Cemal Süreya/ Yapı Kredi Yayınları/ 325 sayfa*

* **"Şairin Hayatı Şiire Dahil"/** *Cemal Süreya / Feyza Perinçek-Nursel Duruel/ Kaynak Yayınları/ 429 sayfa.*

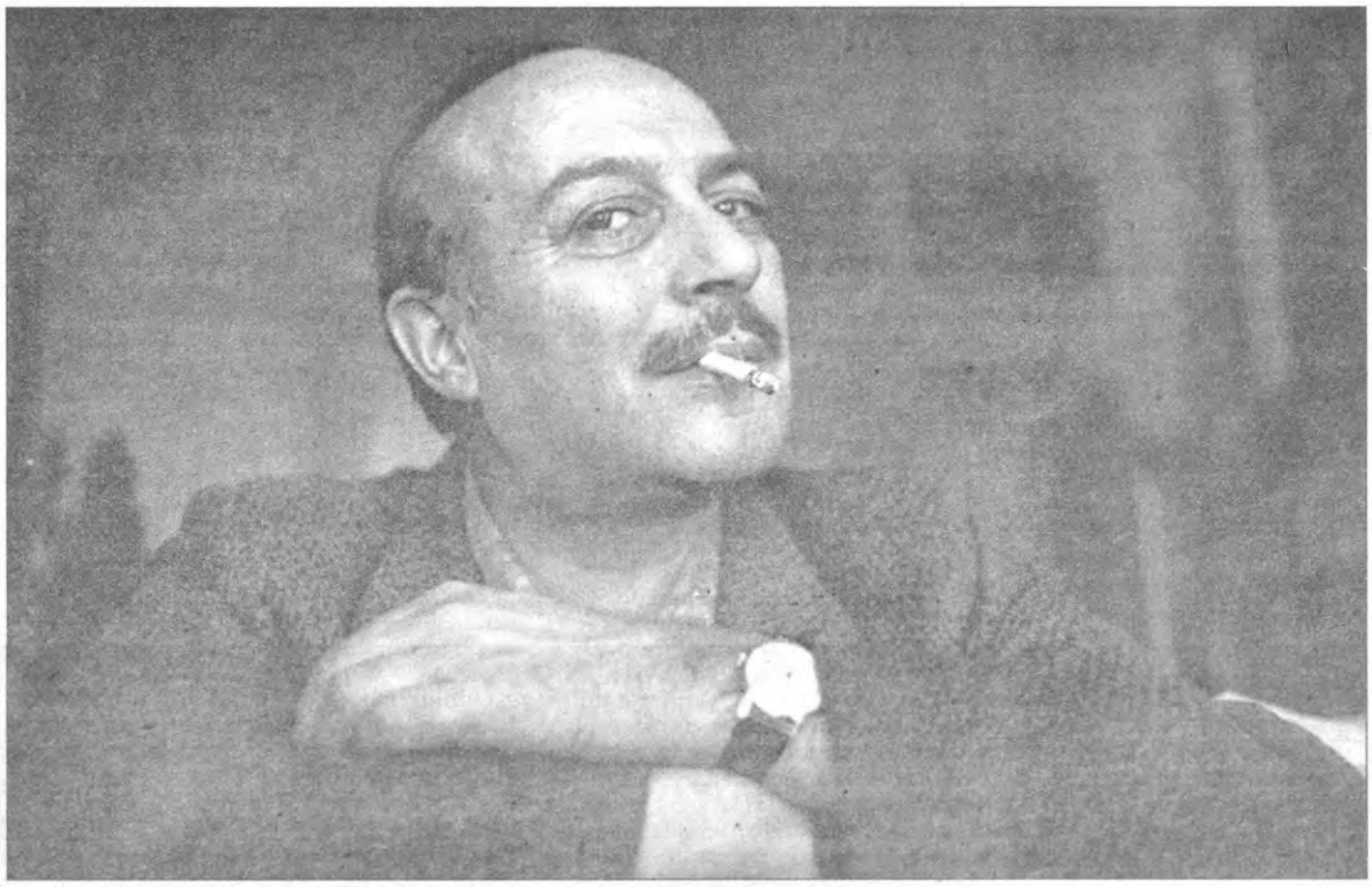

Cemal Süreya

Hep sürgün bir çocuk

Aslında her şehirde, her kadında yabancı. Her seferinde bir yanı mutlaka sürgün. Yalnız şiirdeyken evinde, asıl yatağı orası. Öncesi sonrası, tuhaf bir çocukluk. Gülüyor hep, ama siz onu, bir de "hüznün kuşlarını beslerken" görün; elleri, kolları, pek çelimsiz bir çocuk o zaman. "Lokman şair" oluşu bundan, her derde deva oluşu, her eve girişi, girdi mi çıkmayışı bundan, o tuhaf sürgünlükten.

ECE TEMELKURAN

Aslında her şehirde, her kadında yabancı. Her seferinde bir yanı mutlaka sürgün. Yalnız şiirdeyken evinde, asıl yatağı orası. Öncesi sonrası, tuhaf bir çocukluk. Gülüyor, ama siz onu bir de "hüznün kuşlarını beslerken" görün; elleri, kolları, pek çelimsiz bir çocuk o zaman. "Lokman şair" oluşu bundan, her derde deva oluşu, her eve girişi, girdi mi çıkmayışı bundan, o tuhaf sürgünlükten.

Tersine bir ermiş, susmaya değil konuşmaya ve çocukluğa doğru bin türlü büyümek Süreya. Hep neşeli olan bir çocuğun ağlamayı düşündürmesi gibi, tersine bir büyü O. Bütün ağlamaları gizleyen becerekli bir gülümseme:

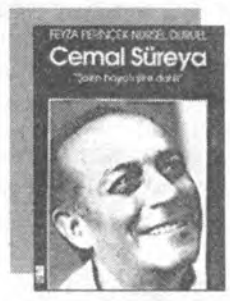

"Küfürden kaçma girişiminin yarattığı bir şeydir belki de bende humor. Çocukluk günlerimi düşündüğümde, böyle bir olay vardı gibi geliyor. Bir şeyi aşağılanmaktan kurtarma. İşi şakaya vurma."

Önce Erzincan'dan sürülme var. Kürtlerle bir Süreya'nın ilk gurbeti. Sonra, "kalbindeki küçük kuş" ölüyor, annesi Gülbeyaz. Zaten dil de tuhaf şey; Türkçe, anne bellenen bir bakıcı, "gurbetin aşka dönüşmesi", Kürt Cemo için. Baba, sarp bir kayalık. Sonra parasız yatılıda uzun günler. Hep uzakta işte, hep merakta ve sürgün. Kadınlara sıkı sarılışı, sarıldı mı bütün yanlarıyla istemesi onu:

"Sen yüzüne sürgün olduğum kadın
Kardeşim olan gözlerini unutmadım
Çocuğum olan alnını sevgilim olan ağzını
Dostum olan ellerini unutmadım
Karım olan karnını ve önlerini
Orospum olan yanlarını ve arkalarını
..."

Cemal Süreya kitabı Feyza Perinçek ve Nursel Duruel'in (sağda) ortak çalışması.

Ya da baştan söylemesi müthiş öksüzlüğünü:

"Annem çok küçükken öldü
beni öp sonra doğur beni"

Feyza Perinçek ve Nursel Duruel'in Şair Cemal Süreya'nın yaşamını araştıran "Şairin Hayatı Şiire Dahil" adlı yapıtları, Süreya'nın şiirinde sezilen bütün duygulanımların şairin yaşamındaki gerçeklikle bağlantısını kuruyor. Şairin yaşamının bütün ayrıntılarıyla incelen-

mesinin yanısıra anlatılanların hemen hepsi, dizelerle kanıtlanıp, destekleniyor. Süreya'nın çeşitli yerlerde anlattığı öyküler ve olaylar da kitaba dahil. Şair hakkında yazılmış hemen bütün kitaplardan, söyleşilerden ve yazılarında alıntıların bulunduğu çalışmada, Süreya'nın yaşamı şiiriyle birlikte yol alıyor. Örneğin ilk üvey anne, kötü üvey anne Esma'nın gelişi anlatılıyor bir yandan, bir yandan Süreya, "Güz Bittiği" şiirinden söylüyor:

"Kuyuya sarkıtan kadın / Saçından kavrayıp kız kardeşimi."

Şiirin yuvası kavak yelleri

Kitapta, özellikle Süreya şiirinin büyüsü açıklanmaya, şiirin doğduğu yuvalar bulunmaya çalışılıyor. Şiir evlerinden bir tanesi, ilkokul üçüncü sınıfta okunan "Suç ve Ceza." Süreya, o günden sonra hep, "Dostoyevski'yi okudum, o gün bugündür huzurum yok" diyor. Ama daha önemlisi, yaşadığı ilk katıksız yalnızlık: Çadır bekçiliği. Yaz tatilinde para kazanıp bir elbise yaptırmak için dağın başında bir şantiyede 3 ay geçiriyor. Ne kitap var, ne konuşulacak biri. İşi gücü hayal. Orta 2'ye geçmiş. Hayallerinden biri, şiirlerindeki kesintisiz kırgınlığı açıklıyor:

"Sesim hiç güzel değildir benim. Bilecik'te sesi güzel olanlar çoktu. Alaturka şarkılar söylenirdi. Benim hayalim şu: Orta ikiye geçtik ya, o elbiseyi alacağım bir kere. Üç aylık para, ne kadar olduğunu bilmiyorum. Babama verecekler, ben de elbiseyi çekeceğim. Bilecik'te gençler, bizden büyükler kolkola girerler -oranın şosası vardır- o şosada bir ağızdan, kızlar da duysun diye şarkı söyleyerek yürürlerdi. O zaman 'Hicran yine hicran', 'İçimde bir sızı var'... bunlar moda. Benim sesim yok, fakat kendimi şöyle hayal ediyorum. Ben bu şarkıları çok iyi öğrenmişim, o elbiseyi giymişim, onların arasında yürüyorum. Sınıfımızın kızları da orada sıralanmışlar ve beni seyrediyorlar, tabii elbisemi de... Elbisem dahil beni çok beğeniyorlar. Her gün bu hayal."

Aileden gizli yaptığı bir de koza işçiliği var. Sabahları, kimseye haber vermeden gidişler. Baba şüphelenince gidip bakıyor ki... Gözgöze gelince baba-oğul sarılıp ağlıyorlar.

Bu kadar ağlamalı değil elbet bütün çocukluk. O zaman bile nasıl buluyorsa zaman buluyor aşkları. Cemal, Seniha'yı seviyor. Şiir defteri var. Yıldızlı kızıl mürekkeple aşk dizeleri yazdığı defter, elden ele. Dizeler de mürekkebe uygun, fiyakalı:

"Seni sevdiğim anda herşeyim kızıl oldu
Masmavi defterime kızıl satırlar doldu"

Fakat büyük sınıflardan gelecek ciddi uyarı gecikmiyor:

"Yahu, ne yapıyorsun, sana komünist derler!"

Anında tornistan ve şiir düzeltiliyor:

"Seni sevdiğim anda herşeyim yeşil oldu
Masmavi defterime yeşil satırlar doldu"

Süreya, yaralanarak büyüyor. Herşeyden utandığını söylüyor: adından, Kütlükten, oturduğu evden, okuduğu okuldan. Bunlar, "sabunluyken ağladığı" günler. Bir de Mülkiye günleri var ki... Gülme becerisi asıl o zaman başlıyor.

Kendi mektubunun postacısı olan kız

O haşmetli Mülkiye resmine yine uzaktan bakıyor. Süreya'nın her zamanki dışarda duruşu. Mülkiye'de de sürüyor. Süreya, dışardalığını kitapta şöyle anlatıyor:

"Camia içinde biraz da yabancı gibi geçirmişimdir o yılları. Küçük bir entellektüel grup dışında, fakültede beni pek tanımazlardı. Sınıfta bile durumum, hele ilk yıllarda öyle sayılırdı. içbir hocamla, sınav dışında yüzyüze geldiğim, konuştuğum olmamıştır. Hiçbir etkinliğe, hatta hemen hemen hiçbir eğlenceye katılmadım. Öğrenci derneği genel kurullarında hiç konuşmadım. Hiç seçilmedim. Yabancı, ama karşısındaki tabloyu içine sevgiyle sindiren bir yabancı. Seviyordum Mülkiye'yi."

Nursel Duruel.

İşte bunlar yüzünden Süreya, sürekli sürgün, sürekli bir yabancı. Çünkü, ilkokul anılarının anlatıldığı bir bölümde de, tıpkı Mülkiye'deki hiçbir eğlenceye katılmadığı gibi, 23 nisan meselesinden de nefret ediyor. Çünkü herkes dansediyor; O, dansetmeyi bilmiyor. Öğrenmeyecek kadar da onurlu. Hep böyle bir tuhaflık işte. Şairliği ve yalnızlığı sürekli büyükten bir uzaklık. Hep bunlarla büyüyor aşık olmak, sözsüz ve sessiz aşklar, böylelikle şiir evleri. Sevdiği kadına her gün mektup yazıyor Süreya, yazılacak şiirdeki dizeler çoğu kez mektuplarda bulunuyor. Bir bakıma mektup, yaşamın atar damarı. Aşkı, "aynı masada mektuplaşmak" olarak tanımlıyor, aşk ütopyası da mektupla ilgili:

"Kendi mektubunun postacısı olan kız!"

Ama nerde buluyorsa buluyor, o içlenme, hep tutuyor yakasından Süreya'nın. Süreya, en çok "yanlışlığın giderildiği" anda ağlıyor. Gölge gibi bir uzayıp bir kısalan yalnızlığıyla ilgili olmalı bu da. Süreya şöyle anlatıyor:

"Filmlerde, hep o anda ağlarım. Diyelim oğlanla kız karşılaşır, birbirlerini iten trükler olur. Birleşirler, bir yanlışlık yüzünden ayrılırlar, sonunda yanlışlık anlaşılır, birbirlerine koşarlar. Orda ağlarım. Yanlışlığın düzeltildiği anda ağlarım. Her ilişkide, çevremdeki tüm ilişkilerde, yanlışlığın giderilmesi önemlidir benim için. Aşklarda, dostluklarda. Dostluklar..."

Sebebi Üvercinka

Yılların aşkı Seniha ile evlenilmiş, bir çocuk doğacak b razdan. Adı Ayçe, Ayça, Ayçiko... gibi olacak. Eskişehir'de geçiyor öykünün bu bölümü. Çocuk gelecekken tam, Üvercinka çıkıyor karşısına Cemal Süreya'nın, sonradan en güzel aşk şiiri olacak sarışın bir kadın. Umarsız bir aşk bütün mevzilerini düşürüyor. Ayça doğuyor, Üvercinka hastahanenin kapısında Süreya'yı bekliyor. Tren garda Süreya'yı bekliyor.

Ayça ağlıyor. Süreya, trene binip gidiyor, İstanbul'a, Maliye Müfettişliği sınavına. Kazanıyor sınavı. Ama sebebi oluyor Üvercinka. Bir ara, "Belki bundan sonra şiir yazmam" bile dedirtiyor aşk. Kimse bilmiyor bu kadını şimdi. Tanıyan yok. Ama sebebi Üvercinka. Seniha'dan ayrılıyor Süreya, yılların aşkından. Bir kolu yeniden kırık Süreya'nın, içlenmekte bu kez de usta.

Böylece, hep baharmış gibi sanki, debisi yüksek bir nehir gibi, gürül gürül gidiyor Süreya'nın yaşamı. Filmin sonunda Süreya gidiyor. Onun gidişi var ya, "Asıl yoksulluk ondan sonra başlıyor / Bütün kara parçalarında / Afrika hariç değil"

"Şairin Hayatı Şiire Dahil" adlı çalışmanın yazılı bölümü kadar, kitabın sonundaki fotoğraflar da bakmalık. Süreya'nın o yandan duruşu, o bakışı, o yarım gülüşü, fiyakanın 1700 türü. Yani bütün kadınlar haklı, Üvercinka dahil!■

Şairin Hayatı Şiire Dahil

Cemal Süreya'nın şiiri olağanüstü bir canlılıkla sarmaş dolaştır. Gene de sanatla yaşam ilişkilerini, bu ilişkilerin çeşitli katmanlarında soluk alan doğrularla yanlışları, ancak 'sanat dedektiferi' ortaya koyabilir kılı kırk yaran çalışmalar sonunda...birbirine yakın ve birbirine uzak yaşamla sanat evrenlerinin içyüzlerini gerçeklerin bir yerlerine saklanan tuzakları, yanıltan parıltıları onlar sezerler. İncelemeci Feyza Perinçek ile öykücü Nursel Duruel, bu oldukça güç işin üstesinden gelmişler, Cemal Süreya'nın yaşamıyla sanatının birleşip ayrıldığı noktaları saptamışlar.

MUZAFFER BUYRUKÇU

Elbet kimsenin yaşamı kimseye benzemez yüzler gibi, mizaçlar gibi, sesler gibi, yürüyüşler gibi; bunlara eylemlerini, insana yaklaşımlarını, tutumlarını, dünya görüşlerini eklemek gerekir ve bu saydıklarımın hepsi bir çerçeve içinde bütünleşir. Yaşanan serüvenlerin bir bölümü geniş bir zamana yayılarak dışa vurulur; söze dökülür, anlatımlara malzeme yapılır, bir bölümü de belleklerde korunur ya da çok özel anlamlar taşıdıkları için 'giz' adı altında saklanır. Ama yaratıcıların durumları aynıdır. Onlar, dünyada olup bitenleri, çağlarındaki kaynaşmaları, topumlarındaki sosyal, ekonomik ve bireysel gelişmeleri, çöküşleri kendi süzgeçlerinden geçirerek yorumlarlar, sanata dönüştürürler. Bu çabalarının başarı sağlaması, bireylerin kıpırdadıkları her durumu

besleyen kaynaklarla kapalı açık ilişkilerini besleyen kanakları harekete geçirmeye, oralardan devşirdikleri ürünleri değerlendirmeye bağlıdır. Böyle davranmak zorundadırlar. Çünkü yaratmanın baş koşulu görülen ama algılanamayan hazineleri görmek ve göstermektir, onları yeni bir kimlikle sunmaktır. Cemal Süreya'yla en çok konuştuğumuz konu buydu. Her yazarın, her şairin yapıtlarında yaşamlarından yansımalar, kesitler, öykücükler, bir sürü damardan akan öğeler ve imgeler vardır. Cemal Süreya, şiirlerinin yüzde doksanına, yaşamındaki olgulardan parçaları, derinliklerdeki gerçekleri çağıran seslenmeleri, resimleri, görüntüleri, benzetmeleri sığdırmıştır. Bir de yazarlıklarını sadece yaşanmışlıkların üzerinde yükselten Gorki'yi, London'u, İstrati'yi, Orhan Kemal'i, Kerim Korcan'ı düşünmek gerekir.

Sanat yaşam ilişkileri

Sanat, yaşamı kullanmalı mı yoksa sanat kendi yaşamından mı doğmalı? Ya da yaşamdan beslenmeyen sanat kupkuru bir makale midir? Tartışılır durur bu sorunlar. Ama bu sorunları tartışanlardan birisi olan Cemal Süreya'nın sanatını, yaşamın her anı doyurmak istercesine üstlenmiş gibidir, gibidir değil, üstlenmiştir, bu yüzden Cemal Süreya'nın şiiri olağanüstü bir canlılıkla sarmaş dolaştır. Gene de sanatla yaşam ilişkilerini, bu ilişkilerin çeşitli katmanlarında soluk alan doğrularla yanlışları, ancak 'sanat dedektifleri' ortaya koyabilir kılı kırk yaran çalışmalar sonunda...birbirine yakın ve birbirine uzak yaşamla sanat evrenlerinin içyüzlerini, gerçeklerin bir yerlerine saklanan tuzakları, yanıltan parıltıları onlar sezerler.

İncelemeci Feyza Perinçek ile öykücü Nursel Duruel, bu oldukça güç işin üstesinden gelmişler, Cemal Süreya'nın yaşamıyla sanatının birleşip ayrıldığı noktaları saptamışlardır. Cemal Süreya'nın yaşamı, -benim yaşamım gibi- ciltlere sığmayan bir romandır ve orta yerinde gittikçe ağırlığı artan dramlar bulunur. Cemal Süreya, Dersim isyanından sonra isyana destek vermese bile ilerde destek verir, katılır gerekçesiyle cezalandırılan ve Anadolu'nun genellikle Batı bölgelerine sürgün edilen bir Kürt ailesinin çocuğudur ve o dönemde altı yaşındadır. Nedir o Bilecik'te, kısıtlı bir alanda devinen aile bireylerinin İstanbul'daki akrabalarının yanlarına gitmek amacıyla devlet yasaklarını delme girişimleri? Gitmeler, ama ihbar üzerine yakalanarak tekrar Bilecik'e yollanmalar? Nedir o çocuklara düşman

Muzaffer Buyrukçu ve Cemal Süreya birlikte.

bir üvey annenin canavarlığı ve kızkardeşlerini Cemal Süreya'ya götürmemek, konuşturmamak işkencesi? "Kapı tak tak etti. Abimi gördük, bir çığlık attım. Kadın evde yok. Ablam baktı, 'kapıyı açamayız sana' dedi. İkimiz de nasıl ağlıyoruz. Abim 'açın!' dedi. Ablam, 'açamayız döver bizi' dedi, 'akşama gel, babam evde olur.'" Oysa Cemal Süreya şubat tatilinde Haydarpaşa'dan kalkan bir trene binerek geceyarısı Bilecik'e gelir, o saatte kızkardeşlerini arayamayacağından cebinde bir lirayla kırık dökük bir hana sığınır...sabah gözlerini açar ki yorganın üstünde bir karış kar var. "...kardeşlerim pencerenin parmaklıklarına tutunmuş içerde ağlıyorlardı, ben dışarda. Ve beni içeri alamıyorlardı. Çünkü onlara eve kimseyi sokmayacaksınız, ağabeyinizi bile denmişti. Öyle bir baskı vardı üzerlerinde. Hayır eve giremezdim. Ge i döndüm."

Hüzünlü bir gülümseme

"Cemal Süreya Şairin Hayatı Şiire Dahil" kitabının kapağındaki resme bakıyorum. Benliğinin dibinden bir buğu gibi yükselen ve tüten acıların nemlendirdiği güzel yüzünde kahkahaya dönüşmesine izin vermediği hüzünlü bir gülümseme, yüreğinde kopan kıyameti saklama girişimi vardı. Çekildikleri dakikalara tanık olduğum bir sürü resminde alaycılıklar, yalnızlıklar, öfkeler, başkaldırmalar, soyluluğuna soyluluk katan gülümsemeler vardı. İçinde bulunduğu mekândan kilometrelerce uzaktaki bir mekânda meydana gelen karmaşalardan çıkarmaya çalıştığı dizelerin illiklerini haber veren dalgınlıklar vardı. Kendimizi bildik bileli bizim resimlerimizi hep başkaları, çevremizdekiler, arkadaşlarımız, yakınlarımız, hayranlarımız, gazeteciler çekmişlerdi. Aslında ikimiz de resim çektirmekten pek hoşlanmıyorduk. Herkes tarafından tanınmak, dergilere, eklere kapak olmak, adlarımızı manşetlere yazdırmak istemiyorduk ama yeteneklerimizle sanatımızı birleştirerek ve yapıtlarımıza yerleştirdiğimiz güçlerle, insandan 'efsane'ye atlamanın olanaklarını arıyorduk. Kitaptaki resme bakıyorum. Baktığım resmin alnında, kaşlarında, gözlerinde, dudaklarında, dişlerinde yalnız Cemal Süreya'yı değil dopdolu, sıkıntılı, bezgin, umutsuz günlerimizi görüyorum.

Birlikteliğimizde müthiş bir aşama olmuş, en üst düzeye, kardeşlik kavramına ulaşmıştı. Bu kardeşliğin oluşturduğu sonsuz güvenle anlatılmayan, saklanan şeyleri anlatıyorduk birbirimize; çoklarının itiraf ederlerse başlarına bela satın alacaklarından korktukları 'giz'leri hiçbir tehlikeden çekinmeden döküyorduk ortaya ve sık sık okuduğumuz yaşam defterlerimizde okunmamış tek satır bırakmıyorduk. Bu 'kardeş'liğimiz aynı düzeyi hep korudu.

Söz gelimi yabancıların ilgi alanlarına girerek ya da yabancıları ilgi alanlarımıza çağırarak (ikimizin dışında) arkadaşlık kümeleri oluştursak da temeli ellilerden sonra atılan arkadaşlık bağlarını hiç gevşetmedik. Resimden gözlerimi ayırıyorum ve kitabın adını heceliyorum. "Cemal Süreya/Şairin Hayatı Şiire Dahil" 430 sayfalık bu biyografi, heyecanlı bir roman gibi sürüklüyor okuru. Feyza Perinçek ile Nursel Duruel, Cemal Süreya'yı onunla yapılan röportajlardan, hakkında yazılan yazılardan, eleştirilerden, 'gün'lerinden ve başka malzemeden yararlanarak yeniden canlandırmışlardır. Ama 336. sayfada "Özal'a intihar çağrısı şairce bir protestodur. Muzaffer Buyrukçu'yu da kattığı bu fantezi bildiri geniş bir yankı uyandırır." denilmektedir. Burada iki yanlış var. Birinci yanlış "Muzaffer Buyrukçu'yu da kattığı..."dır. (Bu sözlerin küçümseyen ve onur yaralayan anlamı üzerinde hiç durulmamış.) Gerçek böyle değildir. Her zamanki gibi Gazeteciler Cemiyetinin Lokalinde oturuyorduk. Doğduğumuzdan beri ekonomik, sosyal, siyasal baskıların altında ezilmiş, boğulacak hale gelmiştik; dün'lerden bugün'lere aktardığımız umutlarımız da can çekişiyordu. Bunalımdaydık. İşte bu ortamdayken Cemal Süreya, "Bir kahramanlık yapalım mı Muzo?" dedi.

"Yapalım," dedim.

"Turgut Özal'ı bizimle intihara çağıralım. Biz canımızdan olacağız ama Türk milleti kurtulacak." dedi.

"Tamam. Ne zaman?" dedim.

"Çağrıyı yazıyorum bu akşam, sana bildiririm." dedi.

"Peki." dedim.

Yani orda belirtildiği gibi beni 'katma'dı, birlikte karar verdik. İkinci yanlış da şudur: Ölümle bitecek çok ciddi bir girişimin 'fantezi' diye nitelendirilmesi... Biz yaşamlarımızı ortaya koymuşken ve Turgut Özal gelseydi yüzde yüz ölecekken bu davranışımızı hafife almak, yazarların kafalarındaki bazı kavramların henüz bulanıklıktan kurtulmadığını gösterir. Cemal Süreya ne diyor o bildiride.

Ülkemizi sizden,
Sizi de kendi özel sıkıntılarınızdan
Kurtarmak için
Arkadaşım Muzaffer Buyrukçu'yla
Bir önerimiz var:

İntihar etmelisiniz!

Ben ve Buyrukçu bu konuda
Dostça omuz veriyoruz size.
Gelin, halkın önünde,
Üçümüz birlikte intihar edelim.
Yer: Kadıköy eski iskelesinin önü,
Gününü ve saatini siz saptayın.
Ülkemiz sizden kurtulsun,
Biz de bir işe yaramış olalım.

Ama günlerce beklediğimiz halde Turgut Özal gelmedi, gelseydi Turgut Özal'ı da ortamıza alarak denize atlayıp intihar edecektik. Belki de Turgut Özal'ın korumaları, onu ölüme zorladığımız için bizi kurşun yağmuruna tutup delik deşik edeceklerdi ya da 'bunlar delirmiş' gerekçesiyle Bakırköy Akıl Hastanesi'ne götüreceklerdi.

Bu mu 'fantezi'?

Lütfen kremle ançuez'i birbirinden ayırmasını bilelim.

"Cemal Süreya/Şairin Hayatı Şiire Dahil" kitabı çok sarstı beni. Bu sarsıntının örgüsünde sevinçle üzüntü yanyana, içiçeydi. Üzüldüm. Çünkü 1990'dan beri her an, her saniye andığım, sesini işittiğim, düşlerimde gördüğüm, İstanbul'un, Ankara'nın bazı sokaklarında, bazı caddelerinde birlikte yürüdüğüm, meyhanelerinde, evlerinde birlikte yemek yiyip rakı içtiğim otuz küsur yıllık arkadaşım, şiirimizin kanını tazeleyen İkinci Yeni akımının kurucusu ve en büyük şairi Cemal Süreya'nın öldüğü akşama döndüm, evet, canının sütüyle beslediği oğlu Memo'nun ölçüye sığmayan anormal davranışlarıyla, vurduğu yumruklarla ölüme sürüklediği saatlere döndüm, o müthiş şoku, o müthiş depremi yüreğimde açtığı derin uçurumları, derin boşlukları iliklerimde duyarak tekrar tekrar yaşadım. Sevindim. Çünkü o, artık haklarında kitaplar yazılan edebiyatımızın ölümsüz değerlerinin arasına katılmıştı. Evet, o bundan böyle hep yaşayacaktı. Ölerek yeniden doğmuş, sonsuzluğun basamaklarını tırmanmaya koyulmuştu ve ben bu görkemli olayı görmüştüm. Bu yüzden sevincim parıltılı ve elektrikliydi, üreticiydi, doğurgandı, bu yüzden gururum büyüktü. Nasıl büyük olmasın ki, o yanımdaki koltukda, öne eğilerek kâğıt peçetelere birçok şiirle birlikte son şiirlerinden Göller Denizler'i yazmıştı.

Ölüm?
Bir gölün dibinde durgun uykudasın..

Denizler?
Tanrılar karıştırır durur denizleri...

Üstü Kalsın'ı yazmıştı.

Ölüyorum tanrım
Bu da oldu işte
Her ölüm erken ölümdür
Biliyorum tanrım.
Ama, ayrıca aldığım şu hayat
Fena değildir.
Üstü kalsın..

Ve daha yazacaktı. 1 Mayıs'ı yazacaktı, 'telefon kulübeleri'ni yazacaktı ama ölüm... O, insanın baş düşmanı yaşamasına izin vermedi. ■

Cemal Süreya/Şairin Hayatı Şiire Dahil/ *Hazırlayanlar: Feyza Perinçek, Nursel Duruel/ Kaynak Yayınları/ 430 s.*

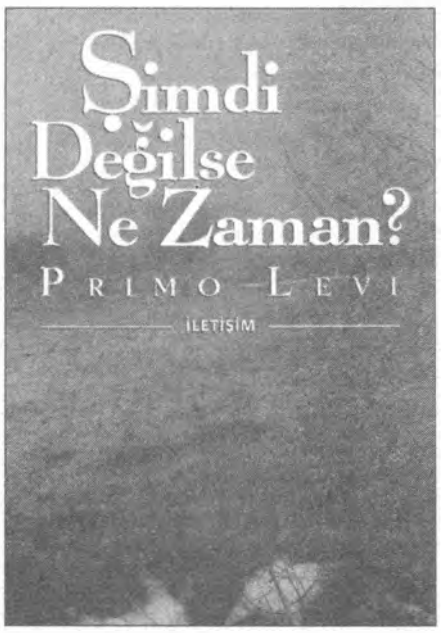

PRIMO LEVI

Şimdi Değilse Ne Zaman?

Herkes biraz farklı ve herkes biraz aynıdır. İkinci Dünya Savaşı tüm "şiddet"iyle sürmektedir. Saatçi Mendel -bir inançsız Yahudi, tüm yakınları köydeki toplu mezarda kalmış bir adam, cephenin "Alman tarafı"na düşüp kaybolmuş bir Kızıl Ordu askeri-, gönülsüz macerasını yaşamaktadır. Bu macera, savaşın acıları içinde Yahudi partizan gruplarından birine uzanacak, savaşın izin verdiği kadar "insanî" bir hikâyeye açılacaktır... Savaş bittiğinde, arkalarında bıraktıkları topraklar vardır ama arkalarında bıraktıkları bir ülkeleri yoktur.

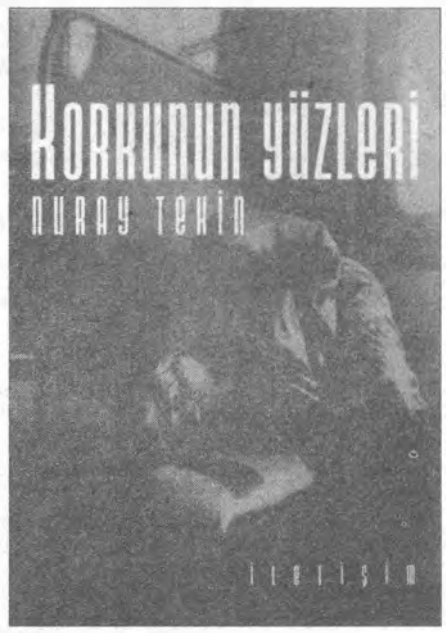

NURAY TEKİN

Korkunun Yüzleri

Herkesin gerçek diye başka bir şey gördüğü ve kimsenin gördüğünden emin olamadığı ürkütücü düşler dünyası: Atalarından kalma bir terkibin yardımıyla "telepatik" haberleşmeye girenler, bir sinekle iletişim kurmaya çalışanlar, hayatın akışını değiştirebilen resimlerin yapıldığı boyaların peşine düşenler, kendilerini sadece ölülerin "yaşadığı" bir âlemde bulanlar, vampirleşenler... Tek Kişilik Ölüm'ün ardından, Nuray Tekin'in ikinci kitabı, fantastik hikâyeler... Korkunun çeşit çeşit yüzüyle karşılaşmaya hazır olanlar için...

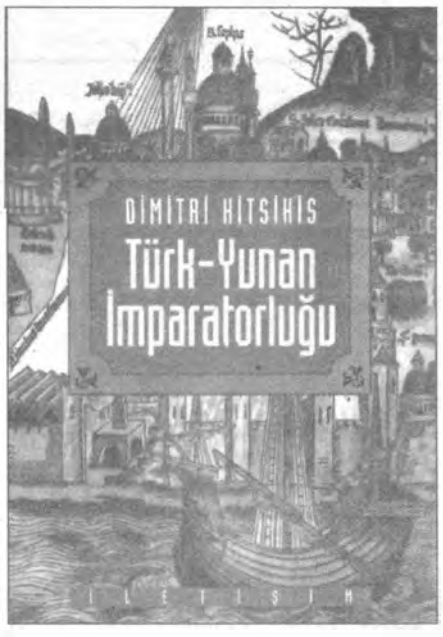

DİMİTRİ KİTSİKİS

Türk-Yunan İmparatorluğu

Yunanlı tarihçi Kitsikis'in kendi ülkesinde büyük yankılar uyandıran çalışması... Kitsikis'e göre, Osmanlı İmparatorluğu Yunanlılar için 400 yıl süren bir "kölelik" dönemi değil, Yunan kültürünün özgürce geliştiği ve evrensel tarihe katkıda bulunduğu bir dönem olmuştur... Bir de düşü var Kitsikis'in: Bir gün, Türk ve Yunan gençlerinin aynı tarih kitabını okumaları. Paylaşacağınız ya da paylaşmayacağınız bir düşün ilk kitabı sayılabilir Türk-Yunan İmparatorluğu...

A. DUBEN & C. BEHAR

İstanbul Haneleri

Ondokuzuncu yüzyılın sonu ile yirminci yüzyılın başlarında, İmparatorluk'tan Cumhuriyet'e geçiş döneminin karmaşası içinde, İstanbul'da evlilik, aile ve doğurganlık ilişkileri... Önce İngiltere'de yayımlanan İstanbul Haneleri, bir "sanılanın aksine" kitabı... Dönemin "Osmanlı ailesi", özgün bir modelin özelliklerini taşımaktadır, kalabalık değildir, aile planlamasına önem vermektedir, erken yaşta yapılan evlilikler azdır, çokeşlilik yaygın değildir... Sanılanın aksine...

"Kitap İhtiyaçtır" • İletişim Yayınları

DAĞITIM: İstanbul Küçükayasofya Cad. 17-19, Sultanahmet 34400 • Tel. (0-212) 517 71 58 • Fax: (0-212) 517 71 57 ● **Ankara** Selanik Cad. 72, Yenişehir 06640 • Tel. (0-312) 417 78 35 • Fax: (0-312) 425 06 82 ● **İzmir** 859 Sok., Saray İşhanı C-Blok 1/8, Konak 35250 • Tel. (0-232) 483 10 40 • Fax: (0-232) 484 46 65
KİTABEVİ: Ankara Selânik Cad. 72, Yenişehir ● **İzmir** 859 Sok. 33/B, Konak • Kıbrıs Şehitleri Cad. 1443 Sok. 48/A, Alsancak ● **Bodrum** Çarşı Mah., İnci Sok. 2

GEREKÇE

ı. Aziz Nesin'in anısına bir saygı duruşu;

ıı. gülmece edebiyatımıza -yeni isimleri de içerircesine- katkıda bulunmak,

ıı. ve İnkılâp Kitabevi'nin "Gülmece Dizisi"nin (telif ve çeviri olmak üzere, edebiyat, karikatür ve çizgi-roman) kamuoyuna duyurulması amacıyla düzenlenmiştir.

KOŞULLAR

1) Bu etkinliğe, her Türk vatandaşı katılabilir.

2) Etkinlik, tanınmış ve tanınmamış (hiçbir sanat-kültür alanında ürün vermemiş, tümüyle amatör kişiler) yazarlar/yazar adayları olmak üzere iki kategoride açılmaktadır. Her kategoriye bir "dosya-kitap" ile katılmak gerekmektedir.

3) "Dosya-kitap"ları oluşturacak öyküler, daktilo veya bilgisayar ile çift aralıklı olarak yazılmış olacaktır. El yazısı "dosya-kitap"lar, yarışma dışı bırakılacaktır,

4) Her "dosya-kitap" altı nüsha olacaktır.

5)"Tanınmış" yazarların katılacağı 1. kategoride (ödül), başarılı yapıt bulunamaz ise iptal edilecektir; "tanınmamış" yazarların katılacağı 2. kategoride (yarışma) ise mutlaka bir değerlendirme yapılacaktır.
6) Ödül, iki kategoride de birer "dosya-kitap"a verilecektir; Seçici Kurul, isterse ödülleri diğer "dosya-kitap"lar arasında paylaştırabilir.

7) Her iki kategori için de ödül tutarı 20.000.000 TL'dir. Ödüllerin diğer "dosya-kitap"larla paylaştırılması halinde, ödül tutarları da eşit olarak bölünecektir.

8) Ödüle değer görülen her iki "dosya-kitap" da ***İnkılâp Kitabevi'nin "Gülmece Edebiyatı" dizisinde kitap*** *olarak yayımlanacak ve telif* ***hakkı ödenecektir.***

9) Ödüle değer bulunmayan "dosya-kitap"ların içindeki başarılı öykülerden bir antoloji hazırlanacak ve yine İnkılâp Kitabevi'nin "Gülmece Edebiyatı" dizisinde yayımlanacaktır. Katılımcılar, antolojiye girmek istemiyorlarsa bunu, başvuru formunda belirtmek zorundadırlar. Antolojiye giren her öykü için 1.000.000 TL telif olarak ödenecek ve yazarlara birer tane verilecektir.

10) Katılımcılar, ödüle bir "rumuz"la katılmak zorundadırlar. "Dosya-kitap"ların her nüshası üzerine, kitabın adı ile birlikte "rumuz" yazılacaktır. Üzerinde sadece "rumuz"un yer alacağı "Kimlik Zarfı" içersine (arkasına adı-soyadı yazılı) iki fotoğraf ve kısa bir yaşamöyküsü ile katılım formu doldurulup koyulacak ve açılmayacak biçimde kapatılacaktır.

11) "Dosya-kitap"lar iade edilmeyecektir.

12) "Dosya-kitap"lar 1 Mayıs 1996 tarihine kadar elden veya (iadeli taahhütlü) posta/kargo yoluyla iletilecektir.

Zarfların üzerine "rumuz" ile birlikte şu adres yazılacaktır:

"İNKILÂP KİTABEVİ "AZİZ NESİN GÜLMECE ÖYKÜSÜ ÖDÜLÜ"
Ankara Caddasi, No: 95, Cağaloğlu,İSTANBUL

12)Yarışma sonuçları, -Seçici Kurul'un "gerekçeli rapor"uyla- Aziz Nesin'in birinci ölüm yıldönümü olan 6 Temmuz 1996 tarihinde yapılacak ödül töreniyle açıklanacaktır.

SEÇİCİ KURUL *Tarık Dursun K., Ferit Öngören, Konur Ertop, Feridun Andaç, Ali Nesin.*

ÖDÜL YÖNETMENİ *Turgut Çeviker*

İnkılap Kitabevi
Ankara Cad. No.95 3410
Sirkeci / İSTANBUL
Tel: 0(212) 514 06 10 - 514 06 11
Fax: 0(212) 516 06 12

anla-
mak
ama
yargıla-
ma-
mak...

Flamanların Evinde
Cardinaud'nun Bir Haftası
Hâkimin Evi
Üç Dul Kavşağı
Maigret Arizona'da
Maigret ve İhtiyarlar
Venedik Treni
Kedi
Ormandaki Deli
Kaçak
Hollanda'da Bir Cinayet

Sime-
non

NİSAN YAYINLARI

Kirlenen Dünyamızı Fidan Dikerek Arıtalım.

ORMAN BAKANLIĞI
AĞAÇLANDIRMA VE EROZYON KONTROLU GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

"TEKERLEKLİ SANDALYE KAMPANYASINA KATKIDA BULUNMAK BİR İNSANLIK GÖREVİDİR"

Ziraat Bankası Sirkeci Şb.
304420/718-5
Bedensel Eng. Dayanışma Der.
Tel: (0216) 370 81 66 - 441 08 34

Neredeyse her yıl bir ülke oluşturacak kadar toprağın kaybolup gitmesini seyredemeyiz. Bu sebeple erozyonla mücadele edelim.

T.E.M.A.

Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı

Tel.: (0212) 281 10 27
268 09 85

bilim ve sosyalizm yayınları

J. STALİN
DİYALEKTİK VE TARİHSEL MATERYALİZM
P. TOGLİATTİ
FAŞİZM ÜZERİNE DERSLER
V. İ. LENİN
DEVLET VE İHTİLAL
V. İ. LENİN
PROLETER DEVRİM VE DÖNEK KAUTSKY
G. P. HORVATH
DÜN KÖLEYDİK BUGÜN HALKIZ
LİN PİAO
YAŞASIN HALK SAVAŞININ ZAFERİ
V. İ. LENİN
ÜTOPİK VE BİLİMSEL SOSYALİZM
V. İ. LENİN
KARL MARX VE DOKTRİNİ
J. T. MURPHY
STALİN
M. CORNFORTH
KOMÜNİZM VE İNSANLIK DEĞERLERİ
J. EATON
EKONOMİ POLİTİK
(BELGELER)
BÜTÜN ÜLKELERİN İŞÇİLERİ BİRLEŞİNİZ
(BELGELER)
PEKİN MOSKOVA ÇATIŞMASI
Y. DAVİDOV
ÖZGÜRLÜK VE YABANCILAŞMA
BOGUSLAVSKY, KARPUŞİN, RAKİTOV, CERTİKİN, EZRİN
DİYALEKTİK VE TARİHSEL MATERYALİZMİN ALFABESİ
J. D. BERNAL
MARX VE BİLİM
SÜLEYMAN EGE
KİTABIN ATEŞLE DANSI
J. STALİN
BOLŞEVİK PARTİSİ TARİHİ
F. ENGELS
TARİHSEL MATERYALİZM ÜZERİNE MEKTUPLAR
V. İ. LENİN
SOSYALİZM VE DİN
V. N. GİAP
VİETNAM HALK SAVAŞI
E. A. GRİNEVİÇ
KÜBA: DEVRİMİN GEÇTİĞİ YOL
K. MARX, F. ENGELS
KOMÜNİST MANİFESTO
G. COGNİOT
ÇAĞDAŞIMIZ KARL MARX

Ataç Sokak 36/2, Yenişehir-Ankara
Tel: (0-312) 431 46 97

DÜŞİŞLERİ BAKANI

Kemal Urgenç

"...bütün canlı gelişimine rağmen, *güldürü* egemen düşüncedeki yeri aynı kaldı. Günlük yaşantımızın içine heykelden,resimden,tiyatrodan vb. daha çok girmiş bile olsa, bu sanatların geleneği içine bir türlü giremez.Varsın o, küçümseyici ifadeyle "sokaktaki adamın" sevdiği bir şey olarak kalsın.Ne denirse densin,artık o sadece bir eğlence aracı değil.Başka türlü bir karşı duruşun da örneği olarak görebiliriz belki de.Artık ne ciddilik, ne de sululuk, bir çizerin diğerinden ayırt etmemizi sağlayan ölçüler değil. Güldürümüzün,yeni bir gözle incelenmeyi beklediğini söyleyebiliriz.

Düşişleri Bakanı,bu yeni kuşağın içinde yer almış bir çizer olan Kemal Urgenç'in 1987-1992 yılları arasında, *Limon* ve *Leman* dergilerinde yayınlanan çalışmalarından seçilmiş bir derleme niteliğinde."

Zed

ZED YAYIN:İstiklal Cad. Büyükparmakkapı sok. No:7/3 Beyoğlu-İSTANBUL
Tel:(0-212) 245 28 03 Fax:249 26 53

Atilla Dorsay'dan arkası gelecek bir başyapıt:

100 Yılın Yönetmeni

Atilla Dorsay, yaşamını sinemaya adamış eleştirmenlerimizin en başta geleni. Dorsay, sinemanın 100. yılı nedeniyle iki önemli kitap yayımladı: 12 Eylül Yılları ve Sinemamız ile 100 Yılın Yönetmeni. Bunlardan ikincisinin önsöz'ünü sunuyoruz sizlere

Sinemanın 100. Yılı... Tüm bir 19. yüzyıl boyunca insanlığın inanılmaz bir merak ve enerjiyle yeni buluşların, keşiflerin, icatların peşinde koşma serüveni içinde biraz bir oyun, bir eğlence gibi yaşanan ve fotoğraftan sinemaya doğru uzun ve karışık bir gelişim gösteren bu ışık ve gölge sanatının, 20. yüzyılın en büyük eğlencesine, en görkemli kitle iletişimine ve en komple sanatına yol açacağını tahmin edebilir miydi, bu yolda çaba harcayan onca insan? Louis Lumière'in bile "sinemanın geleceği yoktur" diyerek, buluşunun kimi haklarını bir ara ucuza elden çıkardığı düşünüldüğünde, elbette ki hayır... Ama olaylar böyle gelişti ve sinema 20. yüzyılın her şeyiyle ayrılmaz ve organik bir parçası olarak insanlık tarihindeki yerini aldı.

Böyle bir yıldönümü kuşkusuz ki etkileyici: 100. yılı yaşamak kolay mı? Yüzyıl başında doğan yedinci sanatın yaklaşık son yarım yüzyılına tanık olmuş bizler için, bu yıldönümü daha da heyecan verici. Bu kuşkusuz, sinemayla ilgili herkese, her kuruma ve her örgüte belli bir sorumluluk da getiren bir yıldönümü. Bir sinema yazarının da, bu yıldönümü vesilesiyle özel bir çabaya girişmemesi ve bir şeyler yapmaması düşünülemez.

Ben, TRT'deki "Sinema 100 Yaşında" kuşağının yanı sıra, bu yıldönümüne üç temel kitapla katkıda bulunmayı düşündüm. Daha başından beri, en azından, somut bir düzeyde, bir yıl öncesinden beri... Bunlar benim, sinema tutkunu, meraklısı bir yazarı Atilla Dorsay'ın ömrünün önemli bir bölümünü adadığı bu sanatla ilgili tüm birikimini ve bilgisini yararlı birer kaynak haline getirecek üç kitaptı: "100 Yılın 100 Yönetmeni", "100 Yılın 100 Filmi" ve "100 Yılın 100 Oyuncusu". En belalısı, yazması en çok zaman ve emek isteyecek olanı, kuşkusuz ilkiydi: Bir oyuncu ya da bir film üzerine yazmakla bir yönetmen üzerine yazmak aynı şey değil. Çok daha fazla bilgiye, dolayısıyla araştırmaya ve incelemeye gereksinme var. Kuşkusuz her zamanki gibi geciktim: Belki aylara, hatta bir yıla yayılması gerekli bir çabayı, yaz aylarına sığdırmak zorunluğuyla karşı karşıya kaldım. En azından ilk kitabın 1995 yılı içinde yayımlanması iyi olurdu. Bunun üzerine bu kitabı çok yoğun bir çabayla, iki ay içinde hazırlamak zorunda kaldım. Neredeyse beynimi durduracak, en azından başıma sürekli ağrılar saplanmasına neden olan gerçekten yoğun bir çaba oldu bu... Sürekli yazarak, ara yerde okuyarak, dinlenme niyetine ise kimi önemli, klasik, bilinmeyen veya unutulmuş fimleri özellikle geceyarılarından sonra (kimileri bu kitap için özel olarak alınmış) video-kasetlerinden izleyip "havaya girerek"... Ama, her türlü tevazuun dışında, bu kitap elbette sadece iki ayda hazırlanmadı. Buna beki, bir ömür artı iki ay demek gerekiyor...

100 yönetmeni seçmek

Başta en zor olanı, sinema tarihinin ünlü yönetmenlerini sadece 100'e indirmekti. Bu konuda sancılar çektim, karabasanlar gördüm, görkemli tereddütler yaşadım. Yayımcımla bu sayının en azından 130, sonra 120, hiç olmadı 110, hadi 105 filan olması konusunda sürekli cebelleştim. Ama onlar, haklı olarak 100 sayısının anlamını vurguladılar. İyi de oldu: 100 yıla 100 yönetmen... Ne var ki böyle bir toplam içine almak istediğim kimi sanatçıları alamadım. Örneğin klasik Amerikan sinemasından bir Allan Dwan, Frank Borzage, Henry King, William Wellman, Anthony Mann ya da Delmer Daves, benim kişisel gözdelerimden bir George Sidney, Mitchell Leisen, Robert Rossen ya da Hal Ashby... Sessiz dönem İsveç sinemasından ünlü Sjöström ve Stiller, klasik Sovyet ekolünden bir Dovçenko ve Dziga Vertov... Fransız şiirsel-gerçekçiliğinden bir Jean Vigo ya da Julien Duvivier, İngiliz "free cinema" yaratıcıları Lindsay Anderson, Karel Reisz ya da Tony Richardson... Amerikan TV ekolünden Frankenheimer ya da Martin Ritt, Orta Avrupa'dan Zoltan Fabri ya da Miklos Jansco... Günümüzün Amerikalılarından Clint Eastwood, Brian de Palma, Oliver Stone, David Lynch ya da Joel Coen, günümüz İngilizlerinden John Boorman, Alan Parker, Stephen Frears veya Neil Jordan, Fransa'dan Claude Sautet, Jean-Jacques Annaund veya Bertrand Tavernier, Almanya'dan Werner Herzog, Avustralya'dan Peter Weir, İran'dan Abbas Kiorastami ya da Rusya'dan Panfilov veya Mikhalkov... Bunlar hep sevdiğim ve ilk ağızda düşündüğüm adlardı. Ama anlaşılabilen nedenlerle, bir seçme yapmak şarttı. Hele en sonunda, tam binbir güçlükle 100 yönetmeni saptadıktan sonra Mısırlı önemli sinemacı Yusuf Şahin'i atladığımı fark edip onu alınca ve gerçekten çok önemli bir sinemacıyı dışarda bırakmak zorunda kalınca... (Kim olduğunu yazmayacağım). Gerçekten üzüldüm. Ama yapacak bir şey yoktu: Seçim seçimdi ve yüz sinemacı, artık değişmeyecek bir ilkeydi.

Bu yönetmenleri kuşkusuz ki tanıyordum: filmlerinin en önemlilerini yıllar boyu, özellikle de Paris'te yaşadığım iki yıl boyunca sinematek veya sanat sinemalarında, 1960-70'lerin unutulmaz İstanbul Sinemateği gösterilerinde, dış yolculuklarımda sinemalarda veya kimi zaman geceyarısından sonra kimi TV kanallarında, yıllardır eksilmeden süren yoğun ve düzenli sinema seyircisi yaşamımda ya da oluşturmaya çalıştığım oldukça zengin klasik ve çağdaş video-kaset arşivimde izlemiştim. Demek ki, ilke olarak kendi izlenimlerime dayanan bir toplam bu... Ama yine de birçok kaynağa başvurdum, her yazıdan önce yönetmen yaşamlarını karıştırdım, çeşitli kaynak-kitaplara göz attım, her biri üzerine yararlı bilgiler, anekdotlar, yargılar derleyip bunları da yazının içine kattım. Yazılar, görülecektir, birer deneme üslubunda yazılmıştır, adları hemen her zaman yazının içinde verilen çeşitli kaynaklardan ve görülen filmlerden edinilen somut bilgi ve yargıların yanı sıra, şu veya bu yönetmen üzerine Atilla Dorsay'ın biraz kişisel bir bakışı ve o sanatçıyı yorumlama çabası olmasına dikkat edilmiştir. Bu kişiselliğin bu kaynak-kitaba belli bir çeşni ve lezzet getireceğini, onu kuru bir ansiklopedik metnin olası tekdüzeliğinden kurtardığını düşünüyorum ve bu yargıyı elbette siz okurlarla da paylaşacağımı umuyorum.

Bu 100 yönetmenin seçiminin kriterleri neydi? Kuşkusuz tek bir kriter yoktu. Genelde taradığım çeşitli kaynaklardan, yeniden kendime göre bir seçme yaparak bir toplama ulaştım. Ana kriter kuşkusuz sinema tarihini etkilemiş olmak, sinema dilinin oluşma ına ve gelişimine katkılarda bulunmuş olmaktı. Ama benim için bir diğer kriter de, yeterince hatırlanacak önemli film, yeterince başyapıt ya da çok popüler olmuş film üretmiş olmaktı. Bu toplama giren her yönetmen, sinema deyince aklımıza gelen filmlerden mutlaka en azından birine imzasını atmıştır. Zaten buna ek olarak çok yakında önünüze geleceğini umduğum "100 Yılın 100 Filmi" kitabı da sanırım bunu doğrulayacak. Elbette bu toplamı yaparken sinema sanatına geniş ve evrensel bir bakışı gerçekleştirmeye çalıştım. Örneğin kimi yönetmenler, çokluk Anglo-Sakson kaynaklarında yer bile almıyorlardı: Örneğin Leonard Maltin'in 1994 basım tarihli kapsamlı Movie Encyclopedia'sında, diyelim ki Angelopoulos, Kieslowski ya da Kusturica yer bile almıyor. Son yıllarda büyük çıkış yapan kimi yönetmenler de, elimizdeki nispeten eski basımlı Avrupa kaynaklarında (Fransızlar'ın Larousse du Cinema'sı dahil) ya hiç yok, ya da çok küçük bir yer ayrılmış. Ancak çağdaş sinemanın bu büyük adlarının bizim, bir Türk yazarının bakışıyla gerçekleştirilen bir toplamda elbette ki yeri olacaktı.Bu açıdan bu seçimin ve bu toplamın, herşeye karşın bizim açımızdan, Türkiye açısından yapılmış oldukça evrensel bir toplam olduğuna dikkatinizi çekerim.

Kuşkusuz hemen akla gelen bir soru var, mutlaka da sorulacak: bu toplama girecek hiç Türk yönetmeni yok muydu? Bunun yanıtını gerçekten de bilmiyorum: Kendi sinemamız üzerine yeterince nesnel olabildiğimizi sanmıyorum. Hiçbirimiz olamıyoruz, ne dersek diyelim... Ya gereksiz bir komplekse, ya da anlamsız bir milliyetçiliğe meyelediyoruz. Ben kendi adıma, en azından Lütfi Akad, Metin Erksan, Yılmaz Güney, Atıf Yılmaz, Erden Kıral, Ömer Kavur gibi yönetmenlerimizin böyle bir toplam için ciddi olarak düşünülebileceklerine inanıyorum. Ama ben bu işe girişmedim ve böyle bir tartışmanın içine dalmak da istemedim.

Sinema tarihi

Beni yıllardır okuyup izlemiş olanlar için özel birkaç not: Bu kitaptaki yazılardan sadece 10 kadarı daha önce yazılmış ve aynen kullanılmıştır. Bunlardan kitaplarıma girmiş olan René Clair, Carl Dreyer, Luchino Visconti ve üzerlerinde en uzun birer yazı yazmış olduğum Alfred Hitchcock ve Orson Welles yazılarına artık ekleyecek bir şey bulamadım, aynen aldım. Farklı yerlerde çıkmış yazılarımdan, Cumhuriyet'te çıkmış Capra, Cassavetes, David Lean ve Satyajit Ray, Milliyet Sanat'ta çıkmış Federico Fellini, 2000'e Doğru'da çıkmış Joris Ivens ve İstanbul Festivali'nin yaptığı toplu-gösteriler nedeniyle yayımlanan özel kitapçıklarda kalmış olan Fassbinder ve Pasolini yazılarımı da, yeterince iyi bulduğum için aynen korudum. Diğer yönetmenlerden Richard Brooks, Luis Bunuel, Jacques Demy, William Dieterle, John Huston, Fritz Lang, Joseph Losey, Joseph Mankiewicz, Jean Renoir, Alain Re nais, Roberto Rosselini, Andrei Tarkovski üzerine yazmış olduğum yazıları ise ciddi biçimde elden geçirip yeni bölümler ve yorumlar ekleyerek, bunları baştan oluşturdum. Geriye kalan, demek ki 75 yazı, tümüyle yeni yazılmış yazılardır.

Bu yazılar, hemen fark edileceği gibi, yönetmenlerin isimlerinin alfabetik sırasına göre değil, kronolojik olarak sıralandı. Yönetmenlerin ilk filmlerini yapış tarihleri sırasına göre... Bunun çok daha akıllıca bir yöntem olduğunu düşünüyorum: Çünkü böylece kitaba bakılırken, aynı zamanda tüm sinema tarihini ve bu tarih içindeki sanatsal gelişmeleri, akımları ve türleri de şöyle bir gözden geçirme olanağı doğacak. İlke olarak ilk filmleri seçmek bence çok güzel, ama aynı zamanda zor bir yöntem. Çünkü yönetmenlik kimseye gökten zembille inmiyor: Kimileri kısa filmden, kimileri TV yönetmenliğinden veya amatör olarak çekilmiş kısa veya uzun filmlerden geliyor. O açıdan bu "ilk film"i bulmak ve saptamak her zaman kolay değil. Ben ilke olarak, tümüyle amatör çalışmaları değil, ama şu veya bu biçimde sinema kaynaklarına ve kitaplarına geçmiş ilk filmleri esas aldım: Kısa veya Uzun, TV veya sinema için... Ama bunu da her yönetmen için yararlı bir küçük kaynak olarak verdiğimiz "Başlıca Filmleri" köşesinde dikkatle belirttim. Böylece buraya bakınca, o sanatçının gerçekten de sinemaya ilk kez ne zaman ve nasıl adım attığı görülüyor. Eğer kısa film veya TV yapımlarıyla başlamışsa, ilk sinema filmini de ayrıca belirttim, şüpheye hiç yer bırakmayacak biçimde... Bir ek bilgi: Aynı yıl sinemaya başlayan yönetmenler olduğunda (ki oldu), sıralama yaşlarına göre oldu, en büyükten başlayarak... Orada da aynı tarih olursa (bir kez oldu) bu kez soyadlarına göre alfabetik olarak yer aldılar.

Kuşkusuz başka bir sorun, filmlerin Türkçe isimleri oldu. Bunlar öylesine değişken ki...

Ben bu kitapta öncelikle ve esas olarak orijinal adları aldım, film İngilizce veya Fransızca gibi genelde bilinen bir dildeyse, önce onu, sonra da Türkçe adını yazdım. İlke olarak böyle. (Niye bilinen dil diye sadece bu iki dili kabul ediyorsunuz da Almanca, İtalyanca veya İspanyolca'yı kabul etmiyorsunuz diye sorabilecekler için şunu anımsatayım ki, Uluslararası Sinema Yazarları Federasyonu FİPRESCİ'nin kabul ettiği iki resmi dil bunlardır.) Ayrıca filmin Türkçe adını da, ancak bu ad biliniyorsa, anımsanıyorsa yazdım. Yoksa bu kitabın mutlaka bilgili ve kültürlü okuru için, artık herhangi bir İngilizce adın Türkçe'sini de vermeye gerek duymadım. Eğer bir filmin ülkemizde sinemalarda gösterildiği ad biliniyorsa, mutlaka onu ön plana aldım. Kimi filmler önce TV'de gösterildiler, daha önce sinemalara gelmeden... O zaman da ilk TV gösterimindeki adı korumaya çalıştım Ama iş çeşitli adlarla dejenere olmuşsa, ilk sinema (ve kimi zaman ilk TV) gösteriminin adını korudum. İngilizce ve Fransızca'nın dışında, aralarında az bilinen Lehçe, Çekçe, Japonca, Hintçe, Yunanca gibi diller de bulunan özgün adları, metnin içinde değil, sadece "Başlıca Filmleri" köşesinde verdim. Bu köşede yer alan tüm filmlerin adları orijinal dillerinde yazıldı, olabildiğince hatasız olmasına çok dikkat ederek... Kimi az ve önemli filmler yapmış yönetmenlerin artık tüm filmlerini vermişsem, o zaman köşenin başlığı "Başlıca Filmleri" yerine "Filmleri" oldu çıktı.

Evet, bu kitapta yalnızca 100 ünlü yönetmenin değil, tüm sinemanın da bir tarihini okuyacaksınız. Olabildiğince de resimle desteklenmiş olarak... Gerisi, yani "100 Yılın 100 Filmi" ile "100 Yılın 100 Oyuncusu" da, mümkün olduğunca kısa zamanda gelip bu cildi tamamlayacak... Hepinize, adına sinema tarihi denen ve olağanüstü güzelliklerle dolu bu kültür ve sanat birikimi hazineleri içinde, en iyi filmlerle dolu günler dilerim. ■

---

100 Yılın, 100 Yönetmeni / *Atilla Dorsay / Remzi Kitabevi / 528 s.*

12 Eylül Yılları ve Sinemamız / *Atilla Dorsay / İnkılap Kitabevi / 388 s.*

Enis Batur'la şiir, aşk ve editörlük üzerine...

"Yaşamı öğrenmemiz gerek..."

Şairlik, denemecilik, eleştirmenlik, editörlük gibi bir çok niteliği üzerinde taşıyan Enis Batur'la tüm bu nitelikleri, özellikle de günümüz şiiri, aşk ve editörlük üzerine söyleştik. Her zaman olduğu gibi, ilginç şeyler söyledi Batur.

CİHAN OĞUZ

- Günümüzde şiire nasıl bakıyorsunuz? Şiirin bugün hayatımızda somut bir işlevi, bir rolü, bir özelliği kaldı mı? Ya da önceden var mıydı?

- "Tabii, Türkiye çerçevesinde bakmaya gayret edeceğim. Biraz daha ufku açarak dünya genelinde de bir şeyler söyleme çabasına gireceğim. Şimdi, bu işin herhalde birtakım eğrileri olduğu söylenebilir. Şairlerin toplumların içindeki duruş biçimleri ve etkileri dönemden döneme, coğrafyadan coğrafyaya değişiklik gösteriyor. Tarihi bir konumlama yapmaya girişecek değilim. Ama şöyle bir bakıldığında, yüzyılın başından itibaren şairlerin toplumların içinde bir anlamları olduğu göze çarpıyor. Bu anlamları, etkileriyle de düz orantılı olarak ele alınabilir. Bize bakıldığında, Yahya Kemal iyi bir örnek, Hâşim iyi bir örnek... Bir toplumun önde gelen şairlerinin, yalnızca küçük bir kitle veya azınlık tarafından değil, o toplum tarafından tanındıklarını, onların gustosu ile yoğrulduklarını görüyoruz. Hazır bir gusto'ya hitap etmiyordu ne Yahya Kemal, ne de Hâşim. Yahya Kemal için en azından şu denilebilir. Bileşkenleri açısından şiiri, toplumun gustosunu okşayabilecek türden bir şiirdir. Ama Haşim için bu da söylenemez. Haşim'in şiiri oldukça yenilikçi bir şiir, toplumun almaya hazır olduğu bir şiir değil. Buna rağmen, bu şairler de, ondan sonraki kuşaktan gelen başka şairler de, Türk toplumunun içinde okundular, ciddiye alındılar. Zaman zaman karikatürleri de yapıldı, ama o da ciddiye alınmışlığın bir göstergesi olarak ele alınabilir. Ama şunu düşünün ki, Yahya Kemal yaşarken kitap yayımlamadı. Kitabı olmayan bir şair olmasına rağmen, müthiş bir çıkış alanı bulduğu göze çarpıyor. İşte, ölümünden az önce, Hürriyet gazetesinin tefrika halinde şiirlerini birinci sayfadan verdiğini görüyoruz. Bu, 50'li yıllar...

Sonra, Attila İlhan'ın hep üzerinde durduğu konudur: Şairle toplumun arasındaki bağ gevşedi. Attila İlhan bunun faturasını genellikle şairlere çıkarıyor. İlk bakışta hak da verilebilir Attila İlhan'a, çünkü Attila İlhan belki de en son popüler Türk şairi olarak bu toplumun 'nabzını tutmuş', toplumun dar bir edebiyat çevresinin ötesindeki üyelerine şiiri sevdirmiş, şiirlerini ezberletmiş, çeşitli kanallardan, beste yoluyla ya da başka yollarla şiirinin dolaşımda kalmasını sağlamış biri. Böyle bakıldığında, bu tür şair figürleriyle toplumların arasında bir uzlaşma olduğu göze çarpıyor. Dolayısıyla da, şairin sosyal bir kimlik olarak, sosyal bir figür olarak, toplumla içleşmiş bir insan ya da bir iş türü ortaya koyduğu söylenebiliyor.

Sonra, bu ilişki de gevşemeye başladı. Şimdi yaşayan Türk şairlerinin arasında şüphesiz tanınanlar var, toplum tarafından da tanınanlar var ama hiçbiri bu oranda tanınmıyor. Dağlarca bile bu oranda tanınmıyor. Dağlarca belki daha güçlü bir örnek de, Türk şiirinin gelenek çizgisinden büyük kopuşlar göstermiş ve iyi bir şair olduğunu düşündüğüm Cahit Külebi'yi ele alalım. Cahit Külebi, 65 milyon nüfuslu Türkiye'de çoğunluk tarafından tanındığı söylenebilecek bir şair de değil, şiir kitaplarının satışları da böyle bir gösterge vermiyor. Dolayısıyla, şiir ile kitle arasında bir kopuş oluşmaya başladığını söylememiz mümkün. Bunu da, dönüp o zaman, başka dönüşümlerin, çağın getirdiği başka yeniliklerin yanında, şiirin biraz marjlara doğru çekilme durumunda kalmasıyla belki değerlendirebiliriz diye düşünüyorum.

Dünyada da böyle. Dediğim gibi, dönem dönem büyük hareketlilikler söz konusu olmuştur, Amerika'da "Beat Generation" kuşağının şairleri, Sovyetler'de Voznesenski, Yevtuşenko gibi şairiler geniş kitlelere şiiri ulaştırma başarısını sağlayabilmişlerdir. Sonra ne olmuştur? Bu şairlerin hepsi yaşıyor. Beat Generation şairleri şiirin küçük adasına çekilmiş durumdalar. Yevtuşenko zaten artık Rusya'da yaşamıyor. Rusya'nın toplumsal kargaşası içinde şiirin -yeni şairilerin en azından- o kadar büyük bir rol oynamadıkları göze çarpıyor. Şimdi, 'şairin figür olarak yerinin oynamasında, acaba onun yerine geçen başka unsurlar var mı?' sorusuna da bir bakmak lazım. Belki birçok kişinin betine gidecek bir benzetme yapacağım ama, örneğin Freddie Mercury... Mercury sadece rock gruplarından bir tanesinin solisti olarak ele alınabilir. Ama zaman zaman, televizyon kanallarında görüyoruz, Freddie Mercury'nin ölmeden önce verdiği konserlerde inanılmaz sayıda genç insan bir araya geliyordu. Şarkılarının sözlerini ezbere biliyorlar. Bu şarkı sözleri yabana atılabilecek şarkı sözleri değil. Çünkü ta Bob Dylan'lardan başlayarak gelen iyi bir şarkı sözü geleneği olduğunu da söylemek mümkün. İnsan o durumda, ekranın karşısında oturan ve şiir yazan biri olarak, şiir okuyan biri olarak, 'acaba?' sorusuyla karşı karşıya geliyor. Yani, şairin geniş kitlelerle artık ilişki kuramadığı, çünkü şiirini daha derin sulardan devşirmeye başladığı bir dönemde yaşadığımız için mi, şair figürünün yerine, şiirle organik bağı olan, ama bir bakıma şair sayılamayacak birtakım insanlar konuluyor?' sorusu da var karşımızda."

- Darb ve Mesel'de, 'Bir şairin öğrenmesi gereken: Beklemektir' diyorsunuz. Bu sabrın karşılığı var mı? Ya da olması gerekiyor mu?

- "Şimdi, bu sabrın karşılığı olduğu inancıyla herhalde hareket etmeli. Böyle bir inançtan söz edebileceksek, ben kendi payıma, kendi serüvenim için böyle bir inancı bir köşede tutuyorum. Ona mı bel bağlıyorum? Hayır, ona bel bağlamıyorum. Ama, kendi işimi yaparken, bu tür bir sabır boyutunu önemsiyorum ve bunun -bana kişi olarak bir yararı, bir katkısı oldu mu bilmiyorum- yaptığım işe yararı ve katkısı olabildiğini biliyorum. Son 10 yılı kendi şairlik serüvenim açısından çok önem verdiğim iki büyük toplam üzerinde geçirdim. Bunlardan biri, bir ucu Argos'ta yayımlanan "Opera" kitabım, öbürü de bir cildi -"Gri Divan"- çıkan "Doğu-Batı Divanı" adlı bir başka kitap. Bunların ikisi de yaklaşık 400'er sayfalık iki kitap olacak. Ben bu 10 yıl içinde bunların pek azını yayımladım sonuç olarak -oldukça da ilerlemiş olmama rağmen.Büyük bir olasılıkla, önümüzdeki 5-10 yıl içinde de, eğer sağlığım yerinde olursa, onlar üzerinde çalışmayı sürdüreceğim.

İşimi bir yalnızlık içinde götürmek zorundayım. Zaman zaman birkaç parça yayımlamakla bir paylaşım alanı yaratıyorum ama, bu, paylaşım alanından çok benim için bir yoklama ilişkisi olarak ortaya çıkıyor. Bazı işaretler bekliyorum ara-sıra, o işaretleri almak istiyorum. Onun için bir-iki parça ya da bir cilt yayımlıyorum. Ama, istediğim, bu iki bütünlüğü, sabrederek, ağır ağır acele ederek oluşturmak ve bütün bu yıllar geçerken, bunlar benim masamda, benim odamda dururken, onlar yokmuş gibi yaşamayı, kamu içinde en azından, şu küçük şiir okuru kitlesi içinde geçirmeyi göze almak... Bunu yapmak durumundayız."

- Şairlerin belirli bir etik anlayışı var mı? En anarşist ama aynı zamanda en statükocu, kuralcı şairlerdir deniliyor...

- "Denilebilir. Doğruluk payı var bunda bir bakıma. Etik ile bağlantılı olarak ele alacak olursak, bizim ilk yazmaya başladığımız dönemde -benim sonradan da üzerinde durduğum- bazı imge sorunları yaşanıyordu, hatırlıyorum. 'Şairler içki içer mi?', 'Şairler bohem hayatı yaşar mı?', 'Şairler şöyle yapar mı?'... Bu sorunlar, benim kuşağımdaki pek çok insan gibi, benim de zihnime uğramıştır; bir süre kalmıştır, sonra çekilip gitmiştir. Ama sonuç olarak, şairler her şeyden önce her halde şiirlerini kurarlar. Bunun yanında nasıl yaşadıkları ayrı bir sorunu oluşturur. Bir süre sonra da, bütün bütüne kimliklerinden soyamasalar bile şiirlerini, ortada bırakacakları bu şiirdir. Bu şiire ve bu şiirle ilişkilerine yönelik temel etik kaygıları olsa gerektir. Şimdi tabii, gene kendi adıma konuşmak zorundayım: Etik yapıtta görünüyor. Hayatta onu her zaman görmek mümkün değil. Zor... Etikmiş gibi görünebilir, etik olmayabilir. Etik değilmiş gibi görünebilir, çok sonra onun bir etik olduğu anlaşılabilir.

Tabii, etik deyince de, birkaç planda etik: Bireysel planda, şairin toplumun içindeki duruşuna yönelik kendi seçimleri ve değer yargıları, ölçüleri... siyasal düzlemde olabilir, poetik düzlemde olabilir, çeşitli katmanlardan oluşan bir toplam etik var. Bunun ben 'iş'e yansıdığı kanısındayım. Yani 'iş' ayrı, 'iş' derken şiiri kastediyorum tabii, 'iş ayrı, hayat ayrı' diye düşünemiyorum. Ama, hayata bakarken de, işe bakarken de, çok yüzeysel bakmamak kaydıyla... Onu karmaşıklığında anlamak gerekir: Bir cebir problemi gibi koyamayız olayı. Her hayat, her yapıt sonuç olarak bir karmaşa içerir ve bu karmaşayı çözmek için biraz emek sarfetmek, vakit ayırmak gerekir. Toptancı bir yargı içinde, 'bu adam şu durumda şunu yapmıştır, şu durumda da bunu yapmıştır' gibi çok basmakalıp bir yakaşımla ele almamak kaydıyla...

O zaman bir çelişki varmış gibi gelebilir. Anarşist görünen bir insan çok kalıpçı bir başka biçimde karşımıza çıkabilir. Tersi de olabilir: Çok kalıpçı görünen bir biçimin arkasında anarşist bir ruh da yatabilir. Ben bunu hep küçük örneklerle ölçme gayreti içinde oldum, bakarken: Nabokov, bence, çok anarşist demiyeyim ama devrimci bir yazardı. Bir denememde, onun fırtınalı yaşamı ve yenilikçi yapıtıyla çelişen biçimde derlitoplu bir aile düzeni kuruşu, her gün kravat takışı üzerinde durmuştum. Tabii, 'bu çok önemli bir şeydir' demiyorum. 'Kravat takmamalıdır' demek ne kadar yanlışsa, kravat takıyor olmasını da büyütmek o kadar yanlış olur. Ama, bu küçük işaretin altında bile bir disiplin görüyorum: Hayatına yön verişindeki etik değerlerin arkasında durduğu bir disiplin var. Ve bu disiplin yapıtla buluşuyor."

- Ya aşk?

- "Aşk... Gerçek anlamda bir aşktan söz edeceksek... Çünkü çok tebdil kıya-

fet halinde dolaşıma çıkartılmış bir aşk var toplumların hayatına bakınca. Toplumların da etikleri vardır ve bunlar gelişiyorlar zaman zaman. Önemli gerilimler yaşıyor toplumlar. Kendi aralarında yaşıyor, bir dönem, bir çağ kendi içinde gerginlikler yaşıyor. Dolayısıyla, insanın temel alanlarına ilişkin ciddi laçkalıklar ortaya çıkıyor. Aşk, örneğin 20. yüzyıla dönüp baktığımızda, alan kaybetmiş durumda. Klasik çağların içinde, Ortaçağ'a dönüp bakacak olduğumuzda, aşkın tanımı bence daha mutlak sınırları içindedir, daha tutarlıdır. 20. yüzyıl bunu da bir çeşit ticari ilişkiler çerçevesine yerleştirdi. Tüketim toplumlarına dayalı hayat tarzları, bütün bu özellikler, aşkı klasik söyleminden de, klasik değer ölçülerinden de çözmeye başladı. Ben o anlamda kendimi anakronik bir insan olarak görüyorum: Benim için aşk, hayatın temel eksenlerinden biri. Aşksız yaşamanın düşünülmemesi gerek. İnsan aşkı bulamayabilir: o zaman arasın... aşkı bulmuşsa, o zaman korusun. İnsan hayatında aramak ya da bulunanı korumak yer ediyorsa, bu, bana öyle geliyor ki, insanın bütün toplam faaliyetini etkileyebilecek, ona biçim verebilecek bir özellik halini alabilir. İnsanın varoluşuna anlam katabileceği en önemli alanlardan biri aşk. Aşka bu özenle, bu ihtiyatla yaklaşan bir insan, şiire de aynı özen ve ihtiyatla yaklaşabilir."

- Günümüz dünyasında siyasa da, toplumsal dinamizm de, bir yerde tıkandı, törpülendi, eski özelliklerinden sıyrıldı gibi. Bunun şiire olan olumlu ya da olumsuz yansıması var mı?

- "Olmaz mı? Birinci elden var. Garip bir biçimde, bakıldığı zaman, işte Türkiye'de siyaset hayatı, ticaret hayatı, insan ilişkileri ne boyutta gevşiyorsa, şiire yaklaşım da o boyutta gevşiyor bence. Bu, şiiri yazan insan için de, okuyan insan için de geçerli. Dolayısıyla, dokuların çok gevşediği bir tarihsel dönemin içinde, şiirle ilişki kuracak insanların da bu doku gevşemesinden nasiplerini almamak için didinmeleri gerekir. Didinmiyorlar. 'Şiir ortamı' diye bir dünyadan ayrıca söz edeceksek okurların ve yazarlarının olduğu ya da 'okur yazarlarının ' olduğu bir ortamda, son 15-20 yıl içinde yaşanan curcuna sağlıklı bir curcuna değil. Aynı siyasette ya da ticarette olan türden çirkin bir rekabet düzeni, anlamsız bir yarışma ve itişme düzeni... Ve şiirin kendisine ayrılan vakitten çok, onun yer tutması, belli bir noktaya yerleşebilmesi için didinme çabası var. Bunlar tabii hoş şeyler değil. Sonuç olarak, 'paylaşılamayan nedir?' noktasına geliyor insan. Biraz da komik görünüyor bana bu. Çünkü, çok geçici bir süre için ancak insanlara, işte 3 yıl, 5 yıl, 10 yıl bir doyum verirse verir -ki kendi payıma bunda bir doyum da göremiyorum ben, ancak bir sahte doyumdan sözedilebilir. onun ötesinde, insan yattığında rahat uyumalıdır. Kendi duruşuyla, yapısıyla ilişkisini mümkün olduğu kadar sağlama alıp rahat uyumalıdır. Bu da, gevşeyen doku ortamında, kendi dokularını mümkün olduğu kadar sıkı tutmak için her gün 'ibadet edercesine' kendini gözden geçirmesiyle devamlı uyanık gezmek demektir -ki devamlı uyanık biyolojik olarak gezilemez. O bakımdan, bir tarihsel dönem kendi karmaşasında insanı doğru yolunda çelebiliyor, alabildiğine yanlış yörüngelere sürükleyebiliyor. Ama kendimizi her an gözden geçirme olanaklarına da sahibiz sonuç olarak. Yaptığımız yanlışları görüp, onları yenilememek durumunda olabiliriz. Hiçbirimiz kendimizi umarım peygamber yerine koymuyoruzdur. Çünkü, bir sürü yanlış yapmaya gebe bırakıldığımız bir tarihsel sürecin içinde yaşıyoruz ve sık sık dönüp ayıklanmak gerekiyor, törpülenmek gerekiyor, bir çeşit kendi kendini sorgulayıp, dikenlerinden arınmanın yolunu arayıp, yeniden yola devam etmek gerekiyor."

- Çok negatif bir soru ama: Şiir 2000'li yıllara kalacak mı?.. Ya da nasıl kalacak?

- "Şiir kalır... Şiirin yürürlükten kalkması bana mümkün görünmüyor. Çünkü

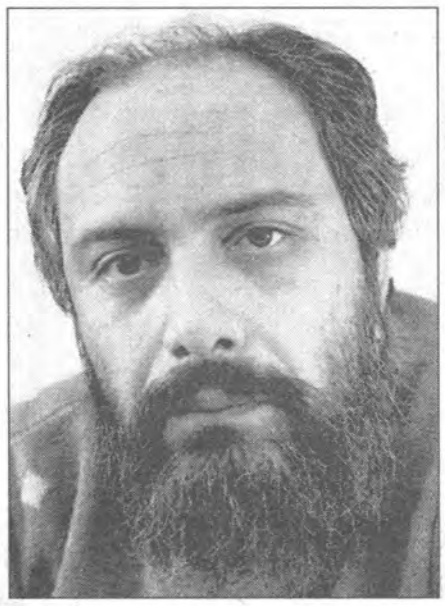

bizim şiir dediğimiz şey, aslında insan duyarlılığının en arınmış ifade alanlarından birini tanımlama çabamızdır. Ben onu hep, 'anlamı, uyumu olabildiğince derinde tutma çabası' olarak görüyorum. Bu derinde tutma çabası tabii yalnızca şiire özgü bir şey değil. Başka ifade türlerine, başka sanat alanlarına, başka insan davranışlarına da özgü yanları olduğu içindir ki 'şiirsel' sıfatı yer yer kullanılabiliyor bu durumlarda. Dolayısıyla, biçim ne kadar değişirse değişsin, önünde şiirce bir duruşu, şiirce bir sezgiyi, idrakı kullanma alanı birey için de varolacak gibi geliyor. Şiirin beslendiği kaynakların insanoğlu tarafından çok hor görüldüğü zamanlar içinde yaşıyoruz. Doğanın artık sığınacağı yer kalmadı. Uzaya mı çıksın gerekir, kestirmek güç. insan ilişkilerinin maddiyatçı cephesinin gitgide egemen olduğu doğru. Ama, gene de, tarihe baktığımız zaman insanoğlunun serüveni inişsiz çıkışsız bir serüven değil. Dolayısıyla, med-cezir hareketleri içinde şiirin gelecek yüzyılda da kendine yer sağlayabileceği kanısındayım. Ama, aynı biçimlerle, aynı ilişki türleriyle mi?.. Olmayabilir. Bu önemli değil. Araçlar değişebilir, ilişki biçimleri değişebilir, iletişim yolları değişebilir. Şiir kendi varlığını sürdürecek bence."

- Çok kitap yayımladığınız; hatta son zamanlarda "kültürazzi" ya da edebiyatın paparazzi köşelerinde, her yazdığınızı yayımladığınız ve kitaplarınızı yayıncılara yayımlatmayı başardığınız yolunda ifadeler yer alıyor. Bu durumda sanatçının yapıtlarının öldükten sonra yayımlanmasını bekleyen bir anlayış mı egemen acaba sanat ve edebiyat dünyamızda.

- "Şimdi, bu tür yaklaşımların arkasında ne olduğuna da bakmak gerekiyor. Türkiye'de son 15-20 yıl içinde giderek tırmanan bir zihniyet var ki, bu zihniyet insanın köpeği ısırmasının ses getirebileceği kanısına dayanıyor. Tabii, bu doğru olabilir, yani ses getirir bu tür şeyler, ama bunlar bizim ana değerlerimiz midir, bundan emin değilim. Kültür alanında da, dedikodunun, paparazziciliğin, buna benzer yaklaşımların üzerinde durulmaya başlandı. Bunlardan kaçınmak, bunlardan kişinin kendini kurtarması çok güç. Dolayısıyla da, oradan, o tür bir yaklaşım geliyor diye kendi doğru bildiğini yapmamasını da beklemek mümkün değil. Bunlar olacaktır. Can sıkmıyor mu? Sıkıyor. İnsan yemek yerken çorbasının içinde bir karasinek görürse hoşlanmaz. Ama, karasinek çorbanın içine düşebilir diye, çorba seviyorsa ondan da vazgeçemez. Benim çok kitap yayımlamam, bunlara yayıncı bulmam gibi temalar geçip gider. Yazdıklarımın bir anlamı varsa, bir değeri varsa, onlar daha uzun ömürlü olabilir. Ben de bu varsayımdan hareketle bilidiğimi yapmaya devam ediyorum. Çok kitap yayımlayıp yayımlamadığımdan da emin değilim. Şimdi yayına hazırladığım bir kitap var: "77 Proje" adını taşıyor. Bir bölümü üzerinde çalışılmış olmakla birlikte, 20-25 yıllık bir devir için sonuna götüremediğim 77 tane kitapla ilgili bir kitap yazıyorum. Öyle sanıyorum ki, başka şeylere ayırmak zorunda olduğum zamanı sadece yazdıklarıma ayıracak halim olsaydı, o kitapların hiç değilse bir kısmı ortaya çıkardı. Sanıyorum onları yayımlayacak insanlar da bulunabilirdi, onları okuyacak insanlar da bulunabilirdi. Eh, bu durumda da mesele kalmıyor diye düşünüyorum. Ama tabii, bütün bu kitaplardan sıkıntı duyanlar da olabileceğini kabul ediyorum. Kolay bir çözümü var gibi geliyor bana: Okumayabilirler. Çünkü okumak zorunlu bir şey değildir; bir keyif işidir, bir ilgi işidir. Bütün bunlardan, benim kendimden bağımsız olarak ya da bana yöneltilen eleştirilerden bağımsız olarak söylemek isteyeceğim bir tek şey var: Sonuç olarak, kitap yazmak 'temiz bir iş', kirli bir iş değil. Ona yönelik çok fazla negatif bir tavır geliştirmenin arkasında çok temiz olmayan bir bakış açısı yer ediyor. Bundan sakınmak gerekir."

- Gelelim editörlük konusuna. Sizden sonra Özdemir İnce de gitti Can Yayınları'ndan. O da çok benzer bir gerekçeyle... Önce en 'tehlikesiz' ve 'masumane' soru: Bunca deneyimden sonra ne gibi 'dersler' aldınız? Ya da 'ders' aldınız mı? Uzun süren editörlük deneyimi size ne kazandırdı, ne kaybettirdi?

- "Ortada aslında ders almayı gerektirecek bir durum yok gibi görünüyor benim olayımda. Bundan önce pek çok başka türden olay yaşadım, onlardan kendime göre birtakım dersler çıkardım, ama bu son olay aslında bir konu üzerinde görüş birliğine varamamaktan kaynaklandı. Eh, bu işin zaten mantığında olan bir şey. Bir iş yapıldığı zaman, bu işin bileşkenleri vardır ve bu bileşkenleri bilerek bu işe girersiniz. Bir noktada görüşleriniz kesişmiyorsa, ayrılmak gerekir. Dolayısıyla, ben ders alınacak kadar bile büyük bir konu görmüyorum. Bir kitabın çeşitli nedenlerle bir yayınevi tarafından yayımlanmasının sakıncalı bulunması, işin normal çarkının parçasıdır. Dünyadaki bütün yayınevlerinde, Türkiye'deki bütün yayınevlerinde bu türden durumlarla her zaman karşılaşılır. Burada da buna benzer bir olay olmuştur. Olay

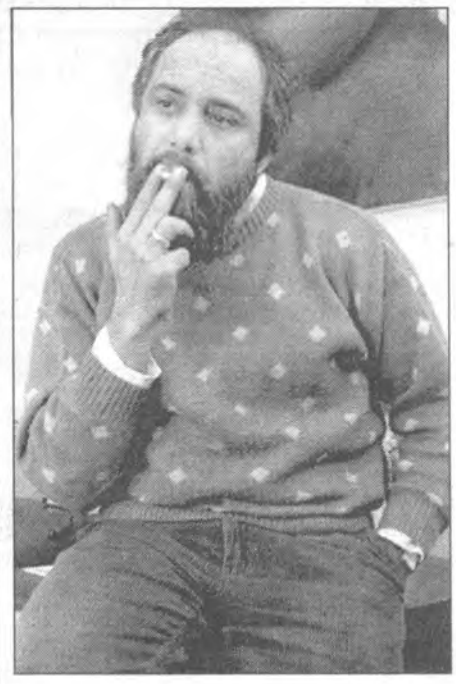

bütüne yönelik bir olay olsaydı, o zaman farklı olurdu. Yani, genel olarak benim yaptığım yayıncılık çizgisinin bütününe yönelik bir olay olsaydı... Burada, bir kitabın etrafında görüş birliği sağlanamamıştır. Meseleyi böyle özetliyorum."

- Editörlüğün çok büyük mesai gerektirdiğini biliyoruz. Bu ne kaybettirdi Enis Batur'a?

- "Aslında, editörlük demeyelim de, önce, bir yazarın hayatını kazanmak için çalışmak zorunda olması, zaten ona bir şeyler kaybettirecektir. Bu durum zorunlu ise -ki benim durumumda da, pek çok başka edebiyatçının durumunda da bu zorunluluk halinde- o zaman editörlük ya da dükkân sahibi olmak ya da memur olmak arasında çok uzun boylu bir fark olmayabilir. Şimdi bazılarına göre editörlük kitap dünyasına daha yakın olduğu için avantajlı bir iş olarak görülebilir. Bazıları da tam tersine, editörlüğün 'yazarın kendi sermayesinden yemesi' gibi bir durum ortaya çıkartabileceğini düşünülebilir. İnsan, sanıyorum, kendi terazisinde bunları tartarak bu işleri yapıyor. Ben dönüp baktığımda, editörlük bana, bir yazarı, eğer dikkatli davranırsa çok ezecek bir işmiş gibi gelmiyor. Çok besleyecek bir işmiş gibi de gelmiyor. Dediğim gibi, dengeyi doğru tutturmak kaydıyla, gereken özeni kendisinden esirgememek kaydıyla, editörlük iyi bir iştir. Dünya edebiyatında 20. yüzyılda çok yaygındır bu. Yazarlar aynı zamanda yayıncılık yapmışlardır. Çok ünlü örnekler var: İşte Eliot yapmıştır, Calvino yapmıştır... Bunun bir nedeni, büyük bir olasılıkla, kendisine çok uzak olan iş alanlarında, zaten iş bulma imkânının olmaması, ikincisi de oralarda daha fazla yıpranabileceği olasılığının bulunması olabilir. Öyle geliyor bana."

- Peki, son olay? Şu Nasrettin Hoca meselesi?.. Biraz daha ayrıntılı açıklar mısınız?

- "Yapı Kredi Yayınları'nın Yayın Kurulu vardır, bir de Yönetim Kurulu vardır. Bütün yayınevlerinde biçim bu mudur bilmiyorum ama, en azından Yapı Kredi Yayınları'nın biçimi bu idi. Yönetim Kurulu'nun şemsiyesi altında çalışır Yapı Kredi Yayınları. Yayın Kurulu da, Yönetim Kurulu'ndan aldığı destekle yayımlayacağı kitapları seçer. Bugüne kadar 500'e yakın yayın yapıldı bu şirketin içinde, bu türden bir örnekle karşılaşılmadı. Yayın Kurulu'nun uygun bulup yayımlamaya karar verdiği kitapların hiçbirine, ne öncesinde, ne sonrasında Yönetim Kurulu'ndan herhangi bir tepki, eleştiri gelmemiştir. Bu kitap söz konusu olduğunda, kitabın özelliği, Yönetim Kurulu ile Yayın Kurulu kararının çakışmasını engelledi. Şimdi, benim merak ettiğim hususlardan biri, bu kitabın bir yayıncısı olup olmayacağı. Tamam, Yapı Kredi Yayınları yayımlayamadı ama, başka bir yayınevi bu kitabı yayımlayabilecek mi?.."

- Öneriler var. Kültür Bakanlığı yayımlasın diye...

- "Öneriler var ama, önemli olan önerilerden çok eylemdir. Çünkü biz de öneri yaptık, yani bu kitabı yayımlamayı önerdik. Önemli olan, bu kitabın Türkiye'de yayımlanıp yayımlanamayacağı aslında. Çünkü bu kitap, garip bir biçimde, bir gösterge ortaya çıkarabilir: Yani Türkiye'nin, genelinde bu tür yayınlara hâlâ hazır olmadığı, çünkü toplumsal dinamiklerin arasında ciddi tartışmalara yol açabilecek türden bir örnekle karşı karşıya olduğu noktasına varabiliriz. Bir yayıncısı olacaksa ileride -ki olmasını diliyorum tabii- onun da sorunları olabilir. Kitabı yayımlamakla bitmeyebilir sorunlar. Kitap yayımlandıktan sonra bir sürü beklenmedik sorun doğabilir. Şimdi, bunları aşabilecek bir toplumsal düzene ihtiyacımız var aslında. Burada, bir müessesenin, bireylerin bakışından çok, toplumsal düzenin sıkıntılı bir durumda olması, Türkiye'nin kültürel alana da yansıyan gerginlikler içinde olmasının bir sonucu var gibi geliyor bana. Onun için merakla bekliyorum: Başka bir yayıncı bu kitabı Pertev Bey'in (Pertev Naili Boratav) hazırladığı biçimiyle yayımlayabilecek mi?Bir başyapıt söz konusudur. Bu kitabın bir başyapıt olduğu, çok önemli bir kitap olduğu konusunda Yapı Kredi Yayınları'nın içinde ve üstünde herhangi bir soru işareti de doğmuş değildi zaten. Böyle bir soru işareti yoktu. Ama böyle bir kitabın yayımlanmasının doğurabileceği sonuçlar beklenmedik noktalara gidebilir tedirginliği yaşandı. Bence haklıydılar. Ben de haklıydım. İki taraf da haklıysa biri her zaman daha haklıdır, eşyanın mantığıdır bu. Onun için "ders alınacak" bir şey yok dedim size, yoksa "yara alınacak" bir durum doğmuştur, yara kapanır izi kalır, bir de "fantom acısı" kalır kalırsa, hayat böyledir, hayatın böyle olduğunu öğrenmek gerekir." ■

Olumsallık, İroni ve Dayanışma

Rorty'nin 'Liberal ironist' ütopyası

ALİ AKAY

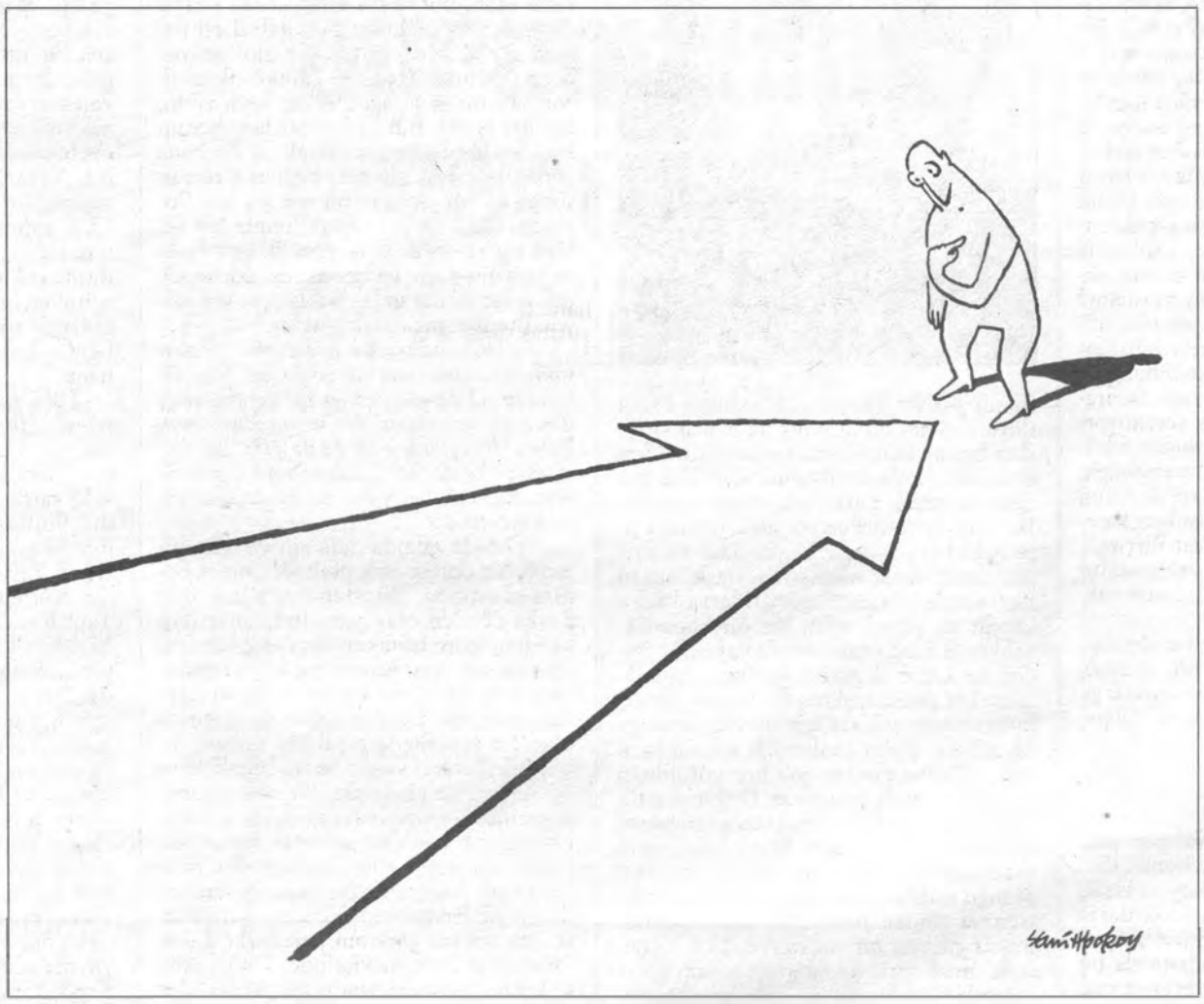

Richard Rorty'nin "Olumsallık, İroni ve Dayanışma" adını taşıyan kitabı hem onun Türkçe'ye çevrilen ilk kitabı olması, hem de sanata değgin olanın sosyal bilimsel olandan daha aşağı olmamasını anlatması bakımından önemli bir çalışma. Rorty'nin filozofları ve romancıları okuyuşu ile her an hemfikir olmasak bile yaklaşımı açısından önemsenmesi gereken bir kitap.

Richard Rorty'nin **Olumsallık, İroni ve Dayanışma** (Ayrıntı Yayınları, Çeviren: Mehmet Küçük-Alev Türker) adlı kitabı iki konferans dizisinden oluşmaktadır. 1986 Şubat'ında Londra University College'de verilen üç konferans ve 1987 Şubat ayında Cambridge'te Trinity College'de verilen dört konferans.

Giriş yazısında Rorty, Platon'un "adil olmak her kişinin çıkarınadır" önermesi hem Hıristiyanlıkta hem de eski Yunan'daki anlamını sorunsallaştırmayı amaçlıyor; çünkü bir kişinin çıkarı ile birçok kişinin çıkarını aynı kesişme noktasında birleştiren nedir sorusu sorulduğunda, demokrasinin ve toplumsallığın soruları ortaya atılmış olacaktır. Kişinin kendi kendisini "mükemmelen geliştirmesi" ancak, başkalarına verilen hizmetten geçeceği iddiası, bir yerde, A. Smith'in "görünmez elinin" de açıklayıcısı olarak ortaya konulabilir. Mükemmellik yolunda verilen çabanın bir cemaat duygusuyla birleştirilmesi aynı çıkarların çakışmasını sağlamaktan geçmektedir. Bourdieu'nün çıkar ve habitüs üzerine geliştirdiği kavramlardan birinin Rorty'nin kitabının girişinde bulunması, günümüz liberal toplumları içindeki sorunları daha iyi anlamamıza olanak vereceğini; ayrıca Faydacılar arasından J.S. Mill'in "İyinin çıkarın olduğu yerde bulunması" önermesini de liberal toplumları iç mantıkları içinde değerlendirmenin liberalizmi anlama bakımından önemini bize düşündürten bu önermenin Rorty'nin liberalizm ve demokrasi tartışmalarında yeri olmasının anlamlı olduğunu düşünüyorum. Rorty, bu tip bir çıkar ilişkisinin metafizik ya da teleolojik girişimler bağlamında "insanın doğasında" olduğunu ima eden Platon'u sorunsallaştırıyor.

Kuşkucular ve tarihselciler

Bu, Rorty'e göre, mahrem ile kamu alanı ilişkilerin birleştirilmesini sağlıyor; yani insanın doğasında hem mahrem alanın doyumunu hem de insanlar arası dayanışmanın kaynaklarını bulmak mümkün gibi duruyor. Ancak; kuşkucular için, örneğin güç istemi veya libidinal ilişkilerin, insanın doğasında olmaktan çok, toplumsallaşmanın bir ürünü olduğu düşünülür. Bu nedenden dolayı da sosyalliğin dışına çıkarak, anti-sosyal bir tavra girerler. Diğer yanda, tarihselci düşünürler "insanın bir doğası" veya "benliğin en derin düzeyi" olduğu fikrini yadsırlar. Tarihselcilere göre, insanın toplumsallaşması için belirli etapların katedilmesi gerekmektedir ve ancak tar h sayesinde bu etapların katedilip sosyalleşmeye varılabileceği ileri sürülmektedir. Bu anlamda, Fransız sosyolog Alain Touraine'in tarihselcilere yaptığı eleştiri tam bir anlam kazanır, çünkü Touraine'e göre tarihselci bir sosyoloji anlayışı toplumsal hareketlerin kendiliğindenci özerkliklerini çözümlemeyi gözardı etmiş ve toplumsal hareketlerin içkinliğine zarar vermiştir. Çıkar ilişkilerinin kamu alanı ile mahrem alanda kesiştiği en önemli örnekleri veren toplumsal hareketler, bu bakımdan, birleştirici bir unsuru meydana getirmektedir. Rorty ise

tarihselcilerin "insan olmak nedir?" sorusunu sormak yerine "zengin bir yirminci yüzyıl toplumunun sakini olmak nedir?" sorusunu sorduklarını düşünür. Bu şekilde de insanın yazgısı ile toplumsallığın tarihiliği bir aralık -zaman içinde metafizik bir teleolojiden kurtarsa bile, tam olarak bu sorunları tarihin derinliklerine gömemedi. Klasik felsefenin sorunu olan Hakikat bir yana bırakıldı ve özgürlük arayışı tarihin ilerlemeci motoru haline geldi. Ancak özgürlüğün hem mahrem hem de kamu alanındaki sorunsallaştırılması, bir yandan psikanalizin diğer yandan sosyoloji ve antropolojinin sorunu olmasına rağmen iki alan arasındaki gerilim nihai bir sonuca erişememektedir. Burada, Rorty'nin "Kendi kendini yaratmayla ve mahrem özerklik arzusunun ağır bastığı tarihselciler arasında Heiddeger ve Foucault'yu sayması biraz düşündürücü: Foucault'nun tarihi temalar üzerine eğilmiş olmasına rağmen fenomenolojik bir Hegelci tarih anlayışına karşı çıkmış olduğunu biliyoruz. Toplumsallaşmanın benliğimizin "derinliklerinde bulunan şeyler olduğunu" ve toplumsallaşmaya bu nedenle karşı çıkıldığını söylemesi, Rorty'nin Foucault okumasını sorunlu bir şekilde algılamamızı ortaya koymaktadır; çünkü Foucault'nun özellikle "kendi kendinin yapımı veya öznellik sorunu olarak ortaya koyduğu "iktidarı bükme" kavramsallaştırması ego üzerine kurulu bir alımlamayı tamamen yadsır gibi gözükmektedir (Bkz. Ali Akay. **Michel Foucault, İktidar ve Direnme Odakları.** Bağlam Yayınları., 1995). Aynı şekilde **Söylemin Düzeni** kitabında yazdığı ve aslında College de France'da yapmış olduğu açılış konuşmasında, yazarın bireysel varlığından çok, bir dilvarlığını ortaya koyması onun toplumsallık ile birey arasında hiç de Rorty'nin iddia ettiği bir şekilde gerilim olduğu tezini doğrulamaz. Diğer yanda ise, Rorty bu tip bir tarihselcilik anlayışından ayrılan Deway ve Habermas gibi düşünürlerin "irrasyonalizm" veya "estetizm" ile sakatlanan bir mahrem alanın mükemmelleştirilmesini sorun olarak ortaya koymaktadır. Rorty'nin bu kitabı bu iki tarihselci görüşü ve yazarların "hakkını vermeye çalışıyor". Mahrem ve kamu alanının estetizm ve irrasyonalizm ile kendi vatandaşlık anlayışlarının diğer insanların çıkarlarıyla kesiştiğini iddia eden bir düşüncenin mümkünlüğü ise başka bir soruyu ortaya koymaktadır. Yani Marx, Nietzsche ve Heidegger ve Habermas arasındaki senteze önem vermek. Yani insanın özerkliği ile adaleti arasındaki ayrımların birleştirilmesini amaçlayan bir düşünceyle karşı karşıya bırakır bizi Rorty. Bunu "tıpkı iki alet arasındaki ilişki gibi- en az boya fırçaları ile manivelalar arasındaki senteze ihtiyaç" duyulması olarak meydana koyar.

Nietzsche, geleneksel hakikat nosyonunu terk ederken, Platon'dan beri hakimiyetini sürdüren bir kavramı ters yüz ederek, perspektivizmini onun yerine yerleştirir: mutlak hakikat, bu durumda, yerini farklı perspektiflerden alımlanan bir hakikatler ilişkisine bırakır: Nietzsche'ye göre, "hakikat seyyar bir metaforlar ordusudur" (s. 57). Nietzsche'nin anlayışına göre, yalnızca "şairler, sanatçılar olumsallık hakikatini takdir edebilecekler, felsefeciler ise, felsefeci olarak kalmaya, tek bir doğru yükleme listesi, insanlık durumunun tek bir doğru betimi, hayatlarımızın tek bir evrensel bağlamı olduğunda ısrar etmeye mahkûm" (s. 58) olacaklar; çünkü güçlü şairler, kelimeleri daha önce asla kullanılmadığı şekilde, "zamansız" kullananlardır.

Çıkar ilişkilerinde dışlanma ve bütünleşme

Aynı zamanda da, Rorty kamusal ile mahremi birleştiren bir teori talebinden vazgeçtiğimiz ve özyaratımın ve insan dayanışmasının taleplerinin birbiriyle eşit derecede geçerli olduklarını, ama hiçbir zaman ortak bir ölçütle kıyaslanamayacaklarını benimsediğimiz takdirde" söz konusu edilenleri gerçekleştireb leceğimizi yazar. Rorty, bu taslağın tipolojisine, "liberal ironist" adını veriyor: Yani; "ıstırabın azalacağına, insanların başka insanlar tarafından aşağılanmasının sona ereceğine duydukları umudu" kendi arzularında hisseden insanlara verilen ad bu. Çıkarları çatışan insanlar arasındaki mücadelenin şiddetini en aza indirgemenin yolu, çıkar ilişkilerinde yer almayanları dışlamaktan geçiyorsa, bu çıkar ilişkilerine girmeyenlere karşı nasıl ad l olunacağı sorusu diğerlerinin yadsınmasından geçiyorsa; bireysel veya cemaat ilişkileri hangi zamanlarda önem kazanacaktır sorusu anlam kazanmaktadır. Bu tür ahlaki dilemmaları (kilemleri) ortaya koyanların ise bir tür teolog veya ahlakçı olduğu iddia edilebilir: Metafiziğin aşılamaması sorunu. Buna inanmayanlar ise ironik aydınlardır ama ironizmin kendi iç mantığı gereği dayanışmanın kendisine sırt çevirmekle aynı anlama gelmediğini anlamak zorundayız. O halde Rorty, liberal bir ütopyanın mümkün olduğunu ileri sürer ve hatta önerir: Yani evrensel bir liberal ironinin ütopyası: Postmetafizik bir kültürün olanaksız olmadığının söylenmesi ve bu tip bir postmetafizik anlayışın aynı zamanda post-dini bir kültürle eşit derecede arzulanabilir bir şey olduğunun araştırılması.

Aydınlanmacı ve kutsallıktan arındırılmış bir demokrasi

Demokrasinin yeniden tanımı için, Rorty, "temelendirmeyen bir yeniden betimlemeyi" (s.78) önermektedir. Liberal toplumun umutlarını rasyonalist ve evrenselci olmayan bir yeniden formülleştirme denemesinde bulunur (Liberal bir cemaatin olumsallığı adı altındaki bölüm). Bu arayış içinde demokrasinin kesinkes "aydınlanmış ve seküler" bir kültürü içerdiğini "kutsallaştırılmış bir benlik biçiminde" olsa da kutsallıktan en küçük bir izin bile kalmayacağı bir kültürün araştırılmasıdır bu. İnsanın dışında bir gücün kutsallığının yadsınacağını be-

lirtir; ayrıca, böyle bir kültürde "hakikate adama" ve "tinin en derin ihtiyaçlarının doyurulmasına" da gerek kalmayacaktır; bunlar, ancak, yeniden yorumlandığı takdirde söz konusu edilebilecek sorunlardır. Bu yüzden Rorty'nin öne sürdüğü ile Islah Berlin'in **İki Özgürlük Kavramı**'nda ele aldığı "insanların birbirleriyle uyumlu olmaları" görüşünden vazgeçilmesi" gerektiği önermesi arasında benzerlikler vardır.

Ancak, Rorty'nin bu bakışı, bilimsel olan ile görüşe ait olan arasındaki ayrımı yadsıyan bir bakış. Bu anlamda da inanç ile benzer bir anlam içermeye başlıyor. İnancın anlamını belli bir temsiliyet duygudaşlığı olarak ele alırsak veya nesnel bir hakikati içermeyen bir yargı anlamında kullanırsak, inancın bir görüş anlamı taşıdığını iddia edebiliriz. Ancak; belirli bir bilimsel garantisi ile nesnelliği olmayan görüş Rorty'nin liberal ironistlerine de uygun düşmemektedir; çünkü nesnellik ve tek hakikat ironistlerin görüşünü oluşturmamaktadır. Mutlak bir hakikat metafizikçilerin görüşünü taşımaktadır. Oysa, Rorty bu bakış açılarının mutlaklığından çok, sözcük dağarcığımızda (kitapta ara sıra sözcük dağarı ara sıra ise dağarcığı olarak geçiyor) bulunanlarla meşgul olmamızı veya yeni bir sözcük dağarcığı yaratan yaratıcı sanatçı-filozofları izlememiz ve anlamaya çalışmamızı istemektedir: "İronistlerin hedefi metafizik dürtüyü, teorileştirme dürtüsünü, bu dürtüden tamamen kurtulabilecek ölçüde iyi anlamaktadır. Nitekim, ironist teori bir kimsenin, öncellerini teorileştirme yönünde kışkırtan bir dürtünün ne olduğunu anlar anlamaz fırlatıp atacağı bir merdivendir" diye yazar Rorty (s. 145) İronist teorisyen bir yöntem uğraşında olmaktan çok, özerklik (s. 146) girişiminde bulunmaktadır.

Her ne kadar felsefi bir söylemin özel bir çaba gerektirmeksizin hakikat ile vücut bulması felsefenin ana nesnelerinden birisi olarak kabul edilse bile; "politika ve sanatta hakikat kavramının yerinin olmadığını" (s. 24) kavramak ironist liberal açıdan önem taşımaktadır. Rorty de, Balibar'ın **Hakikatin Yerleri ve Adları** (L'Aube, 1994) çalışmasında ele almış olduğu gibi, günümüzde hakikatin ele alınışında, bu kavramın artık yorulmuş olduğunu, çoğullaşmaya başladığını belirtmek istemektedir. Farklı anlamlarda, çok yönlü olarak meşruluk mücadelesi bu yorgunluğa yol açmıştır. Lyotard'ın söylemiş olduğu gibi, postmodern durum bir "meşruluklar krizi"dir. Hakikat pratiğinin çözülmesi bir yandan rölativizmi, diğer yandan revizyonizmin ve negasyonizmin yüzünden gerçekleşmektedir. Bu son ikisi tarihi hakikat denileni yadsımaktadır: Kralcılık, hanedancılık ve tarihi gerçeklerin şüpheye koyulması (Yahudi soykırımı gerçekten oldu mu? sorusunun tartışılması) beraberinde kabul edilemez sonuçları da getirmektedir. Rölativist için her görüş bir değer yargısıdır; her birinin kendince değeri vardır; rölativist en azından bir hakikati bilmektedir, o da; hakikatin rölatif olduğudur. Revizyoniste göre ise, "ontolojik olmayan bir kanıta dayanmak, yani; sosyal, politik ve ideolojik gerçeklerin varolmaları ile belirginlik kazanmak mümkündür. Hakikati aramak yerine, kanıtının olmamasının yanlışlığı üzerinde durulur. Kanıtın hakiki olmasının yanlış olabilmesinin mümkünlüğü üzerine görüşler geliştirilir. Ancak Giles Deleuze'ün de belirtmiş olduğu gibi, söylemin gerçeklik taşıyıp taşımamasını sorun olarak ortaya koymak yerine; gerçeğin üretilmesinde, mevcudiyete bakmak lazımdır. Bu açıdan "önem, gereklilik, çıkar nosyonları, hakikat nosyonundan bin kere daha belirleyicidir" (Deleuze, **Pourparlers,** Minuit Yay. 1990); çünkü bunların mevcudiyeti hakikatın yerini almaktan çok, söylenenin hakiki olup olmadığının ölçülerini vermektedir.

Richard Rorty.

Rorty'nin ütopyası

Rorty'nin ütopyası derinliklerin içinden bir şeylerin çıkacağına olan inancın araştırılması olmaktan çok ileride duran bir hedef gibi gözüküyor. "Benim ütopyamda, insan dayanışması önyargının bir kenara bırakılmasıyla ya da önceden gizli olan derinliklerin deşilmesiyle ortaya çıkacak ve tanınacak bir olgu olarak değil, daha ziyade erişilmesi gereken bir hedef olarak görünür" (s. 18). Burada dayanışma refleksif olmaktan çok, yaratılan bir şeydir. Bir sefalet bilinci sayesinde ortaya çıkacaktır. Bu da bizim dışımızdakilerle çıkar ilişkilerimizin çakıştığı noktaların araştırılmasından geçecektir. Bunların doğallığını ortaya koymaktan çok, bu tip çıkar ilişkilerinin yaratılmasından, ortaya çıkarılmasından ve öncelikle araştırılmasında liberal ironik ütopyayı bulmak mümkün hale gelecektir. Ötekileri ve bizi anlamının araçları ise, aslında sanat ve edebiyattan geçmektedir. Bizim gibi hissetmeyen ötekilerin ıstıraplarını anlamak bu tip sanatsal biçimlerden geçmektedir. Roman, sinema, plastik sanatlar kısaca sanat eserleri bizim ötekilerle kesişmemizi sağlayacak durumları yarattığına olan inancın pekiştirilmesi olarak algılanabilir. Bu sırada dayanışma biçimleri yaratmamıza olanak sağlayacak koşullar ortaya çıkmaktadır. Bu, aynı zamanda "üzünç dönemlerinde" ortak tarihi verilerin ele alınmasını da ortaya koymaktadır. O halde, Rorty için liberal toplumların kahramanları güçlü sanatçılar ve şairlerdir. Onlara yaratıcı ve devrimci adını verir; ancak Rorty için liberal toplumların bir özelliği de devrimci ve reformcu arasındaki sert karşıtlığın yumuşak bir uyum içine oturtulmasıdır: "liberal toplum ideal olarak bu farklılığın iptal edildiği toplum olarak belirlenebilir" (s. 99). Bu tip bir liberal toplum anlayışında dildeki yenilikler ve sanatsal faaliyetlerdeki hareketler ve arayışlar, devrim yoluyla devirmekten geçmekten çok, rıza yoluyla, reformlara gerçekleştirilmektedir; şairlerin dildeki zorlamaları ise devrimci bir pratiği ortaya koymaktan başka bir şeyi içermediği ileri sürülebilir. Bu tip bir topumsal anlayışta insanların sahip olduğu toplumsal ahlak anlayışı önceden verili ve değişmez Tanrı iradesinin ahlak anlayışı olmaktan çok, dili zorlayan kelimelere yeni anlamlar katan sanatçıarın, şairlerin içkin buluşlarının, yaratılan ve kurulan bir ahlak anlayışıdır. Burada, anlaşılabileceği gibi ütopyası ve önerileri olan bir düşünür olarak karşımıza çıkar Richard Rorty. İdeal bir devlet ve ideal bir yurttaş tipini sorunsallaştırmak ister. Aşkınlık içeren, ama bu aşkınlığı Tanrı iradesinde veya ona bağlı bir iktidar biçiminin yasalarında olmaktan çok, sanatçıların, şairlerin, romancıların insanlara verebildiği yaratıcılık sürecinin içkin-aşkınlığını söz konusu eder. Rorty için, böylece, liberal ütopya "yurttaşların kendi ahlaki tartışmalarının dilini ve böylece vicdanlarını" (s. 100) cemaatin olumsallığında duyan insanların bileşiminde mümkün olacaktır. Bu insanları ise, "liberal ütopistler" olarak adlandırır. Bu tiplemesinde ise Foucault ile Habermas'ı karşı karşıya getirir; Foucault'nun "liberal olmaya yanaşmayan bir ironist"; Habermas'ın ise "ironist olmaya yanaşmayan bir liberal" olduğunu söyler.

Richard Rorty'nin kanıtlarının anlamı şu şekilde özetenebilir: "Bilimsel yöntem" ve "nesnellik" gibi klasik nosyonlardan kurtulmaya başladığımızda, sosyal bilimleri edebiyatın bir uzantısı gibi görmeye başlayabiliriz. Bilimsellik ve sanata değgin olanın ayrımını kafamızdan atmaya kabil olabiliriz; çünkü ikisinin de amacı bizim aramızda bulunan ve bize benzeyenlerin yorumunu yaparak, onlara ait duygularımızı ve duyarlılıklarımızı arttırmak, uyandırmak ve anlayışlı olmak durumuyla karşı karşıya bırakır bizi. En egzotik duranı, en marjinal yerlerde gezineni, en fakiri veya en zengini bize yakın kılmayı amaçlar bunlar. Bu, bu şekilde anlaşıldıktan sonra sosyal bilimcinin bir romancıdan veya hatta aynı şey olmamasına rağmen bir gazeteciden anlatısını ödünç alabileceği ileri sürülebilir. Buradan itibaren de bizim söylediğimiz şeylerin zamanın fiziki ve bilimsel söylemine uygun düşüp düşmediğini sorgulamaktan ve bu sorgulamayla zaman kaybetmekten vazgeçebiliriz. Lafımızın Einstein fiziğine bağlı olup olmadığını veya kuantum fiziğinin kurallarına uyup uymadığı bizim için önemsizleşmeye başlar. Sosyal ve beşeri bilimlerin "paradigması"nın bugüne uygun olup olmadığını ve insanın bugünkü doğasını anlatmaya yarayıp yaramadığı bizim için bir sorun olmaktan çıkar, çünkü "insanın doğasını" anlamak üzere yola çıkmak fikrini terk etmeye başlarız. Böyle birbirinden kopmuş, ayrı ayrı disiplinlerin kendi özyöntemlerine uygun bir şekilde araştırma yapılıp yapılamayacağı sorusunu sormaktan vazgeçeriz. Roman, gazete makalesi, sosyolojik araştırma arasındaki farkı göz ardı etmekten bahseder Rorty. Bu farklı disiplinlerin arasında varolan sınırların birbirine karışmasından söz etmektedir. Bu açıdan Foucault'nun "disiplin toplumu" çözümlemesinin bilginin insanlığın ilerlemesine yaramaktan çok, iktidar ile olan ilişkisini vurgulaması bakımından, Rortuy için önem taşımaktadır (Bu aynı zamanda Adorno ve Horkeimer'in **Aydınlanmanın Diyalektiği** kitaplarındaki bir önermenin de temelini oluşturmakta ve Foucault ile Horkeimer ve Adorno arasındaki bağı göstermeyi sağlamaktadır).

Bu açıdan bakıldığında Rorty'nin "liberal ütopyası" yurttaşların kendi ahlaki tartışmalarının dilinin ve böylece vicdanlarının ve cemaatlerinin olumsallığı duygusuna" sahip olan insanların gerçekleştirebileceği bir durumdur. Bu yolda, Rorty; Foucault'nun ironist bir liberal olmayan kişi olarak özel alanın ironisini taşırken, Habermas'ın kamusal alanın çıkarları için bu "şiirselleştirilmiş" liberal ütopyadan ne kadar uzak olduğunu açıklamaya çalışır. Habermas'ın "bilim ahlak ve iktisat ve politika, tıpkı sanat gibi dil yaratan bir çıkıntı sürecine teslim" edilmesine nasıl karşı çıkacağını sorunsallaştırır. Rorty, "özel ironi ve liberal umut" adını verdiği bölümde metafizikçilerle ironistler arasındaki farka değindikten sonra, bir sonraki bölümde Proust, Nietzsche ve Heidegger arasındaki benzerlik ve farklılıklara değinir: Proust'un kendi etrafında bulunan topluluğun kendisi üzerine bilgi ve yorum üretmesinin tersine, onların üzerinde sonradan yapılacak bir yorum ile nasıl onların üzerine çıktığını anlatan Rorty, Hegel'in **"Tinin Görüngübilimi"** ve Nietzsche'nin **"Sonuçta Gerçek Dünyanın Bir Mit** (s. 150) **Haline Gelmesi"** (Herhalde **masal haline** gelmesi olacak-A.A.) Heidegger'in **Hümanizm Üzerine Mektup** metinleriyle Proust'un **Yitik Zamanın Peşinde** anlatısının arasındaki benzerlikler, yani, bilimsel ve romansı göndermeler arasındaki koşutluklar sorunsallaştırılır. Proust'un tersine Hegel'in, Nietzsche 'nin ve Heidegger'in "yüceltilme" uğruna kendilerinin yazdıklarını son aşama olarak göstermek istemelerini eleştirir bir tavrı sürdürür, Rorty: Ona göre, Proust kendi mahrem alanındakileri sorunsallaştırdığında, böyle, "evrensel" bir yüceltilme" istencinden uzaklaştığı kadar dünyaya mal olmuştur.

Rorty'nin kitabı hem onun Türkçe'ye çevrilen ilk kitabı olması, hem de sanata değgin olanın sosyal bilimsel olandan daha aşağı olmamasını anlatması bakımından önemli bir çalışma. Rorty'nin filozofları ve romancıları okuyuşu ile her an hemfikir olmasak bile yaklaşımı açısından önemsenmesi gereken bir kitap. ■

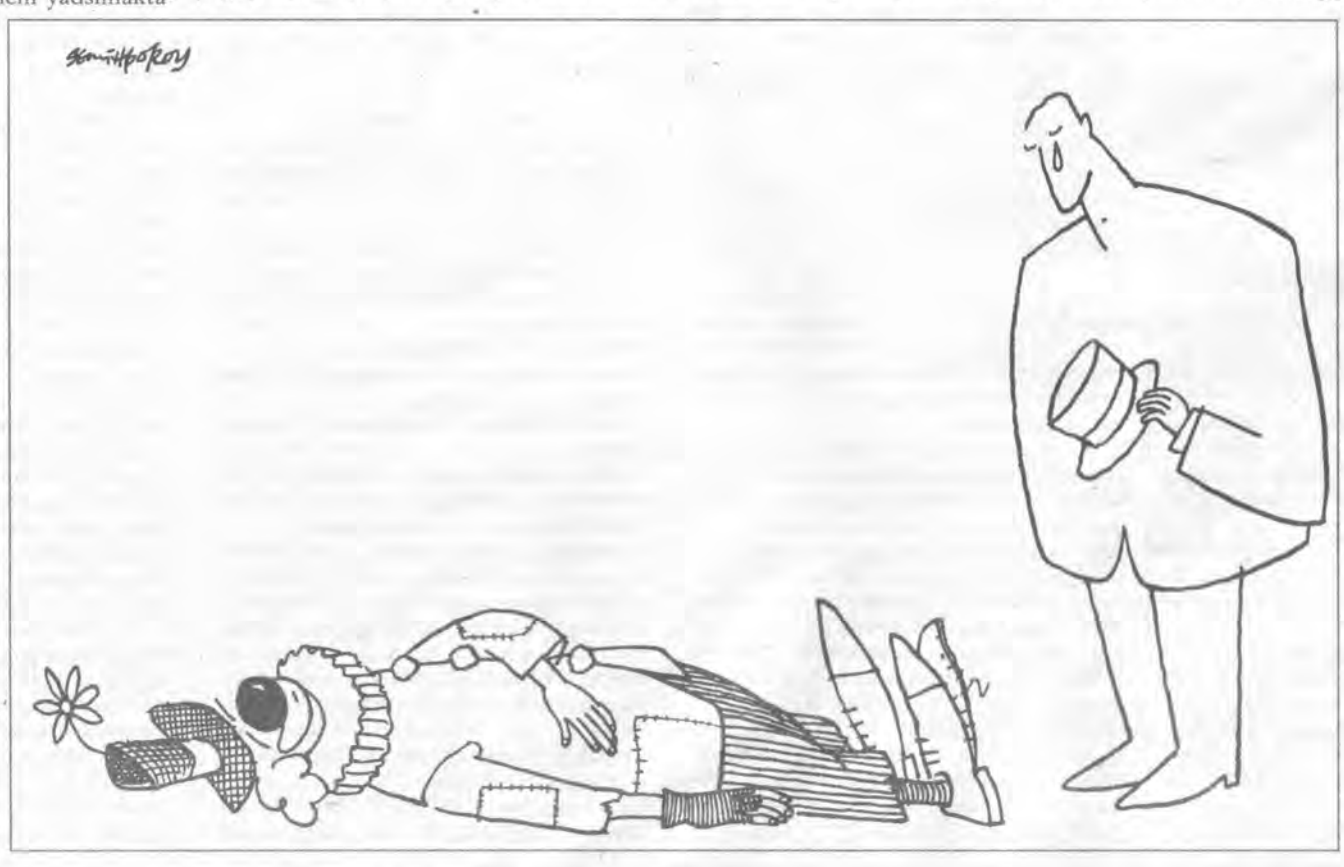

Olumsallık, İroni ve Dayanışma/ *Richard Rorty/ Çevirenler: Mehmet Küçük-Alev Türker/ Ayrıntı Yayınları/275 s.*

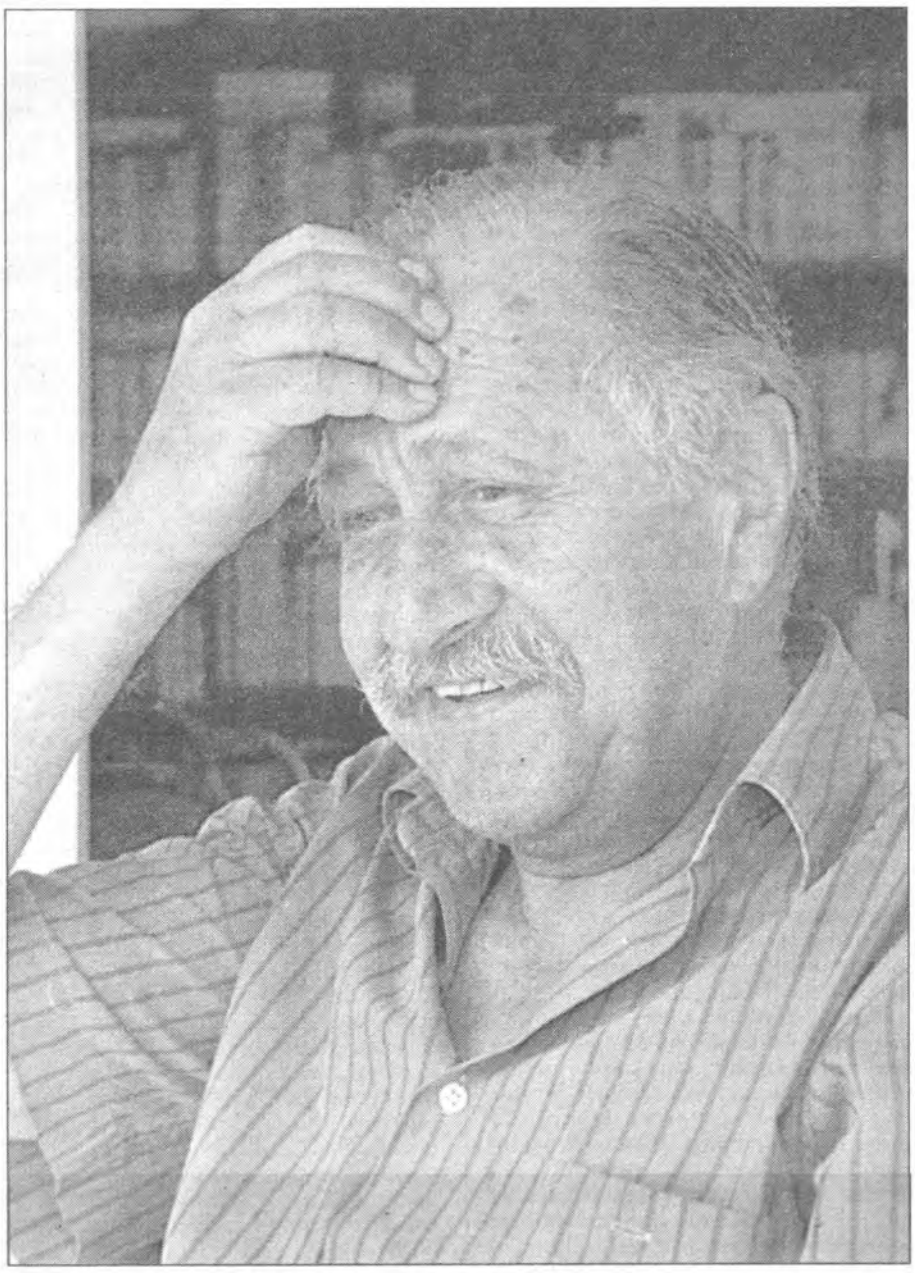

Ahmet Oktay, medyanın Türkiye toplumundaki etkisine bakıyor

Medya ve Hedonizm

"Medya ve Hedonizm", 1989 ile 1994 yılları arasında yazılmış yazılar toplamından oluşuyor. Bu tarihsel bağlamda, Ahmet Oktay, Türkiye toplumunda meydana gelen toplumsal değişim üzerine, medya olgusu ile bu değişim arasındaki ilişkiler üzerine, bu değişimin ritüelleri üzerine düşünüyor, bu kitabı oluşturan yazılarda. "Medya ve Hedonizm"i oluşturan bu "köşe" yazıları, kendisiyle yapılmış iki gazete röportajı ve iki uzun inceleme metninden oluşuyor.

YÜCEL KAYIRAN

Medya ve Hedonizm, 1989 ile 1994 yılları arasında yazılmış yazılar toplamından oluşuyor. Bu tarihsel bağlamda, Ahmet Oktay, Türkiye toplumunda meydana gelen toplumsal değişim üzerine, medya olgusu ile bu değişim arasındaki ilişkiler üzerine, bu değişimin ritüelleri üzerine düşünüyor, bu kitabı oluşturan yazılarda.

Medya ve Hedonizm'i oluşturan bu "köşe" yazıları, kendisiyle yapılmış iki gazete röportajı ve iki uzun inceleme metninden oluşuyor.

Kitaptaki yazıların içerdiği sorunssala geçmeden önce bu yazıların biçimsel/yapısı üzerinde durmak istiyorum. Önce, Ahmet Oktay'ın tırnak içine aldığı "köşe" yazılarının niteliği üzerinde duralım.

Medya ve Hedonizm'i oluşturan bu "köşe" yazıları, günlük olarak yazılan makalenin özelliklerine ait unsurları içermiyor. Bu yargı, aslında sadece bu kitaptaki yazıların özelliğine yönelik değil. Ahmet Oktay'ın bu tür yazılarının genel bir özelliği bu. Çünkü bu tür yazılarında, Ahmet Oktay, günlük olan üzerinde, yani rastlantısal olay üzerinde değil, tarihsel olan üzerinde, kader tayin edici olaylar üzerinde durmayı sorun ediniyor. Dolayısıyla, **Medya ve Hedonizm**'i oluşturan bu türdeki yazılar, Türkiye toplumundaki toplumsal değişmenin ivmesindeki yükselişin bir sonucu olarak, tarihsel olanın güncele yansıyan sonuçlarını sorunsal merkezi ediniyor.

Ahmet Oktay'ın bu yazılarının bir diğer özelliği ise, bu yazıların kuramsal bir niteliğe sahip olmasında görülüyor. Kuramsal nitelik derken işaret etmek istediğim, toplumda yaşanan tarihsel ve sosyolojik nitelikli olayın, bu türden olaylar üzerinde, daha önce başka bir zaman ve mekân bağlamında felsefi olarak düşünülmüş olanla bağıntısında ele alınmasıdır. Yani Ahmet Oktay bu yazılarında, olay ile, bu olaya yönelik kuram arasında, açıklayıcılık anlamında bir ilişki kurarak akılyürütmekte ve çıkarımsal bir sonuca varmaktadır. Dolayısıyla, varolan kuramlarla bağıntılı bir akılyürütme yapılması ve bu düzlemde soruna yaklaşılması, bu yazılara kuramsal bir nitelik kazandırmaktadır.

Bu kitapta yer alan uzun inceleme yazılarının niteliği ise, kısa yazıların yapısal niteliğinden farklılık gösterir. Bu farklılığı oluşturan temel karakter, biçim açısından bakıldığında, bu yazıların bir kolaj niteliğine sahip olmasında görülür. Örneğin, **Melankoli Üzerine** seksen, **Mücadele Alanı Olarak Geçmiş** ise doksansekiz alıntı/dipnot içermektedir. Yani bu inceleme yazıları, modern incelemenin ötesinde, bir tür kurmaca niteliğine, dolayısıyla postmodern bir yapıya sahip. Çünkü modern incelemede/denemede anlatıcı-akıl, olup bitene içinde bulunduğu zihinsel, varoluşsal düzlemden hareketle yaklaşır. Postmodern incelemede/denemede ise, anlatıcı-akıl, kurmacayı yapan, kolajı oluşturan, öteki-akıl tarafından başka bir zaman ve mekanki olup biten hakkındaki ileri sürdüğü yargıları ile, kendi zaman ve mekânında olup bitenler arasındaki ilgiyi gören akıl durumuna gelmektedir. Ancak, burada ayrımını yaptığım bu yazı türü ile, Türkiye'de örnekleri yaygın olarak görülen ve bir kurmacayı, bir kolajı içermeyen, ama alıntılandan ibaret olan, sözde bilimsel çalışmalarla karıştırılmamalıdır. Çünkü, yaptığım ayrımın ötesinde, Ahmet Oktay'ın bu yazılarında anlatıcı-aklın, kurduğu bu kolaj içinden, Türkiye toplumunun varolanında olup bitene ilişkin kendi bakışı, bu bakışın yorumu da yer almaktadır.

Ahmet Oktay, (ileride üzerinde duracağım) ideoloji olarak postmodernizme karşı mesafeli dururken, bir inceleme/yazı tekniği olarak ona yakın durmaktadır.

Medya ve Hedonizm'i oluşturan yazıların üzerine kurulduğu sorunları şöyle sıralayabiliriz: Medyanın Türkiye toplumundaki olumlu/olumsuz özellikleri nelerdir? Medya nasıl bir söylem oluşturmaktadır? Medyanın ve söyleminin, ezilen ve bağımlı sınıf ve kesimler ile egemen sınıf ve kesimler üzerindeki etkileri nelerdir? Medyatik hedonizm nedir? Türkiye toplumundaki siyasal kesimler üzerindeki etkisi nedir? Medyatik söylemden ve medyatik hedonizmden kim kârlı çıkmaktadır? Sağ mı? Sol mu?..... gibi sorular, Ahmet Oktay'ın bu kitaptaki sorunsal merkezini oluşturmaktadır? Dolayısıyla, ben bu yazıda bu kitabı, bu sorular açısından irdelemeye çalışacağım.

Toplumsal değişme

1989 ile 1994 yıları arasında yayımlanan bu yazılar, '80'li yıllarda yaşanılan göreli bir ekonomik gelişmenin sonucu olarak buzdolabı, çamaşır makinesi, televizyon, video, konfeksiyon sanayii ürünleri, özel televizyon kanalları, özel FM radyo gibi teknoloji ürünlerinin Türkiye toplumunun hayat tarzına girmesiyle, hızlı bir toplumsal değişmenin yaşandığını kayıt ediyor. Ancak Ahmet Oktay'a göre bu değişme, sınıfsal çelişkilerin azalması anlamında bir tarihsel değişme değil, tam tersine egemen ve sömüren sınıf ve kesimler ile ezilen ve bağlı sınıf ve kesimler arasındaki sınıfsal çelişkilerin artması, derinleşmesi anlamında bir toplumsal ve ideolojik bir değişme kimliğine sahiptir.

Ahmet Oktay, faks, elektronik banka, telefon, video gibi elektronik araçların Türkiye toplumundaki gelişimine, büyüme ve sanayileşme gibi kalıpların ötesinde, örneğin kır-kent karşıtlığında, Türkiye metropollerindeki sınıf ve katmanların karşıtlığı açısından bakmakta ve bu gelişmenin bu karşıtlıkların büyümesine, derinleşmesine yol açtığı/açacağı olgusuna dikkat çekmektedir. Bu bağlamda, Ahmet Oktay, elektronik teknolojinin yeni egemenlik ilişkilerini geliştirmekte olduğunu, dolayısıyla egemenlik ilişkilerini siyasal bağlamın dışına taşımakta olduğunu söylemektedir. Örneğin, Ahmet Oktay'a göre, elektronik teknolojinin kentlerde gelişmesinin sonucu, bu teknolojik refahtan pay almak için, kırsal alandan kentlere doğru, yeni bir göç dalgasının gelişmesine yol açmakta, ancak yoksulluk ve göçebelikle ıralanan bu kesim kentlerde hayalini kurdukları teknolojik refahtan pay alamamakta, dolayısıyla bu eşitsiz gelişme, kentlerde zengin kesim ile yoksul kesim arasında yeni bir Berlin duvarının yükselmesine yol açmaktadır. Hemen belirtmek gerekir ki, burada Ahmet Oktay'ın kent metropolü derken örneklem olarak aldığı yer İstanbul'dur. Doayısıyla söz konusu bağlı ve sömürülen sınıf ve kesimler kendi yoksul yaşantıları içinden, egemen ve sömüren sınıf ve kesimlerin zenginlikle ıralanan yaşantılarını, medya dolayımında sadece izlemekle yetinilen bir duruma gelmektedir. Bu sonuç durumu da kentleri yeni toplumsal ve sınıfsal patlamalara açık hale getirmektedir. Nihayetinde Gaziosmanpaşa olayları bu bağlamda yer alan olaylardır.

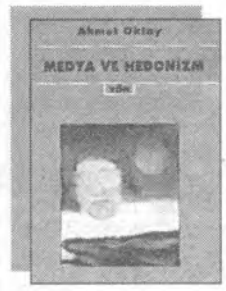

Geleceğe ilişkin beklentiler

Bunlar, yaşanan bu ekonomik-teknolojik ve toplumsal değişmenin sınıfsal sonuçlarıdır. Ancak yaşanan bu toplumsal değişme, yoksul ve zengin kesimler arasındaki uçurumu derinleştirmenin yanında, insanların hayat tarzına, geçmiş ve geleceğe ilişkin beklentilerine bakış tarzında da köklü değişikliklere yol açmaktadır. Burada, Ahmet Oktay'ın önemle üzerinde durduğu, bu değişmenin kimi yaşama biçimleri ile kimi tutum ve değerler üzerinde açtığı tahribattır.

Bu tahribatın neleri içerdiği üzerinde durmadan önce, Ahmet Oktay'ın bu değişme karşısındaki tutumu üzerinde durmak istiyorum. Ahmet Oktay, bu değişmenin, bu değişmeyle gelenin, zamansal bakımdan "yeni" düzleminde yer alanının ideolojik olarak karşı kıyısında durmakta ve yer aldığı ideolojik düzlemi "muhafazakâr" olarak adlandırmaktadır.

Ahmet Oktay gerçekten de muhafazakâr bir düzlemde mi yer almaktadır?

Sosyolojik açıdan bakıldığında, eski ile yeninin karşı karşıya gelmesi bir toplumsal değişme sürecini içerir. Çünkü bu süreçte karşı karşıya gelen gelenek ile modernizmdir. Bu bağlamda, Ahmet Oktay, yeni olana karşı eski olanın yanında yer aldığını söylemekle, modern olana karşı geleneksel olanın yanında yer aldığını söylemiş oluyor. Buradan hareketle baktığımızda, Ahmet Oktay gerçekten de kendisinin ifade ettiği gibi, muhafazakar bir düzlemde mi yer alıyor?

Tabii burada kavramların tarihsel bağlamlarından soyutlandığı bir durum söz konusu. Çünkü bu süreçte artık ne yeni tarihsel anlamda yeniyi, ne de eski tarihsel anlamda eskiyi temsil etmektedir. Ahmet Oktay'ın muhafazakârlık diye adlandırdığı insanın mahremiyeti, insanın özgürlüğü ve özel yaşamı gibi insanal değerleri içerirken, yeni diye adlandırılan ise, bu insanal değerleri, örneğin kamera hakkı gibi insanın özel hayatını, mahremiyetini yok sayan, ihlal eden, çiğneyen bir içeriğe sahiptir. Dolayısıyla bu süreç ve söylemde, yeni diye adlandırılan tarihsel ve insanal anlamda bir yeni değildir. Yeni diye adlandırılan değerler, genel anlamda sağın medya bağlamında kendini yenilemesiyle gelişen değerlerdir. Söz konusu olan, teknolojik ve medyatik yenilik bağlamında yaşanan değişme ortamında sağın, yani gericiliğin yenilenmesidir. Çünkü "gericilik de ilerler" ve bu ilerleyiş, yenilenen değil, yinelenen bir ilerleyiştir. Evet, teknolojik anlamda bir yenilik söz konusu, ama onun kullanım tarzı ve kullanım tarzındaki amaç yeni değildir. Dolayısıyla bu durumun modernizmle bir ilgisi, ilişkisi yoktur. Çünkü modernizm anlamında yeni, tarihsel bağlamda Aydınlanmayı içerir. Oysa Ahmet Oktay'ın eleştirdiği ve karşısında yer aldığı yenide Aydınlanmanın niteliklerine rastlanmaz. Aslında, Ahmet Oktay, elektro-

nik teknolojinin Türkiye toplumuna girmesiyle toplumsal yapıda yaşanan değişmenin sonucunda gelen yeni karşısında, bu söylem tarafından eski ve geleneksel olarak adlandırılanı savunmakla, modernist değerleri savunmaktadır. Modernizm ise, muhafazakârlığı, muhafazakâr olanı içeren bir anlayış değil, dışlayan, dışarda bırakan bir yaklaşım tarzıdır. Dolayısıyla Ahmet Oktay muhafazakâr bir düzlemde değil, modernist bir düzlemde yer almaktadır. Ancak, Ahmet Oktay, bulunduğu kültür düzlemi muhafazakâr olarak adlandırırken, Türkiye toplumunun yaşadığı yeni ile, kendisinin tarihsel olarak savunduğu yeni arasındaki paradoksa dikkat çekiyor. Çünkü bu değişme, "ünlü ve zengin olabilmek için, her türlü ahlak ilkesinden vazgeçen, vefa nedir bilmeyen, utanma sözcüğünü aklına bile getirmeyen, buna karşılık hayasızlığı ve arsızlığı gelenekcilikten kopuş, terbiyesizliği medeni cesaret, popülerliği kültür olarak **sunmaya ve kabul ettirmeye** çalışan" (s. 80) bir insan tipi ve değer yargıları dizgesini ortaya çıkarmıştır. "Has'la sahtenin yer değiştirdiği; içtenliğin, tutarlılığın, kimi değerlere sahip çıkmanın enayilik sayıldığı" (s. 68) bir değer yargıları ve onun oluşturduğu bir insandır bu.

Ahmet Oktay'a göre, bu değer yargıları sisteminin oluşmasında ve yaygınlaşmasında temel rolü medya oynamış ve oynamaktadır. Ona göre **"medya,** kullandığı sözel ve göstergesel **dil** ile tüm gündelik pratikleri, spordan siyasete, sanattan eğlenceye bireyin içinde biçimlendiği, kendini yeniden ürettiği toplumsal olguları **anlamlandırmakta** ve **tanımlamaktadır."** (s. 169) İşte bu anlamlandırma ve tanımlama süreci Ahmet Oktay'a göre medyaya özgü bir söylem oluşturmaktadır. Dolayısıyla bu söylem birtakım özellikler içermektedir. O halde bu özellikler nelerdir?

Abartı ve medyatik söylem

Ahmet Oktay'a göre, medyatik söylemin temel özelliklerinden biri **abartmadır.** Ona göre, abartı, **gerçeğin** ortaya çıkmasından çok, gizlenmesine yol açmaktadır. Örneğin cinsel **özgürlüğün** abartılması, özgürlük **sorununun** örtünmesine, kapatılmasına **yol açarken; cinsel organ** ve cinsel haz gibi **tali sorunların ortaya** çıkmasına yol açmaktadır. Yine, örneğin UNICEF raporuna göre, her gün dünya çocuklarının otuzbeş bini kötü beslenme sonucu ölürken, medyatik söylem, bu sorun ve gerçek üzerinde odaklaşması gerekirken, bunun yerine suni olarak yarattığı çevre kirlenmesi sorunu etrafında odaklaşmaktadır; Ahmet Oktay'a göre.

Medyanın ve ona ait söylemin bir başka özelliği ise, birbirinden far lı kültürel, sanatsal değerleri eşitlemesinde görülmektedir. Bu, medyanın bir tür yüzeysizleştirme biçimidir. Aynı değerlere sahip olmayan sanat ürünleri, medyatik alanda eşit bir tarzla sunulmakta ve bu sunum biçimi, farklı değerlere sahip sanat ürünlerini eşitlemekte, eğlencelik seyir haline getirmektedir.

Ahmet Oktay'a göre medya, bireyi tüketici durumuna getirmiştir. İktisat bilimi anlamında değil, varoluş anlamında bir tüketici durumudur, burada söz konusu olan. Bu söylem, siyasal anlamda, insanların aslında sömürülmediği, kapitalizmin de aslında, ezilen ve bağımlı sınıf ve kesimleri sömürmediği, tam tersine, onlar için üretim yaptığı ve onların da tükettiği ideolojisini üretmektedir. Yani, Ahmet Oktay'a göre, kapitalist sistem karşısında bireyin tüketici konumuna getirilmesinde, medyanın epistemolojik telkin bağlamında önemli bir rolü vardır.

Medyanın özelliklerinden biri de, bireyin kendi hayatının, kendi varoluşuna aitliği hakkının ihlal edilerek, kamulaştırılıp, başkalarına ait hale getirilmesinde görülür.

Bu özelliklerinin yanında, medya ve söylemi toplumun özellikle bağlı ve sömürülen sınıf ve kesimlerinde bir tür zevk duygusu yaratmaktadır. Ahmet Oktay buna **Medyatik Hedonizm** adını vermektedir. Yani medya, günümüzde medyatik bir hedonizm, göreli bir haz noktası sağlamakta ve bu hedonizm medya tarafından sürekli olarak pompalanmaktadır. Burada, Ahmet Oktay'ın medyatik hedonizm tanımı/kavramıyla ne kastettiği üzerinde ayrıntılı olarak durmak gerekir. Çünkü bu kitabın asıl tezini bu kavram oluşturmaktadır.

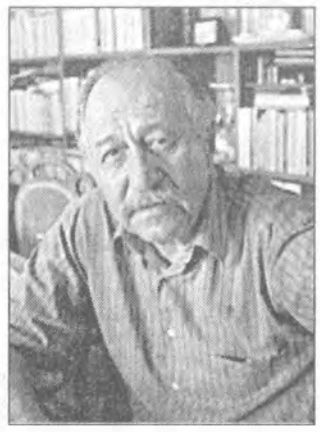

İdeolojik örtü

Medyatik Hedonizm, Ahmet Oktay'a göre, insanın kendi kendisinden kaynaklanan, kendi varoluşunu yaşamasının sonucundan kaynaklanan bir haz değil, insanın istek ve gereksinimlerinin, yani onun varoluş kaygısının dışından kaynaklanmakta ve haz ilkesinin koşulu olan arzu ve isteklerinin, yani hislerin sönmesini sağlayan bir hazdır. Medyatik hedonizm, insana varoluşsal ve asli bir doyum değil, simulark bir doyum sağlamaktadır. Böylece, ezilen ve sömürülen sınıfların haz ilkesine yönelik arzu, istek ve gereksinimlerini fenomen olarak doyurmaktadır. Çünkü medya bütünleşmiş sermayenin güdümündedir ve ona hizmet eder.

Yani Ahmet Oktay'a göre, Medyatik Hedonizm, egemen ve sömüren sınıfların, ezilen ve sömürülen sınıflara karşı, onların sömürü ve sınıf çelişkilerini görmelerini engellemeye yönelik ideolojik bir örtüdür. Oysa, haz bir isteğin, bir arzunun ve bir gereksinimin gerçekleşmesi durumunda ortaya çıkar. Çünkü tanımı gereği haz, istek duyulan bir şeyi elde etmeden doğan hoşnutluk duygusudur. İstenilenin ve gerek duyulanın elde edilmemesi durumunda ise, acı duygusu, huzursuzluk, üzüntü ve kader duygusu ortaya çıkar. Üzüntü ve keder duygusu ise, gelecek duygusu ile bağıntılı bir duygudur.

İşte, Ahmet Oktay'a göre, bütünleşmiş sermayenin güdümündeki medya, toplumsal ortamda medyatik bir hedonizm yaratmakla, haz kavramını, **insanın** kendi istek ve gereksinimlerinin **gerçekleşmesi** ve elde edilmesi durumunda yaşanılan bir şey olmaktan çıkarıp; simularktan, istek ve gereksinimlerin elde edilmesinin **görüntüsü** karşısında yaşanılan bir şey durumuna getirmekte, insanın istekleriyle, bu isteklerini elde edememesi durumunda yaşadığı hüzün ve keder duygusundan arındırmakta ve hüzün ve keder duygusunun yol açtığı gelecek beklentisinin yerine, medyanın oluşturduğu neşe duygusu almaktadır. Böylece medyatik hedonizm insanı geçmiş ve gelecek bilincinden uzaklaştırıp şimdiye bağlamaktadır. Ahmet Oktay'a göre, bu duruma bir tür iyimserlik durumu yanılgısıyla yaklaşılabilir. Ancak bu iyimserlik anlayışına kuşkuyla bakılmalıdır. Çünkü "iyimserlik, **ütopya** boyutunu devre dışı bırakmakta ve medyatik hedonizmin verimli toprağını oluşturmaktadır." (s. 206) Bu nedenle, Ahmet Oktay, medyatik hedonizmin yörüngesinden çıkabilmek için, dünyaya keder ve üzüntüyle bakmak gerektiğini, ileri sürmektedir. Ancak üzüntü ve keder ile bakarsak, medyatik hedonizm fenomeninin ardındaki gerçeği görebiliriz. Çünkü, ona göre "üzüntü, **dünyada oluştan** kaynaklandığı ve **dünyaya yönelik** olduğu sürece eleştiri duygusunu ve tinsel bir **katlanamayışı** içerir." (s. 197)Üzülmek, uzlaşmamak ve anlaşamamaktır." (s. 198) İşte, Ahmet Oktay'ın melankoliyi çözümleme girişiminin altında bu kaygı yer alır. Çünkü bir varoluş durumu olarak keder ve üzüntüyü içeren melankolinin "belirgin özelliği **verili** dünyayı ve iletişimi **reddetmesidir."** (s. 201) Şu an bize verili olan dünya, egemen ve sömüren sınıflar ile ezilen ve bağlı sınıflar arasındaki çelişkiyi artıran bir dünyadır. Şu an bize verili iletişim, bu verili dünyadaki çelişkiyi perdeleyen, gizleyen bir iletişimdir.

Burada, melankolik bakışın, alternatif bir yaklaşım tarzı olarak sunuluşuna kuşkuyla bakılabilir. Ancak belirtmek gerikir ki, Ahmet Oktay "hastalık olarak melankoliyi değil, kültürel tavır olarak melankoliyi" (s. 202) önermektedir.

Ahmet Oktay'a göre, gerek medyatik hedonizmi yaratan medyatik söylem, gerekse İslamcı ve milliyetçi sağ, birbirinden farklı olmayan bir işlevi üstlenmektedirler. "Medyatik Hedonizm de, İslamcı söylem de **genel rızayı** sağlayarak bireyin baskılanması düzleminde birleşiyorlar." (s. 247)

Nihayetinde, gerek sermaye sınıfına dayalı medyatik söylem, gerekse milliyetçi sağ ile İslamcı sağ bu işlevlerini gerçekleştirirken, gelenek ve geçmişi bir hammadde olarak kullanmakta, bu hammaddeyi temsil ettikleri sınıflar açısından ifade etmektedirler. "Medyatik Hedonizm, geçmişin içeriğini ve anımsama sürecinin işlevini tersine çevirerek onu araçsallaştırır, edilgenleştirir ve geçmişin gelecekten haklar talep etme; uygarlığın temeli üzerinde cennetin yeniden yaratılması isteğini uyandırma olanağını yok eder. Yine Medyatik Hedonizm, geçmişin eleştirel içeriğini eğlenceye ya da aksesuara dönüştürerek şimdiki düzenin baskıcı/yönlendirici yüzünü gizler." (s. 238)

İşte tam da bu nedenle, Ahmet Oktay'a göre, Türkiye solu reddettiği gelenek ve geçmiş olgusunu önemsemelidir. "Türkiye solu açısından sorun gelenekten kurtulmak değil, geleneğin **ve geçmişin egemen sınıfların** yönlendiriminden kurtarılması olarak görülmelidir." (s. 239)

Bu bağlamda toparlarsak, Türkiye kapitalizmi göreli birikimini iletişim ve elektronik teknolojisi ile bütünleştirmesi sonucu Türkiye toplumunda, bir taraftan kitle iletişim araçlarının, yani medyanın gelişmesinde bir patlama yaşanırken, diğer taraftan bu gelişme ve bütünleşme Türkiye toplumunun ezilen ve bağlı sınıflarının yoksullaşma ivmesini artırmıştır. Ancak gelişen medya ve söylemi, toplumda medyatik bir hedonizm yaratmıştır. Medyatik Hedonizm, Ahmet Oktay'a göre, ilki, çıkar ve söylem bağlamında medya ile Türkiye kapitalizminin birbirlerini desteklemesi; ikincisi, yeni sağcı söylemin oluşumu ve göreli gelişimini desteklemesi; diğeri ise, ezilen ve bağlı sınıf ve kesimlerin, gittikçe artan yoksullaşmalarının önüne perde çekmesi bağlamında üç temel işlevi yerine getirmektedir. Ahmet Oktay'a göre, bu bağlamda Türkiye solunun iki tür yenilgisinden söz edilebilir. Birincisi, mevcut toplumsal değişmeyi analiz etmede ve kitleleri ikna etme gücünde yetersiz kalma ve yenilgi... Solun bu durumu, sağcı söylemin güçlenmesine ve alternatifsizmiş gibi algılanmasına yol açmaktadır. İkinci yenilgi ise, eylem düzeyinde, solun kendini ifade etme tarzındaki yenilgisidir. Solun bu yenilgisi ise, yargısız infazların meşrulaşmasına, kitlelerin bu infaz tarzına "alkış" tutar hale gelmesine yol açmaktadır.

Medya ve Hedonizm'de Ahmet Oktay, bir dönemin Türkiye toplumunda yaşanan toplumsal-teknolojik-söylemsel-değer değişiminin sadece düşünsel ve tinsel tanıklığını yapmıyor; aynı zamanda, bu değişim ve sonuçlarıyla tinsel ve düşünsel planda hesaplaşıp, bu değişim alanına karşı durulabilecek, aşılabilecek yeni düşünce alanları oluşturuyor.■

Medya ve Hedonizm/ *Ahmet Oktay/ Yön Yayınları/ Mayıs 1995/ 255s.*

yeni parantezler

hilmi yavuz
ah kadınlar
kadın sorununa farklı, eğlenceli ve ironik bir bakış...
180.000.-

küçük iskender
belden aşağı aşk hikâyeleri
dünya üzerindeki porno filmlere emeği geçenlere adanmış denemeler, hikayeler...
200.000.-

derya sayın
pamuk ipliği
gündelik hayatı her boyutta sorgulayan karikatürlerden oluşmuş bir albüm...
180.000.-

charles bukowski
pulp
yazarın son romanı, gerçek bir pulp fiction
250.000.-

gani müjde
ahmak ıslatan
3.Baskı, 250.000.-

parantez İSTİKLAL CAD. 212, AZNAVUR PASAJI, BODRUM KAT 8 GALATASARAY - İSTANBUL Tel. / faks (0212) 252 85 67

ŞİİR ATLASI

Hazırlayan: Cevat Çapan

Leconte De Lisle/ Şiirler/ Çeviren: Gürhan Tümer

Parnassos Dağı'ndan doğa şiirleri

Parnassos, Yunanistan'da bir dağdır. Kireçtaşı oluşumludur, çoraktır, çıplaktır. Boksit yatakları içerir ve Korinthos Körfezi'ne bakar. En yüksek noktası 2457 metredir. Kutsaldır. Apollon'un ve Korykion'un su perilerinin bu dağda oturduklarına inanılır. Ayrıca, adı sanat tarihine de geçmiş bir dağdır, çünkü kimilerine göre, sanatçıların esin perileri Musalar'ın mekânı orasıdır ve bir de, Paris'te, adını bu dağdan alan bir semt vardır. Montparnasse. Montparnasse, bu yüzyılın ilk çeyreğinden, yani I. Dünya Savaşı'ndan sonra, Montmartre'ın yerini alarak, Paris'in dolayısıyla, Avrupa'nın da, en önemli sanat merkezlerinden biri olmuştur. Ama bu tarihten çok daha önce, geçen yüzyılın ikinci yarısını biraz geçe, 1860'larda, tam tarihiyle 1866'da, Fransa'da, Lemerre adlı bir yayıncı, otuz yedi ozanın şiirlerini, "Le Parnasse contemporain" ("Çağdaş Parnassos") adını verdiği bir kitapta toplamıştır. İşte bu kitaba giren ozanların bir bölümü, daha sonraları, kendilerini "Les Parnassiens" ("Parnassoscular") diye niteleyerek bir okul oluşturmuşlardır. Bu okulun yandaşları, romantizmin aşırılıklarına, aşırı bireyciliğe karşı çıkmışlar, "sanat için sanat" demişler, bunu savunmuşlar, bir başka deyişle, sanatı, özellikle de şiiri, Parnassos Dağı'nın tepesine çıkarmak istemişlerdir. Parnassos Okulu'nun, adları bugüne de kalmış olan ozanları arasında Théodore de Banville'i, Sully-Prudhomme'u, François Coppé'yi, José-Maria de Heredia'yı sayabiliriz ama, Leconte de Lisle, bu okulun önderi olarak, biraz daha önemlidir. Ülkemizde pek fazla tanınmayan bu ozan, oldukça egzot k bir yerde, Afrika'nın güneyindeki, Madagaskar Adası'nın yakınındaki, küçük Réunion Adası'nda, 1818 yılında doğmuştur. Ama Fransız'dır, oraya yerleşmiş olan askerî bir cerrahın oğludur. Gençliğinde bir süre sosyal demokrasiyi savunmuştur, onun uğrunda savaşmıştır ama, sonraları, biraz da bu yolda başarılı olamadığı için, vazgeçmiştir ve çok ilginçtir, tam tersi bir yol tutturarak, halkı küçümseyen, ona tepeden, Parnassos Dağı'nın doruklarından bakan bir seçkinci olmuştur. Leconte de Lisle'nin şiiri, kendisi gibi egzotiktir. Onun egzotikliği, yalnızca ta Réunion'da doğmuş olmasından değil, Fransa'ya dönüp Paris'e yerleşmeden, Académie Française'e seçilmeden önce, Uzakdoğu'ya, ta Hindistan'a uzanan yolculuklar yapmış olmasındandır. Leconte de Lisle, doğayı sever, doğayı anlatır. Ama onun karşısında, yüreği neşeyle dolmaz, başkaları gibi çocuklaşıp, kırlarda, çiçeklerin çimenlerin arasında yuvarlanma isteği duymaz. Onun doğa sevgisi daha bir mesafelidir. Ona, Parnassos'un tepesinden bakar yani. Hayvanları sever Leconte de Lisle. Ama öteki doğaseverler gibi, oradan oraya koşturan, rengârenk kelebekleri, minik kuşları, yan sevimli, cana yakın hayvanları değil, gri, neredeyse siyah, buruş buruş derili, ağır ağır, hantal hantal yürüyen kocaman filleri, bütün canlılardan uzak duran ve soğuk soğuk bakan akbabaları sever. Ve birçok ozan ilkbaharı anlatmayı severken, Leconte de Lisle, yazı, hem de, öyle deniz kıyılarında, havuz başlarında, mayoyla oturulup soğuk biraların içildiği yaz günlerini değil, insanın, doğanın üzerine abanan, dünyayı kasıp kavuran, alev alev tutuşturan yazları sever, onları anlatmayı sever.

Leconte de Lisle'nin, çevirdiğim bu şiirleri, sıcacık dizelerden oluşmuyor. Onlar, bunaltıcı yazları anlatsalar da, soğuk şiirler bence. Ama görkemli ve güzel. Bu şiirler, şiirde pek de alışık olmadığımız, değişik bir tat içeriyorlar bana sorarsanız. "Hialmar'ın Yüreği"ndeki duyarlık ise bambaşka.

AKBABANIN UYKUSU

Ötesinde dik And Dağları'nın,
Kara kartalların kol gezdiği sislerin ötesinde,
Huni gibi kazılmış tepelerden daha yüksekte,
Kanlı akışının kaynadığı yerde bilinen lavların,
Kanatları sarkık ve yer yer kırmızı olan
Geniş kuş, dopdolu kederli bir aldırmazlıkla
Amerika'ya bakıyor sessizce ve mekânа,
Ve karanlık güneşe soğuk gözlerinde ölen.
Geliyor gece Doğu'dan, orada bozkırlar genişliyor
Kat kat dağların eteğinde sonsuzca,
Ve Şili'yi, kentleri, kıyıları uyutuyor,
Pasifik Denizi'ni ve tanrısal ufku da;
Eline geçirdi bütününü dilsiz kıtanın:
Kumlardan tepelere, boğazlardan yamaçlara,
Doruktan doruğa, genişletiyor büyüyen kasırgalarla,
Ağır taşkınını kabaran suların.
O, bir hayalet gibi, yalnız başına, yüce dağların tepesinde,
Bir ışık içinde, karın üzerinde kanayan,
Bu korkunç denizi bekliyor, onu kuşatan:
Geliyor o deniz, yayılıyor, örtüyor onu bütünüyle,.
Dipsiz uçurumda güneyin Haç'ı yakıyor
Gökyüzünün kıyılarında yaldızlı fenerini.
Hırıldıyor zevkten, tüylerini oynatıyor,
Kaldırıyor boynunu, çıplak ve adaleli.
Havalanıyor kırbaçlayarak And Dağları'nın çetin karlarını,
Rüzgârın ulaşamadığı yerlere çıkıyor boğuk boğuk haykırarak,
Ve uzak kara küreden, yaşayan gezegenden uzak,
Buz tutmuş havada uyuyor, koskocaman kanatları.

ÖĞLE

Öğle, yazların kralı, saçılmış ovaya
Mavi göğün yüksekliklerinden, gümüş tabakalar gibi düşüyor.
Susmuş her şey. Alev alev, soluksuz yanıyor hava;
Toprak, ateşten giysisi içinde uyukluyor.

Tarlalarda hiç gölge yok ve enginlik koskocaman,
Ve kurumuş kaynak, su içtiği sürülerin,
Karanlık sınırlarıyla, uzaktaki orman,
Kımıldamadan, uyuyor orada, içinde ağır bir dinginliğin.

Yalnızca, olgunlaşmış iri buğdaylar, altın bir deniz gibi,
Küçümseyerek uykuyu, uzakta yayılıyorlar;
Kutsal toprağın uslu çocukları,
Güneşin kadehini korkusuzca boşaltıyorlar.

Arasıra, yanan ruhların iç çekmesi gibi,
Kendi aralarında mırıldanan ağır başakların bağrında,
Bir dalgalanma, yavaş ve görkemli,
Uyanıyor ve ölüyor tozlu ufukta.

Birkaç beyaz öküz, yatmışlar otların arasına, yakında bir yerde,
Kalın sakağılarının üzerinden ağır ağır akıtıyorlar salyalarını,
Ve izliyorlar, baygın ve çok güzel gözleriyle,
İçsel düşlerini, hiçbir zaman tamamlayamadıkları.

İnsan, yüreğin acıyla dolu olarak, neşeyle ya da,
Geçersen öğleye doğru tarlalardan ışık içindeki,
Uzaklaş! Güneş tükenir ve boştur doğa.
Burada hiçbir şey canlı değildir, hiçbir şey kederli ya da neşeli.

Ama eğer, gözyaşlarının ve gülüşlerin yanılgı olduğunu anlamışsan,
Susamışsan unutmaya bu çalkantılı dünyayı,
Bilemediğinden bağışlamak mı gerek yoksa lanetlemek mi, eğer istiyorsan,
Yüce ve kederli bir hazzı tatmayı.

Gel! Soylu sözlerle sesleniyor güneş sana;
Kaybol git sonsuza kadar onun şiddetli ateşinde;
Ve geri dön küçücük kentlere ağır adımlarla,
Yüreğin yedi kez dalmış olarak tanrısal hiçliğe.

FİLLER

Kırmızı toprak uçsuz bucaksız bir deniz gibi,
Sessiz, yatağına çökmüş, alev alev yanıyor.
Kımıltısız bir dalgalanma dolduruyor
İnsan yaşadığı sisli ufku bakır rengindeki.

Hiçbir yaşam yok ve hiçbir ses. Karınları tok bütün aslanların
Uyuyorlar yüz fersah ötedeki küçük mağarada,
Ve uzaklardaki maviliklerden su içiyor zürafa,
Orada, hurma ağaçlarının altında bilinen panterlerin.

Hiçbir kuş geçmiyor kanadıyla kırbaçlayaraktan
İçinde kocaman bir güneşin dolaştığı yoğun havayı.
Ara sıra, uykusunda ısınan bir boa yılanı,
Dalgalandırıyor sırtını, pulları parıldayan.

Alev almış mekân yanıyor işte böyle açık göğün altında,
Ama her şey uyurken içinde kederli yalnızlıkların,
Derileri pürtüklü filler, o yolcular, yavaş ve haşin
Gidiyorlar çöllerden geçerek anavatanlarına.

Kahverengi kitleler gibi, ufuktaki bir noktada,
Görülüyor, geliyorlar toz kaldıraraktan,
Sapmamak için en düz yoldan,
Uzaktaki kumulları yıkıyorlar geniş ve kararlı ayaklarıyla.

En öndeki, yaşlı bir başkan. Vücuduysa
Yarılmış, kemirdiği ve aşındırdığı bir kütük gibi zamanın;
Bir kaya gibi kafası ve eğriliği sırtının
Kamburlaştırıyor en küçük çabasında.

Yavaşlamadan asla ve hızlandırmadan adımlarını,
Yönlendiriyor toz içindeki eşyalarını kesin hedefe doğru;
Ve bir iz bırakarak arkalarında kumlu,
İri hacılar izliyorlar saygın yaşlıyı.

Hortumları dişlerinin arasında, kulakları yelpaze biçiminde,
Yürüyorlar, gözleri kapalı. Karınları vuruyor ve tütüyor,
Ve terleri, tutuşmuş havada sis olup yükseliyor,
Ve binlerce kızgın böcek vızıldıyor çevrelerinde.

Ama ne önemi var susuzluğun ve doymak bilmez sineğin,
Ve güneşin, kara ve buruş buruş sırtlarını pişiren?
Terkedilmiş ülkenin düşünü kuruyor yürürken,
Soylarının barındığı incir ağacı ormanlarının.

Yeniden göreceker büyük tepelerden inen ırmağı,
İçinde kocaman suaygırının yüzdüğü kükreyerek,
Ki oraya, ay ışığında beyazlaşarak ve biçimlerini yansıtarak,
İnerlerdi su içmek için, ezerek sazları.

İşte bu nedenle, cesaretli ve yavaş, geçiyorlar
Siyah bir çizgi gibi, uçsuz bucaksız kumda,
Ve çöl yeniden bürünüyor kımıltısızlığına
Ufukta kaybolunca ağır yolcular.

HİALMAR'IN YÜREĞİ

Kar kırmızı. Aydınlık bir gece, bir rüzgâr buz gibi.
Bin yiğit, mezarsız uyuyor orada,
Kılıç elde, gözler ürkek, Kımıldamıyor hiçbiri.
Bağırarak dönüyor kara kargalar yukarıda.

Soğuk ay uzakta döküyor solgun alevini.
Hialmar, kalkıyor kanlı ölüler n arasından,
Kırık kılıcına dayayıp iki elini
Savaşın al rengi, akıyor iki yanından.

- Hey! Hâlâ daha var mı biraz soluğu kalan,
Onca neşeli ve güçlü delikanlı arasında
Bu sabah yüksek sesle gülen ve şarkı söyleyen,
Öten karatavuklar gibi sık çalılıklarda?

Dilsiz tümü. Benim başlığım parçalandı,
Delindi zırhım ve kopardı çivilerini onun bir balta.
Gözlerim kanıyor. Duyuyorum kocaman bir mırıltı
Benzeyen denizin ve kurtların ulumasına.

Gel buraya, karga, insanları yiyen yiğidim benim!
Aç göğsümü demirden gaganla.
Olduğumuz gibi bulacaksın bizi yarın.
Sıcacık yüreğimi götür Ylmer'in kızına.

Kontların iyi biralar içtikleri ve tokuşturarak altın testilerini
Hep birlikte şarkı söyledikleri Upsala'ya,
Uç yıldırım hızıyla, ey çalılıkların aylak gezgini!
Ara nişanlımı ve yüreğimi götür ona.

Kuzgunların dolaştığı kulenin tepesinde
Göreceksin onu uyakta, beyaz, uzun siyah saçları.
İki ince gümüş halka sallanıyor kulaklarında,
Ve güzel akşamların yıldızından daha aydınlık onun gözleri.

Git, karanlık haberci, söyle ona onu sevdiğimi,
Ve gönderdiğimi işte yüreğimi. Onu görecek
Kırmızı ve sağlam olduğunu onun ve titrek ve solgun olmadığını,
Ve Ylmer'in kızı, karga, sana gülümseyecek!

Ben ölüyorum. Akıp gidiyor ruhum yirm yaradan.
Benim işim tamam. Ey kurtlar, için kıpkırmızı kanımı, alın.
Genç, yiğit, gülerek, özgür ve utanacak bir şeyim olmadan,
Güneşte oturacağım, arasında tanrıların.

Vitrindekiler

Geceyarısı Çiçekleri/ *Eavan Boland/ Çeviren: Coşkun Yerli/ İyi Şeyler Yayıncılık/ 39 s.*

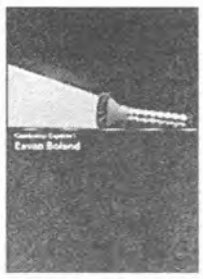

İrlandalı şair Eavan (Aisling) Boland 1944'te Dublin'de doğdu. Şiir yazmaya altmışlı yıllarda başladı. İlk kitabı New Territory (Yeni Topraklar) 1967'de yayımlandı. Yetmişli yıllarda yoğun bir biçimde siyasal ve toplumsal içerikli şiirler yayımladı; bu şiirlerinde İrlanda ve kadın sorunlarıyla birlikte karmaşık ve uzun lirik biçimler egemen. Seksenlerde ise bu izlekler giderek yerlerini yalın bir estetik ve felsefi atmosferde bahçe, ev, ev kadınlığı,kadınlık ve annelik izleklerine bıraktı. 1995'te çıkan Objeckt Lessons (İbret Dersleri) adlı anlatı kitabında ise kadın ve şiir ilişkisini şöyle tanımlıyor: "...kadınlar günümüzdeki şiir barikatlarını yıkmalı ve aynı biçimde şiir de kadın konusundaki suskunluğundan vazgeçmelidir."

Gölgeyi Yüksekten Övmek (Beyrut Kasidesi)/ *Mahmud Derviş/ Çeviren: Metin Fındıkçı/ İyi Şeyler Yayıncılık/ 26 s.*

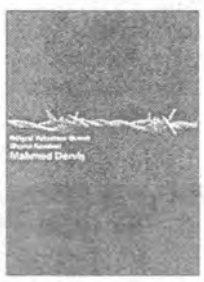

1941 yılında Celile ilinin, küçük bir köyünde doğdu. O sessiz sedasız köyün, bir fırtına savrukluğunu istemeyerek bırakırken, henüz altı yaşındaydı. Orta öğrenimini, İsrail'in Nazareth ilinde yaparken üç kez hapse girdi (1961, 1965, 1967). Dergi ve gazetelerde çıkan şiir ve yazılarıyla, daha o yıllarda halkıyla bütünleşti. Kavganın, acının ve yalnızlığın çok erken yaşta bilincine varmıştı artık. Şiiri de militanca söyleşi içinde gelişmekteydi. Bu acıya, bunca soykırıma ve sürgüne rağmen Derviş hiçbir zaman kin gütmez şiirinde. 1982 yılının eylül ayında, Sabra-Şatila soykırımı olur. Mahmud Derviş soykırımdan hemen sonra, on altı sayfalık uzun şiiri (Gölgeyi Yüksekten Övmek, "Beyrut Kasidesi"ni) yazdı. Bu şiirle Filistin kavgasında, en güçlü silahlardan birisinin şiir olduğunu bütün dünyaya kanıtladı.

Açık Ev/ *Theodore Roethke/ Çeviren: Nazmi Ağıl/ İyi Şeyler Yayıncılık/ 93 s.*

Theodore Roethke, 23 Mayıs 1908'de Michigan, Saginaw'da doğdu. 1930 yılında şiirleri bazı dergilerde yayımlanmaya başladı. Roethke'nin ilk şiir kitabı "Açık Ev" 1941 yılında yayımlandı. Deneyciliğin moda olduğu günlerde bu şiirler geleneksel lirik biçimleriyle büyük ilgi uyandırdı. Açık Ev'in kitaba adını veren ilk şiiri Roethke şiirinin temel özelliklerini duyurur. "Bas bas bağırır gizlerim" diyen şair gerçekten de kendi benliğine yönelecek, oradan hareketle evrensel insanı tanımlamaya çalışacaktır. 1963'te kalp krizinden ölen şairin bütün şiir serüveni insan adına bir kimlik arayışıdır.

Bozkırda Bir Katedral/ *Zbigniew Herbert/ Çeviren: Erdal Alova/ İyi Şeyler Yayıncılık/ 48 s.*

Polonyalı şair Zbigniew Herbert 1924'te Lwow'da doğdu. İkinci Dünya Savaşı sırasında Polonya Direniş Hareketi'ne katılarak Naziler'e karşı savaştı. Krakow, Torun ve Varşova üniversitelerinde hukuk, ekonomi ve felsefe öğrenimi gördü. Önemli şiir kitapları Işığın Teli (1956), Hermes, Köpek veYıldız (1957), Nesne Alıştırması'dır (1961). Fransa, İngiltere, İtalya ve Yunanistan'a yaptığı yolculuklardan edindiği izlenimleri Bahçedeki Barbar (1963) adlı deneme kitabında topladı. Modern Polonya şiirinin "İkinci Öncü" kuşağının ustalarından olan Herbert, tarihle şimdiki zaman arasında korkunç benzerlikleri ele alırken "tarihin tekerrür" olmadığının da bilincindedir. Onun, şiirlerinde tarihten yararlanması, yaşadığı çağa daha nesnel bir gözle bakma kaygısından kaynaklanmaktadır. Bir şiirinde Apollon ile Marsyas'ı karşı karşıya getiren Herbert açıkça Apollon'un "arı şiir"ine karşı Marsyas'ın çığlığından yana çıkar. Ama kendi şiirinde duyduğumuz ses de hiçbir zaman çığlığa dönüşmez. Tam tersine, en irkiltici insan yaşantılarının bile onun şiirinde dengeli bir duyarlıkla, ince bir ironiyle dile getirildiğini görürüz. Aynı bilgece yaklaşım kısa oyunlarında ve denemelerinde de onun en belirgin özelliğidir.

Sen-Simalarıyla Çiçeklerin/ *Gennadi Aygi/ Çeviren: Azer Yaran/ İyi Şeyler Yayıncılık/ 53 s.*

Avrupa'nın en doğu ucunda yerleşik ufak Çuvaş halkına mensup, ama Rus dilinde yazan Gennadi Aygi, genellikle Avrupa yazınlarında örneği görülebilen öncü bir şiirin yaratıcısı. Bir köy öğretmeninin oğlu. Erken yaşta Moskova'ya geldi. "Fransız Şairleri Antolojisi"ni Çuvaşçaya çevirisinden ötürü Aygi'ye 1972 yılında Fransız Akademisi ödülü verildi. Şairin Çuvaşçada ve dünya dillerinde çok sayıda kitabı çıktı. Rusça olarak ilk kez Paris'te, 1982'de yayımlandı. Rusya'da Rusça yayımlanması 1991 ve 1992 yıllarına rastlıyor. Gennadi Aygi türlü sanatsal yaratı biçimlerinin, şiirin, resim ve müziğin olanaklarını uyumlandıran olağandışı bir şiirsel tarzda çalışıyor. İmgelerde anlam bağlarının genişliğiyle birlikte nadir bir çağrışımsallık, düşünce ve duygularda ve bunların nüanslarında zenginlik, Aygi'nin yenilikçi şiirini zamanımızın ilginç yazınsal olguları sırasına yerleştiriyor. Sözcüklerin büyüsünden özelce yararlandığı şiirlerinin dokusunda varoluşun çetin sadeliği ve yalın gerilimi duyulur. Şair, kendi şiir uğraşı için böyle diyor: "'Yazıyorum' demek, benim için, 'ben varım', ya da 'ben henüz varım' demeye eş."

Öteki Güneş/ *André Velter/ Çeviren: Halil Gökhan/ İyi Şeyler Yayıncılık/ 64 s.*

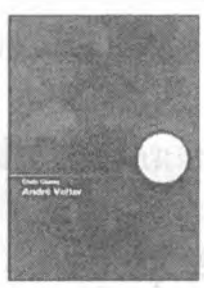

Michaux, Yunan-Latin kültürünün yeterince oksijeni kalmadığından yakınıyordu yarım yüzyıl önce. André Velter,o son kalan oksijeni de soluyup yollara düşmüş bir ozan. Başka kültürlerle, uygarlıklarla ilişkiye girmiş, onların dilini (de) öğrenmek ve kendi diline aktarmak isteyen bir ozan André Velter. Afrika, Asya cangıllarının, Tibet doruklarının ozanı o. Akdeniz'in tuzuna ve Tibet'in tozuna bulanmış şiiri. Her yerden geliyor ve (sanki) aynı anda dört bir yöne gidiyor karavanı. (Belki bu nedenle, okuduğunuzda göreceksiniz Türkçe yazılmış gibi şiirleri.)

Film Dilinin Grameri 1-2/ *Daniel Arijon/ Çevirenler: Yalçın Demir - Nazlı Bayram - Uğur Demiray - Nazmi Ulutak - Murat Barkan/ Kavram Yayınları/ 180 s. - 380 s.*

Tek kameralı ve çok kameralı çekim; kamera hareketi, oyuncu hareketi ve kameranın oyuncuyla birlikte hareketi; iki ya da daha çok oyuncu arasındaki diyaloglaların düzenlenmesi; kurgunun temel ilkeleri ve seçenekleri... Film dilini oluşturan bu temel ögeler, senaryo yazarlarının, yönetmenlerin, kurgucuların uğraş alanlarının vazgeçilmez konularıdır. Daniel Arijon, bu kitabında film dilini oluşturan ögeler üzerinde duruyor. Film dilini oluştururken ortaya çıkan sorunlar, ünlü filmlerden seçilen örneklerle ele alınıyor. Kitap, 1500'den fazla çizimle desteklenyor. Film dilini kullanmak isteyenlere yönelik temel bir başvuru kaynağı olan "Film Dilinin Grameri", konunun uzmanlarınca dilimize kazandırılmş bir ilk kitap.

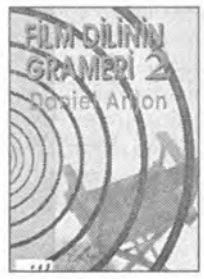

Sevgi ve Politika-Radikal Feminist ve Lezbiyen Teoriler/ *Carol-Anne Douglas/ Çeviren: Nilgün Aydoğan/ Kavram Yayınları/ 313 s.*

Douglas, son 20 yılın radikal ve lezbiyen feminizmin tanımlarını, kadın ve erkek arasındaki biyolojik farklılıkların kişilik özelliklerini belirleyip belirlemediğini, erkek egemenliğinin kaynaklarını, çağdaş feminist hareketle ırk ve sınıf tartışmasını, anarşist düşüncenin radikal feminizm üzerindeki etkilerini, Marksizm'den alınan kavramları diri ve tutarlı bir toplu bakışla sunuyor. Sevgi ve Politika kitabını feminist kuramın strateji ve eyleme getirdiği bakış açısı ve gücü anlamak isteyen tüm eylemciler ve akademisyenler okumalı.

Hey Gidi İstanbul/ *İslam Çupi/ Çınar Yayınları/ 165 s.*

"Hey Gidi İstanbul", her gün bir bölümü kaybolup giden İstanbul'u, fetih törenleri yaparak, fetih törenleri yaptıkça parça parça yitirdiğimiz İstanbul'u, çok sevip gerektiği gibi sevemediğimiz İstanbul'u tarihsel bir perspektifle gözlerimizin önüne seriyor. İslam Çupi'nin yaşayıp bize aktardığı İstanbul'u okurken, şimdiden neleri yitirmiş olduğumuzu görüp, henüz yitirmediklerimizi korumayı düşünebiliriz belki.

Pedro'nun Zorunlu İstanbul Seyahati-16. Yüzyıl'da Türkler'e esir düşen bir İspanyol'un anıları/ *Çeviren Fuad Carım/ Güncel Yayıncılık/ 185 s.*

"Pedro'nun Zorunlu İstanbul Seyahati" adlı kitap, 1552 yılında, Kanuni döneminde Türkler'e esir düşen ve üç yıl boyunca Kaptan-ı Derya Sinan Paşa'nın yanında çalışan bir İspanyol entelektüelin İstanbul'a ve Osmanlı İmparatorluğu'ndaki günlük yaşama, toplumsal olaylara, bilime, adalet sistemine ve yöntemine ilişkin gözlemlerinden oluşuyor. Yazar, kitabı, yumuşak, esprili bir dille ve döneme göre son derece objektif bir yaklaşımla kaleme almış. 1557 yılında yazılmış kitabın yazarı bilinmemekte, sadece o devrin tanınmış yazarlarından Cristobal de Villanon'a isnat edilmektedir. Kitap, yaklaşık 350 yıl Madrid Üniversitesi arşivleri arasında kalmış, ancak 20. yüzyılın başında bir İspanyol bilim adamı tarafından keşfedilerek gün ışığına çıkarılmıştır. Kitap, tarihimizde bilinmeyen birçok olayı aydınlığa çıkardığı gibi, Kanuni dönemindeki yaşam konusunda, birinci elden bilgi vermekte.

Türk-Yunan İlişkilerine Bir Önsöz/ *Herkül Millas/ Kavram Yayınları/ 184 s.*

Kitaba bir önsöz yazan Prof. Dr. Sina Akşin şunları söylüyor kitapla ilgili olarak: "Herkül, mesleği olan mühendislikten kendini emekliye ayırmış bulunuyor. Bu sayede kazandığı vakitlerin ürünüdür elinizdeki kitap. Benden de bu kitaba bir önsöz yazmamı istedi. Konusu hem ilginç, hem de Türkiye ve Yunanistan için her zaman güncel. Yazar konuyu incelemek hususunda özellikle yetkili bir konumdadır. Çocukluğu, öğrenim ve askerlik yılları hep Türkiye'de geçmiştir. Daha sonraki yıllarda Atina'da oturmuş, bu sırada Endonezya, Suudi Arabistan gibi yerlerde çalışmıştır. Türkçe, Yunanca, İngilizce dillerini çok iyi bilmekte ve iyi Türkçe yazabilmektedir. Üstelik so-

runa soğukkanlı bir bakışla bakmasına olanak verecek derecede, ulusçu ya da buna benzer şartlanmaların dışında, hümanist bir yaklaşımı vardır. Dünyada olup bitenlerin farkında bir entelektüeldir. Görülüyor ki Herkül Millas Türk-Yunan sorununu inceleyebilmek için müstesna birtakım niteliklere sahiptir. Bu bakımdan Yunanlılar ve Türkler, böyle bir yazar olduğu ve böyle bir konuya el attığı için çok talihlidirler."

İstanbul'da Osmanlı Dönemi Rum Kiliseleri/ *Zafer Karaca/ Yapı Kredi Yayınları/ 199 s.*

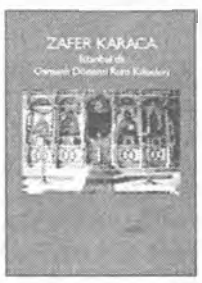

İstanbul'da Osmanlı Dönemi Rum Kiliseleri kitabı, Zafer Karaca'nın master tezi. Kitap, adından da anlaşılacağı gibi, İstanbul'da Osmanlı döneminde inşa edilmiş ve günümüze kadar ayakta kalabilmiş olan Rum Ortodoks kiliselerini konu ediniyor. Kitabın "Giriş"ten sonraki ilk ana bölümü olan "Tarihi ve Sosyal Bakış"ta İstanbul'un fetih süreci ve Osmanlı yönetimindeki sosyal tarihi ile kentteki Rum Ortodoks toplumunun sosyal yaşamı ve dini mimarisine ilişkin faaliyetleri değerlendiriliyor. "Kaynakların Tanıtımı" bölümünde, kronolojik bir düzen içinde, İstanbul'un kent toplumuna ve kiliselerine ilişkin kaynak, araştırma ve yayınlar tanıtılıyor. Sonraki bölümde İstanbul'daki Rum Ortodoks kiliseleri listeleniyor. "Katalog" ve "Katalog Yapılarının Mimari Özellikleri" bölümünde, Osmanlı dönemindeki varlıkları saptanmış, günümüzde de mevcut olan yirmi dokuz kilisenin tarihlerine ilişkin bilgiler ve bu kiliselerden bazilikal planlı yirmi yedisinin mimari özellikleri yer alıyor. Zengin bir "Kaynakça" ile bir "Dizin"in de yer aldığı İstanbul'da Osmanlı Dönemi Rum Kiliseleri, fotoğraflarla da desteklenmiş. İstanbul'da Osmanlı Dönemi Rum Kiliseleri, özellikle mimarlık tarihi açısından önemli bir başvuru kitabı niteliğini taşıyor.

Duhuldeki Deney/ *Mustafa Irgat/ Yapı Kredi Yayınları/ 68 s.*

Şair Mustafa Irgat'ın çeşitli gazete ve dergilerde ya-

yımladığı yazılarından oluşuyor "Duhuldeki Deney". Mustafa Irgat 1950 İstanbul doğumlu. İlk şiirini 1971'de Yeni Dergi'de yayımlamıştı. Daha sonraları da aralıklarla kimi edebiyat dergilerinde şiir ve yazılarını gördüğümüz Irgat'ın iki dergi ve bir gazetede kalmış sinema yazılarından oluşuyor Duhuldeki Deney kitabı. Mustafa Irgat'ın ilk şiir kitabı Aitsiz Kimlik Kitabı da 1994 yılında çıkmıştı. Duhuldeki Deney'de Umut, Paris'te SonTango, Kaçaklar, Le Samurai, Pasolini filmleri ve çağdaş sinema üzerine farklı bir kamera ve ışık tutuyor Mustafa Irgat. " Duhuldeki Deney" 1995 yılının başlarında yitirdiğimiz bu "seyrek" sinemacıdan sinemaseverler için küçük bir armağan.

Gender/ *Ivan Illich/ Çeviren: Ahmet Fethi/ Ayraç Yayınevi/ 223 s.*

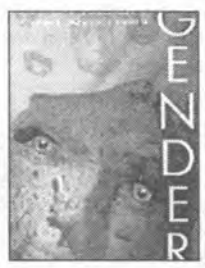

Son yıllarda ülkemizde oldukça popüler bir hale gelen Ivan Illich, Gender'da, endüstriyel toplum ve öncesi, kadın ve erkeğin konumlarını araştırıyor ve karşılaştırıyor. Son derece geniş bir örnekleme yoluyla ilginç saptamalarda bulunuyor. Aslında tartışılan, kadın ve erkeğin durumundan yola çıkarak endüstriyel toplum oluyor. Illich, endüstriyel toplumun maskelerini indirmeye çalışıyor. Bu çabasında oldukça başarılı. "Endüstriyel toplumun kendi geçmişini karmakarışık ettiği dalavereye tarih denildi. Bir yüzyıl boyunca tarih, cinsiyetin genderın devamı olduğunu meşrulaştırarak, gendersiz şimdi ile genderli geçmiş arasında devamlılığın bulunduğu yalanını uydurdu. Gittikçe incelikli hale gelen bir metodoloji ile yeni bilim, ekonomik dünyamıza bir geçmiş vermek için öyküyü cins ayrımcı kategorilerle yorumladı. Genderli bir geçmişin böylesine bir ekonomik yeniden inşası olmaksızın, cins ayrımcı ekonomi biliminin dünyası, özellikle kendilerine karşı ayrımcılık yapılanlara gerçekçi hale gelemezdi."

Toplumsal Denetimin Zorunluluğu/ / *István Mészáros/ Çeviren: Mustafa Küpüşoğlu/ Ayraç Yayınevi/ 63 s.*

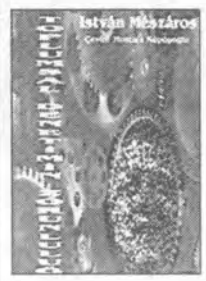

Tanınmış bir Marksist olan Mészáros, kitabında kapitalizmin açmazlarını sergiliyor. Kapitalizmin yaldızları kazındığında alttan çıkan çözümsüzlüklerini vurguluyor. Kapitalist ve sosyalist programların uygulanabilirliği konusunda şöyle diyor: "Neye göre uygulanabilirlik? - İşte soru bu. Zira, sermaye üretimi ölçütü bütün kıymetlendirmelerin "tarafsız" temelini oluşturursa, o zaman elbette hiçbir sosyalist program bu "değerden muaf", "ideolojik olmayan" ve "nesnel" yaklaşımın sınavından geçemez. İnsanların "endüstriyel ve politik varoluş koşullarını ve sonuçta bütün varlık biçimlerini baştan aşağı" değiştirmesi gerektiğinde ısrar eden Marx'ın "ümitsiz, uygulanamaz bir ideolog" olarak lanetlenmesinin nedeni budur. Zira, eğer sermaye üretimi koşullarına uygunluk, her türlü kabul edilebilir değişimin zorunlu öncülü olarak kalırsa, insanların varoluş koşullarını baştan aşağı değiştirmeleri nasıl mümkün olabilir?" "Böyle bir "uygulanamazlığın" gerçekleştirilmesinden başka, insan varoluşunun durmaksızın derinleşen krizinden çıkış yoktur."

Solaris/ *Stanislav Lem/ Çeviren: Mehmet Aköze/ Kavram Yayınları/ 229 s.*

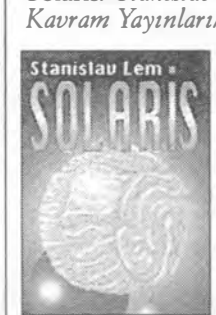

Solaris, yalnızca bilimkurgu yazının değil, çağdaş edebiyatın da başyapıtlarından biri. Polonyalı bilimkurgu yazarı Stanislav Lem en çok okunan bilimkurgu yazarlarından. Bilimkurgu Lem'in kaleminde ikinci sınıf edebiyat yerine estetik amaçlara ulaşmanın en özgün yolu olduğunu bir kez daha kanıtlıyor. 1973 yılında Andrey Tarkovski'nin yönettiği "Solaris" filmi ise bilimkurgu sinemasının unutulmazları arasında... ■

Birikim 82

ÖDP: Umut, kaygı ve imkân

ÖMER LAÇİNER **Devlet ve terör** • AHMET İNSEL **Hangi özgürlük ve dayanışma** • TANIL BORA **Parti ve "keşke"** • K. KERİM ÖZKONUR **ÖDP kurulurken** • MURAT BELGE **Yeni partimiz** • ŞÜKRÜ ARGIN **Nostalji ile ütopya arasında** • ERTUĞRUL BAŞER **Özelleştirme vesilesiyle iktisada ve kamusala dair (II)** • MİTHAT SANCAR **Hukuk devleti: Kavramsal bir çerçeve** • USTALARA SAYGI **Toktamış Ateş: Kader kurbanı bir "post"-düşünür** • FARUK SUKUŞU **Türkiye'de medya nasıl işler?** • MURAT BJEDUĞ **Avrasya feribotu** • ERCAN KANAR **Azaphane ya da cezaevleri** • GÜRSEL KORAT **"Taşralı kent"in şiir izleği** • METE ÇETİK **1908 devrimi** • NORMAN CHANEY **Pirsig'in arayışı** • **Kamu çalışanları ve Eğitim-Sen** • EMİRALİ TÜRKMEN **İHD'deki tartışmalar**

Birikim Yayınları
Klodfarer Caddesi İletişim Han No. 7 Cağaloğlu 34400 İstanbul
Tel: (0212) 516 22 60 • Fax: (0212) 516 12 58

15 ŞUBAT'TA BAYİLERDE

KİTAP ÖDÜLLÜ BULMACA

İLKER MUMCUOĞLU

1 F	2 F	3 E	4 I	5 A	6 L	7 A	8 I		9 H	10 H	11 M
12 D		13 C	14 C	15 E		16 H	17 E	18 E	19 D	20 A	
21 F	22 K	23 M	24 M	25 H		26 J	27 F	28 I	29 I	30 L	31 G
32 A	33 J	34 H	35 M		36 B	37 I	38 A	39 B	40 F		41 E
42 C	43 K	44 C		45 H	46 F	47 C	48 M		49 B	50 F	51 J
52 D	53 A	54 K		55 C	56 H	57 B	58 A		59 L	60 J	61 F
62 I	63 B		64 G	65 A	66 F	67 A	68 A	69 J	70 A	71 I	
72 A	73 F	74 D	75 B	76 K	77 A	78 K	79 B	80 F			

ADI, SOYADI:.....

ADRESİ: .....

.....

Önce aşağıda tanımları verilen sözcükleri bulmaya çalışın ve her bir harfi bir yatay çizgi üzerine gelecek biçimde yazın. Sonra çizgilerin altlarındaki sayılara göre bu harfleri bulmacadaki aynı sayılı karelere aktarın. (Kara kareler iki sözcük arasını gösterir. Bir satırın sonunda kara kare yoksa, bu, sözcüğün alttaki satırın başına sarktığını gösterir). İşte o zaman, bulmacadaki sözcüklerden yararlanarak tanımların karşılarındaki sözcükleri bulabilirsiniz. (Bulmacadaki karelerin sağ üst köşelerindeki harfler, tanımlar dizinindeki harf sırasını göstermektedir).

Bulmaca tamamlanınca, sorulan tanımların karşılığı olan sözcüklerin ilk harfleri yukarıdan aşağıya doğru bir şairimizin adını oluşturacak; bulmaca karelerindeyse, aynı şairin bir şiirinden alıntı ortaya çıkacaktır.

Tanımlar ve sözcükleriniz:

A. "Bakakalırım giden geminin ardından/ Atamam kendimi denize, dünya güzel/ ... ... var, ağlayamam."-O.V.Kanık

38 68 5 72 65

7 77 67 53 58 32 70 20

B. "bu adamlar niye bize hep gülüyor ... / hem sanki insan olmak tek bizim suçumuz mu/ böyle gördük kitaplardan böyle yaşamaktayız"- Sefa Kaplan.

55 75 49 39 36 79 63

C. Telli bir Yunan çalgısı.

13 55 42 47 44 14

D. "... Zamanı" (İnci Aral'ın bir öykü kitabı).

19 74 52 12

E. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın bir romanı.

3 41 18 17 15

F. Sevgili şair dostumuz Metin Cengiz'in son şiir kitaplarından biri.

73 1 40

66 27 61 50 46 2 80 21

G. Tulyumun simgesi.

31 64

H. Yaşar Miraç, Hüseyin Alemdar, Sunay Akın, Ahmet Özer ve Şenol Yorozlu gibi "delikanlı" şair ve ressamlarımızın doğup yetiştiği kent.

16 34 10 9 56 45 25

I. "Deli ..." (A. Turan Oflazoğlu'nun bir oyunu).

62 29 8 37 28 4 71

J. Şey, obje.

69 33 26 51 60

K. "... Özer" ("Ben bu kıyıda uyuyan kaplanım, üzdük sizi; artık/ elveda!" diyen şair).

43 78 54 76 22

L. Dudak.

6 30 59

M. "kaldır dağı yerinden/ hiç kalır/ bırakılacak rüya/ ... kaybolacak/ çocuğun ellerinde şekil alan/ onca hayvan ölecek"- Turgay Özen.

35 11 23 24 48

Okuyucularıma not: 1 şubatta ilk sayısı çıkan ve her ay çıkacak olan Dünya Bulmaca Zekâ Oyunları Kitabı'nı ben hazırlıyorum. Değişik bulmacaları görmek isteyen okurlarım, her ay bu kitabı Yaysat bayilerinden edinebilirler.

311. sayının çözümü:

A. Evç, B. Reşit, C. Düşünme Kulesi, D. Ombudsman, E. Gg, F. Ay Ayakta Değildi, G. Nur Bulum, H. Akışı, I. Lodz, J. Küçük Bahçe, K. Akt, L. Not

Metin:
"Salladığın yetmez mi
Uykulu hoş bir düşte...
- Çabucak kaç küçük dostum
Bak gün doğmadan işte.- Varlaine"

311. sayıdan kitap kazananlar:

İstanbul'dan: Niyazi Bayraktar, Necdet Durusel, Timur Bir,
Ankara'dan: Sıdıka Engez, Kadriye Karaçal, Sabahat Çelikcan, Halil Yıldız, Ülkü Durukan, Necmiye Çalışkan, Kezban Atakoğlu,
İzmir'den: K. İlhan Gündüz, Ercan Önder, İlhan İncel
Antalya'dan: İsmail Kalaycı, Haşim Sarısoy,
Bartın'dan: Orhan Eren, Orhan Keskinsoy,
Sinop'tan: Hakkı Atlı,
Tekirdağ'dan: Emre Aykoç,
Bursa'dan: Özge Özlem Türközü,
Çanakkale'den: Evin İnanmaz,
Nazilli'den: Tahsin Şimşek,
Uşak'tan: Ömer Kaplan,
Burdur'dan: Şeref Eker,
Mersin'den: Merve Maraloğlu,

Hadi Olca

Kitabın ve yazarın dostuydu, O...

Adı gibi sade, yalınkat ve insanca bir yaşam sürdü Hadi Olca. Dünden çok, hep yarını düşünmek, yarını yaşamak istedi. Hadi Bey'i hiç unutmayacağız.

REMZİ İNANÇ

1982'nin bir ayı, bir günü... Sevgili arkadaşım ve meslektaşım Hadi Olca Zafer Çarşısı'ndaki o küçücük kitabevinde saat dolduruyor. Arada dışarı çıkıyor, bir iki tur atıp geliyor ve yine aynı taburede oturuyor. Bazen kapının önünde dikelip gelen geçenleri seyrediyor. Dün gece bir yerlerde biraz fazla mı kaçırmıştık? Sabahtan beri çokça çay kahve içtik. Arkasından da sodalar, soğuk sular...

Dostumu İstanbul'a götürecek Mavi Tren saat 13'te kalacak. Daha epey zamanı var. Oturduğu taburede, elini belinde bir yerde tutarak, donuk gözlerle zeminin mozaik renklerine bakıyor, iyice dalmış. İki gündür birbirimizle anlaşılan o denli çok konuşmuşuz ki, artık söylenecek bir şey kalmamış sanki. İkimiz de suskunuz ve kitabevine, rastlantı, gelen giden de yok. Telefon da çalmıyor yahu! deyip söze girecekken, zırr.. Telefon. İnce, kibar, gençten bir hanım sesi. İlkten tanıyamadım. Karşıdaki de anladı ve açıklama gereği duydu bu yüzden:

- Ağabey, dedi, ben Erendiz. Erendiz Atasü.. Bir şey öğrenmek istiyordum. Akademi Kitabevi'nin öykü yarışmasına katılma süresi bugün sona eriyor. Dosyam da hazır, ne yapabilirim?

Elimde olmadan güldüm seslice. Erendiz şaşırmış, belki de kızmıştır bu gülmeye. Ama yerimde olsaydı, herhalde o da benzer bir tepki gösterirdi. Usulca dedim ki: "Akademi Kitabevi'nin sahibi Hadi Bey şu anda burada oturuyor. Bir birbuçuk saate dek İstanbul'a hareket edecek. Böylesine bir rastlantı az bulunur. Lütfen dosyanı acele buraya getir." Ne yazık ki biraz gecikecekti Erendiz, çünkü öykülerin fotokopisi henüz yapılmamıştı.

Neyse, Erendiz Atasü, yarışmaya katılmak üzere hazırladığı öykü dosyasını kılpayıyla getirebildi. Getirdi ya, içimde bir korku, bir kuşku da uç verdi. Hadi Bey bu okkalı dosyayı bir yerlerde yitirirse? Çünkü dostumun mahmurluğu henüz üstündeydi. Erendiz Hanım'la tanışıp el sıkıştılar. Bir görevi üstlenmiş gibi söz verdi Hadi Bey: "Olur, ben yarın bu dosyayı kurula veririm."

Aradan bir zaman geçti. Bir gün Vedat Türkali Ankara'ya geldiğinde bana uğradı. "Yahu" dedi, "senin Hadi Bey'le gönderdiğin Erendiz Atasü'nün öykü dosyası vardı ya, bir arkadaşla birinciliği paylaştı. Yazarına haber verebilirsin." Vedat Bey Akademi Kitabevi Edebiyat Ödülleri'nde jüri üyesiydi. Erendiz'e hemen ulaştım ve birlikte sevindik. (Bu dosya 1982 Akademi Kitabevi Öykü Ödülü'nü aldı ve 1983'te kitaplaştı: **Kadınlar da Vardır.**)

Hadi Olca'yı yaklaşık otuz yıl öncesinden tanıdım. İstanbul'da Kasımpaşa'da, şimdilerin ekmek satış kulübesi kadar daracık bir mekânda **Gemi Kitabevi**'ni işletiyordu. Değerli ve özverili eşi Nuran Hanım'la birlikte burada büyük çaba, büyük direnme gösterdiler. (O dönemle ilgili notlardan: Kasımpaşa'daki Sovyet Ticaret Ataşeliği, ülkesindeki okurlar ve kuruluşlar için istenen Türkçe yayınları, semtindeki en yakın kitabevinden sağlamak yolunu seçmişti. bu da Hadi Bey'in **Gemi Kitabevi**'dir. Hadi Bey, kendisine ulaştırılan el kadar sipariş kâğıtlarını toplar, çantasına koyar ve düşerdi yollara.. Özel ve resmi yayınevlerinden, bakanlık ve üniversite yayınlarına dek her kapıyı yoklamak zorundaydı. Bazen yolu bu işler için Ankara'ya düşerdi. Anımsıyorum, Sovyetler'den gelen isteklerde eskiden, ya da yenilerde çıkmış edebiyat ve araştırma kitapları olduğu gibi, sağcı, hatta düpedüz antikomünist yazarların kitapları da yer alıyordu. Bu siparişleri sağlamak, böylelikle evine, çocuklarına bir şeyler götürmek kaygısı ve umuduyla çırpınan Hadi Olca'nın başına neler gelmedi o sıra.. Ne demekti Sovyet Ticaret Ataşeliği'ne girip çıkmak? Verilen gözdağlarına ve açık gizli baskılara karşın yılmadı Hadi Bey. Sonuna dek direndi.)

Kasımpaşa'dan sonra Nişantaşı'nda açılan Akademi Kitabevi büyük ilgi gördü. **Gemi Kitabevi** burada **Akademi Kitabevi** olarak yaşayacaktı artık.

Hadi Bey gençliğinden beri ilerici aydınlarla, dönemin tanınmış yazar ve edebiyatçılarıyla birlikte olmuştu. Bir ara gazetecilik de yapmıştı, İzmir'de ve İstanbul'da. Kitabevine günden güne artan ilgi, imza günleriyle bir ivme kazandı. Ardından kitabevinin adını taşıyan edebiyat ödüllerini gerçekleştirdi. Her dalın jüri üyeleri alanlarında sevilen, saygı duyulan kişilerdi. Bu ödüller pek çok yetenekli yazarın birayak önce tanınmasına, ünlenmesine yardımcı oldu. Bugün ortayaş çizgisindeki birçok edebiyatçımızın biyografisinde bu ödülün adı geçmektedir.

Akademi Kitabevi'nin hemen yakınında, Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne ait binalardan birinin bir dairesini Hadi Olca büro ve depo olarak tutmuş zamanında. Daracık ve basık kitabevinin biraz daha soluk almasını kolaylaştırıyordu bu daire. Hadi Bey'in çok eski arkadaşı Aziz Nesin, kendi bürosunu kuruncaya dek, bir süre bu dairede kalmış. Vakıflar Bölge Müdürlüğü sırf bu nedenle, daireyi boşaltması için dava açmıştı Hadi Bey aleyhine. Bu dava nedeniyle sık sık Ankara'ya gelmek zorunda kalıyordu dostumuz. Sonunda ödediği nice bedellere karşı pes etmişti. Gönlü zengin, eli açık Hadi Bey' bu sürtüşme hayli yormuş, yıpratmıştı.

Bir sabah uyandığında felçliydi ve bedeni artık eski bedeni değildi. "Bu sıkleti çekememişti" vücudu. Hiç hoşlanmadığı, hatta nefret ettiği duragan ve miskin bir yaşamı sürükledi uzunca sayılabilecek bir süre. Onu tanıyanlar için örneğin benim için, Hadi Bey'i ziyaret etmek dayanılması oldukça zor bir durumdu. Yine de bağrıma taş basarak gidip dostumu kucakladım. Sonunda geçen yılın ortalarında noktaladı yaşamını, bu "yaşama ustası."

Adı gibi sade, yalınkat ve insanca bir yaşam sürdü. Dünden çok, hep yarını düşünmek, yarını yaşamak istedi. Doğrudur, birçok yaşamlar gibi doğru/yanlış, güzel/güzel olmayan sayısız ilişkisi ve fotoğrafları oldu. Ama hep kendisi oluyordu sonunda. Hadi Bey'i unutmayacağım.■

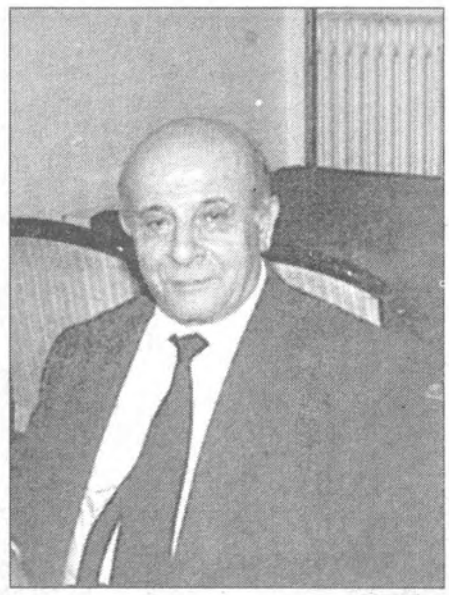

Kimse Kitapsız Kalmayacak!

KİTAPLIĞINIZI dada OLUŞTURUYOR

Edebiyat, Sinema, Müzik, Felsefe, Psikoloji, Politika, Tarih, Sanat Tarihi, Çocuk Kitapları, Mektuplar...

her alandan, her konudan...

İlgilenip de ulaşamadığınız kitapları 10 aya varan taksitlerle evinize getiriyoruz.

1- SİNEMA • 2- SERVER TANİLLİ • 3- İNSAN HAKLARI • 4- MEKTUPLAR • 5- ÇAĞDAŞ DÜNYA YAZARLARI •6- MÜZİK • 7- TÜRKİYE TARİHİ • 8- YERYÜZÜ ŞAİRLERİ • 9- NOBEL
10- FELSEFE - PSİKOLOJİ • 11- KADIN • 12- DÜNYA KALSİKLERİ • 13- BİNBİR GECE MASALLARI• 14- KÜLTÜR • 15- SİYASAL DÜŞÜNCELER • 16- ANI-BİYOGRAFİ • 17- TARİH
18- ÇOCUK • 19- TÜRK YAZARLARI • 20- TARİH VAKFI KİTAPLARI •21- HERMAN HESSE • 22- TÜRK ŞİİRİ • 23- BÜYÜK SANAT KİTAPLARI • 24- ÇAĞDAŞ AİLE ANSİKLOPEDİSİ • 25- KAFKA

DADA, YAYINEVLERİNİN ORTAK KURULUŞUDUR

SİNEMA DİZİSİ (36 KİTAP)

01-AMERİKALI **Şerif Gören** (AFA Yayınları)
02-WIM WENDERS **Uwe Künzel** (AFA Yayınları)
03-YILMAZ GÜNEY **Agah Özgüç** (AFA Yayınları)
04-LUCHINO VISKONTI **Klaus Geitel** (AFA Yayınları)
05-CHARLIE CHAPLIN **Andre Bazın** (AFA Yayınları)
06-LÜTFİ Ö. AKAD **A.Şerif Onaran** (AFA Yayınları)
07-MERLY STREEP **Andrea Thain** (AFA Yayınları)
08-HUMPHREY BOGART **Alain Barbour** (AFA Yayınları)
09-YEŞİLÇAM'DA BİR SULTAN **Seçil Büker** (AFA Yayınları)
10-SON NEFESİM **Luis Bunuel** (AFA Yayınları)
11-HITCHCOCK **François Truffaut** (AFA Yayınları)
12-FELLINI FELLINI'Yİ ANLATIYOR **Giovanni Grazzini** (AFA Yayınları)
13-BÜYÜLÜ FENER **Ingmar Bergman** (AFA Yayınları)
14-HAYATIMIN HİKAYESİ **Charlie Chaplin** (AFA Yayınları)
15-ÖZGÜRLÜK ARAYIŞI **Oşima Nagisa** (AFA Yayınları)
16-SİNEMA VE BEN **Andrzej Wajda** (AFA Yayınları)
17-KURBAĞA YAĞI SATICISI **Akira Kurosawa** (AFA Yayınları)
18-ZAMAN ZAMAN İÇİNDE **Andrey Tarkovski** (AFA Yayınları)
19-MÜHÜRLENMİŞ ZAMAN **Andrey Tarkovski** (AFA Yayınları)
20-SÖYLEMEK GÜZELDİR **Atıf Yılmaz** (AFA Yayınları)
21-SİNEMADA KURGU **Edward Dmytryk** (AFA Yayınları)
22-SİNEMADA YÖNETMENLİK **Edward Dmytryk** (AFA Yayınları)
23-SİNEMADA OYUNCULUK **Edward Dmytryk** (AFA Yayınları)
24-OSCAR FİLMLERİ **Ahmet Boyacıoğlu** (AFA Yayınları)
25-BEN FELLINI **Charlotte Chandler** (AFA Yayınları)
26-FİLM YÖNETMENLERİ SÖZLÜĞÜ **Agah Özgüç** (AFA Yayınları)
27-ÖZLEMİN ESKİ TADI YOK **Simone Signoret** (AFA Yayınları)
28-GÖRÜNTÜ ESTETİĞİ **Levend Kılıç** (Kavram Yayınları)
29-FİLM DİLİNİN GRAMERİ 1 **Daniel Arijon** (Kavram Yayınları)
30-FİLM DİLİNİN GRAMERİ 2 **Daniel Arijon** (Kavram Yayınları)
31-FİLM DİLİNİN GRAMERİ 3 **Daniel Arijon** (Kavram Yayınları)
32-BLUE **Derek Jarman** (Nisan Yayınları)
33-8 1/2 **Federico Fellini** (Nisan Yayınları)
34-SİNEMATOĞRAF ÜZERİNE NOTLAR **Robert Bresson** (Nisan Yayınları)
35-SİNEMA VE TARİH **Marc Ferro** (Kesit Yayınları)
36-SİNEMA DERGİLERİ **Burçak Evren** (Korsan Yayınları)

Peşinat: 1.500.000 TL.
Taksit: 8 Ay X 1.350.000 TL.
Toplam: 12.300.000 TL.

DÜNYA KLASİKLERİ DİZİSİ (20 KİTAP)

01-DENEMELER **Montaigne** Cem Yayınevi
02-BABALAR VE ÇOCUKLAR **Turgenyev** Cem Yayınevi
03-TÜM SONELER **W. Shakespeare** Cem Yayınevi
04-HİKAYELER **Anton Çehov** Cem Yayınevi
05-SUÇ VE CEZA *I* **Dostoyevski** Cem Yayınevi
06-SUÇ VE CEZA *II* **Dostoyevski** Cem Yayınevi
07-KUMARBAZ **Dostoyevski** Cem Yayınevi
08-YERALTINDAN NOTLAR **Dostoyevski** Cem Yayınevi
09-BÖYLE BUYURDU ZERDÜŞT **Nietzsche** Cem Yayınevi
10-EUGÉNIE GRANDET **Balzac** Cem Yayınevi
11-ÖLÜ CANLAR **Gogol** Cem Yayınevi
12-UTOPIA **Thomas More** Cem Yayınevi
13- DİRİLİŞ **Tolstoy** Cem Yayınevi
14- ŞATO **Kafka** Cem Yayınevi
15- HAVANADAKİ ADAMIMIZ **Graham Greene** Cem Yayınevi
16- GEYİKLİ PARK **Norman Mailer** Cem Yayınevi
17- GÜNAHA SON ÇAĞRI **Kazancakis** Cem Yayınevi
18- ROMALI KADIN **Alberto Moravia** Cem Yayınevi
19- DİŞİ FARE **Günter Grass** Afa Yayınları
20- MANDARİNLER **Simone de Beauvoir** Afa Yayınları

Peşinat: 1.000.000 TL.
Taksit: 9 Ay X 1.000.000 TL.
Toplam: 10.000.000 TL.

ANI BİYOGRAFİ DİZİSİ (20 KİTAP)

01-SÖYLEMEK GÜZELDİR **Atıf Yılmaz** (AFA)
02-ÇİN:HAYALLERİM HAYATIM **Eva Siao** (AFA)
03-HABER PEŞİNDE 50 YIL **Mehmet Kemal** (AFA)
04-VE HAYAT DEVAM EDİYOR **Jorge Semprun** (AFA)
05-ÖZLEMİN ESKİ TADI YOK **Simone Signoret** (AFA)
06-GELECEK ÖZGÜRLÜKTÜR **Eduard Şevardnadze** (AFA)
07-OTOBİYOGRAFİ /*MILES* **Miles Davis** (AFA)
08-BEN FELLİNİ **Charlotte Chandler** (AFA)
09-KURBAĞA YAĞI SATICISI **Akira Kurosawa** (AFA)
10-FRIDA KALHO **Rauda Jamis** (AFA)
11-MİRALAY B.S.GÜNSAV'INKURTULUŞ SAVAŞI ANILARI **M.Ünal** (CEM)
12-1938 KUŞAĞI **Cahit Kayra** (CEM)
13- BİR YAŞAM ÖYKÜSÜ **Vartan İhmalyan** (CEM)
14- BARIŞ ELÇİSİ DİKERDEM **S.Coşkun-L.Yılmaz** (CEM)
15- BU DA GEÇTİ YAHU **Samim Kocagöz** (DÜŞÜN)
16- OĞLU TOLSTOY'U ANLATIYOR **Sergey Tolstoy** (DÜŞÜN)
17- BENİM DAĞISTANIM **Resul Hamzatov** (DÜŞÜN)
18- JIMI HENDRIX **Curtis Knight** (ALTIKIRKBEŞ)
19- FIDEL İLE GECE SÖYLEŞİLERİ **Frei Betto** (KAVRAM)
20- ELVİS PRESLEY **Greil Marcus** (KORSAN)

Peşinat: 1.000.000 TL.
Taksit: 9 Ay X 1.000.000 TL.
Toplam: 10.000.000 TL.

SERVER TANİLLİ DİZİSİ (11 KİTAP)

01-NASIL BİR DEMOKRASİ İSTİYORUZ? **Server Tanilli** (CEM)
02-NASIL BİR EĞİTİM İSTİYORUZ? **Server Tanilli** (CEM)
03-YÜZYILLARIN GERÇEĞİ VE MİRASI I **Server Tanilli** (CEM)
04-YÜZYILLARIN GERÇEĞİ VE MİRASI II **Server Tanilli** (CEM)
05-YÜZYILLARIN GERÇEĞİ VE MİRASI III **Server Tanilli** (CEM)
06-YÜZYILLARIN GERÇEĞİVE MİRASI IV **Server Tanilli** (CEM)
07-FRANSIZ DEVRİMİNDEN PORTRELER **Server Tanilli** (CEM)
08-KANDİD YA DA İYİMSERLİK **Server Tanilli** (CEM)
09-VOLTAİRE VE AYDINLANMA **Server Tanilli** (CEM)
10-OSMANLI İMPARATORLUĞU TARİHİ I **Server Tanilli** (CEM)
11-OSMANLI İMPARATORLUĞU TARİHİ II **Server Tanilli** (CEM)

Peşinat: 1.000.000 TL.
Taksit: 6 Ay X 1.000.000 TL.
Toplam: 7.000.000 TL.

BİNBİR GECE MASALLARI (16 CİLT)

BİNBİR GECE MASALLARI
Türkçede ilk defa tam metin
Dr.J.Charles Mardrus'un ünlü
Fransızca çevirisinden
Türkçeye aktaran
A.Şerif Onaran
toplam 4145 sayfa,
554 illüstrasyon
(AFA)

Peşinat: 1.000.000 TL.
Taksit: 6 Ay X 1.000.000 TL.
Toplam: 7.000.000 TL.

TİYATRO KURAMI DİZİSİ (20 KİTAP)

01-BOŞ ALAN **Peter Brook** Afa Yayınları
02-BLÖFÇÜNÜN REHBERİ:TİYATRO **F.Morgan** Afa Yayın.
03-BİR AVUÇ ALKIŞ **Mücap Ofluoğlu** Boyut Yayınları
04-TİYATRO KAVRAMLARI SÖZLÜĞÜ **A.Çalışlar** Boyut Yay.
05-TİYATRO ADAMLARI SÖZLÜĞÜ **A. Çalışlar** Boyut Yay.
06-TİYATRO İÇİN KÜÇÜK ORGANON **B.Brecht** Boyut Yay.
07-20.YÜZYILDA TİYATRO **Aziz Çalışlar** Boyut Yayınları
08-TİYATRO OYUNLARI SÖZLÜĞÜ *1* **A.Çalışlar** Boyut Yay.
09-TİYATRO OYUNLARI SÖZLÜĞÜ 2 **A.Çalışlar** Boyut Yay.
10-SHAKESPEARE SÖZLÜĞÜ **Aziz Çalışlar** Boyut Yayınları
11-OYUNCULUK EL KİTABI **Berlin Dev.Oyunculuk Ok.** Boyut Yay.
12-REJİ DEFTERİ (Üç Kızkardeş) **Stanislavski** Boyut Yayınları
13- İNSANCA BİR TİYATRO **G.Strehler** Boyut Yayınları
14- GECENİN MASKESİ **Özdemir Nutku** Boyut Yayınları
15- TİYATRODA DÜŞÜNSELLİK **Zehra İpşiroğlu** Boyut Yayınları
16- DÜNYA BİR SAHNEDİR **Mücap Ofluoğlu** Boyut Yayınları
17- HALK TİYATROSU VE DARIO FO **A.Metin Balay** Boyut Yay.
18- TİYATRO ÇALIŞMASI **Bertolt Brecht** Boyut Yayınları
19- OYUN SANATI VE DEKOR **Bertolt Brecht** Cem Yayınevi
20- KAHRAMANLAR VE SOYTARILAR **T.S.Halman** Cem Yay.

Peşinat: 1.000.000 TL.
Taksit: 6 Ay X 750.000 TL.
Toplam: 5.500.000 TL.

İSTEK KUPONU

Adı:.....
Soyadı:.....
İş Adr:.....
.....
Ev Adr:.....
.....
Telefon/İş:.....Ev:.....
Mesleği:.....
İstediği Dizi:.....

Peşinatı **659284 No'lu Kaan Çaydamlı** Posta Çeki hesabına yatırıp, çek alındısıyla, bu kuponu doldurarak ikisini birlikte adresimize postaladığınızda ya da faksladığınızda kitaplarınız elinize ulaşacaktır.

DADA Ltd. Sti. İnek Sk No:10 Beyoğlu / İSTANBUL
Tel: (0212) 249 51 10-11 Fax: (0212) 251 44 49

Dizilerimizi peşin almak istemeniz taksitli satış toplamından %30 indirim yapılacaktır. ÜCRETSİZ BROŞÜRÜMÜZÜ İSTEYİN

LDL TANITIM Tel: (0212) 244 35 25